

historia
artis zbirka oddelka
za umetnostno zgodovino

Ljubljana 2022

**Oglejski generalni vikarji in drugi patriarhovi pooblaščenici na Slovenskem
v poznem srednjem veku (1300–1535)**

historia artis. zbirka oddelka za umetnostno zgodovino. podzbirka ICCHS

Avtor: Janez Höfler

Urednik monografije: Matej Klemenčič

Recenzenta: Matjaž Bizjak, Miha Kosi

Jezikovni pregled: Katja Križnik Jeraj

Jezikovni pregled povzetka v nemščini: Niko Hudelja

Zasnova in urejanje zbirke: Matej Klemenčič

Uredniški odbor: Tomaž Brejc, Nataša Golob, Janez Höfler, Stanko Kokole, Primož Lampič, Milan Pelc, Robert Peskar

Uredniški odbor podzbirke: Matej Klemenčič, Dušan Mlacović

Oblikovna zasnova zbirke: Neva Štemberger

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za izdajatelja: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete

Ljubljana, 2022

Prva e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>

DOI: 10.4312/9789612970307

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca (izjema so fotografije). / This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (except photographs).

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 129356291

ISBN 978-961-297-030-7 (PDF)

Janez Höfler

**Oglejski generalni vikarji
in drugi patriarhovi pooblaščenci na Slovenskem
v poznem srednjem veku (1300–1535)**

Ljubljana 2022

Kazalo

Pojasnilo	7
Oglejski generalni vikarji in drugi patriarhovi pooblaščenici na Slovenskem v poznem srednjem veku (1300–1535)	9
Gradivo	29
Prilogi	
A. Vrsta oglejskih patriarhov od 14. do zgodnjega 16. stoletja	99
B. Generalni vikarji v oglejskem patriarhatu in gubernatorji od 14. do zgodnjega 16. stoletja, omenjeni v uvodni študiji	103
Viri in literatura	109
Riassunto	125
Zusammenfassung	126
Kazalo osebnih in krajevnih imen	127

Pojasnilo

Delovanje oglejskih generalnih vikarjev v slovenskih deželah doslej ni bilo predmet sistematičnega preučevanja, čeravno je bil ta pojav v slovenskem zgodovinopisju znan in se omembe njihovih posameznih aktov najdejo praviloma v objavah s področja splošne in posebej cerkvene zgodovine v srednjem veku. Prispevek podpisane ga v časopisu *Kronika* iz leta 1982 (Potovanja oglejskih vizitatorjev na Slovensko v poznem srednjem veku, str. 198–203) je pomenil le prvi poskus, ki je sicer prinesel precej novega gradiva, a ga še zdaleč ni izčrpal, manjkal pa tudi oris posameznih oseb v omenjeni funkciji. Danes, ko je nam je na medmrežju dosegljiva obilica starejših in tudi novejših publikacij kot tudi posnetkov listin, ki jih hranijo v avstrijskih in nemških arhivih, je bilo delo lažje. Identificirati je bilo mogoče večino zagonetnih imen iz naših listin, pri tem pa je prišla na dan marsikatera zanimiva podrobnost iz njihove življenjske usode, ki je bila doslej v literaturi neznana.

Publikacija je zasnovana z uvodno študijo, ki predstavi problematiko z metodološkega in kronološkega vidika, tej pa sledi osrednje poglavje, v katerem so po časovnem redu obravnavani posamezni generalni vikarji in drugi patriarhovi pooblaščenici s kratkimi biografskimi podatki in navedbo listin, ki dokazujejo njihovo delovanje na slovenskih tleh. Za lažjo orientacijo sledita kronološki vrsti oglejskih patriarhov in njihovih generalnih vikarjev in vizitatorjev. Poleg današnjega slovenskega ozemlja je upoštevan tudi del Koroške južno od Drave, ki je skupaj s slovenskim tvoril enotno zgodovinsko območje patriarhata zunaj Furlanije, na tako imenovani cesarski strani (*a parte imperii*).

Kjer je bilo le mogoče, so besedila listin preverjena po izvirnikih. Izjema je le vrsta listin, ki se hrani v župnijskih arhivih na Primorskem. Njihova vsebina je povzeta po Vodniku po župnijskih arhivih (1975).

Obravnavana problematiko je zanimiva in pomembna z več vidikov. Ponuja dodaten vpogled v cerkveno in kulturno zgodovino slovenskih dežel v srednjem veku in razkriva njihovo vpetost v zgodovinsko dogajanje širšega srednjeevropskega prostora. Upati je, da bo publikacija spodbudila nadaljnja raziskovanja in s tem bogatenje vedenja o naši preteklosti.

Opomba k elektronski izdaji: Odločitev za zainteresiranim dostopnejšo elektronsko izdajo te publikacije, ki je v tisku izšla leta 2018, je olajšalo dejstvo, da je avtor medtem pridobil fotografije listin v župnijskih arhivih Primorske, ki so bile dotlej le registrirane v *Vodniku po župnijskih arhivih* (1975), nekaj novega gradiva je tudi iz slovenske Koroške pa tudi iz osrednje Slovenije. Čeprav gradivo s tem gotovo še ni izčrpano, je vsaka takšna dopolnitev dobrodošla.

Avtor

Oglejski generalni vikarji in drugi patriarhovi pooblaščenci na Slovenskem v poznem srednjem veku (1300–1535)

1.

Do vključno Bertolda Andeškega (1218–1251), zadnjega patriarha iz sklenjene vrste domačega rodu ali vsaj iz bližnjih pokrajin takratnega Svetega Rimskega cesarstva, so se poglavarji oglejske cerkve kljub vpetosti v evropsko politiko in s tem povezanimi potovanji v vladarjevem spremstvu ali kot njegovi odposlanci kar pogosto mudili na prostranem območju patriarhata vzhodno od Soče. Že prislovično velja to za njihov dvor v Tolminu, ki naj bi jim zaradi ugodne klime služil kot poletna rezidenca. Tu so dokumentirano bivali 6. junija neznanega leta patriarh Rabenger (1063–1068), leta 1146 patriarh Peregrin I., v letih 1184 in 1194 patriarh Gotfrid, 9. maja 1244, 31. avgusta 1248 in 30. januarja 1251 pa Bertold.¹ Bertold je bil s slovenskim ozemljem posebej povezan, saj si je njegov rod, tu navzoč že od zgodnjega 12. stoletja, po konfiskaciji posestev v Nemčiji zaradi domnevne udeležbe v umoru kralja Filipa Švabskega leta 1208 uredil nov center moči v Kamniku. Drugo oporišče so Andeški imeli v Slovenj Gradcu, ki se je Bertoldu posebej priljubil. Tu je preživel tudi zadnje tri mesece svojega življenja in 30. aprila 1251 svoja tamkajšnja posestva podelil oglejski cerkvi; kje ga je 23. maja tega leta doletela smrt, ni znano. Sicer pa se v njegovem itinerarju pojavlja vrsta krajev na Koroškem severno od Karavank, po Gorenjskem, Dolenjskem in Spodnjem Štajerskem vključno z Vipavo, ki je takrat tudi bila v posesti Andeških.² V obilici teh podatkov pa je le malo takšnih, ki bi govorili o Bertoldovih pontifikalnih opravilih. V resnici je to samo eden, in sicer o posvetitvi cerkve sv. Petra v Črnomlju 18. oktobra 1228, ko je patriarh ustanoviteljici cerkve, Sofiji Višnjegorski, podelil tudi patronat nad to in drugimi štirimi cerkvami v Beli krajini.³

Podatki o posvetitvah cerkva so v resnici najpomembnejši in pogosto tudi edini dokaz o potovanjih oglejskih patriarhov na Slovensko. Tako se je ohranilo pričevanje, da je patriarh Peregrin I. (1130–1161) skupaj s pičenskim škofom Goteboldom 11. januarja 1142 posvetil Marijino cerkev na Bitnjah v Bohinju;⁴ tu omenjeni Gotebold je, pač po patriarhovem nalogu, neznano kdaj, a prav mogoče istega leta 1142, posvetil cerkev sv. Martina v Žirovnici, kot to sklepamo po njegovem posvetitvenem pečatu, ki so ga v

¹ GZS III/227; GZS IV/223, 691, 861; GZS V/836, 837; GZS VI,1/64, 128; o itinerarijih oglejskih patriarhov tega obdobja glede na listinsko gradivo posebej HÄRTEL 1989.

² Nadrobnosti PASCHINI 1919, 1920.

³ BERNHARD 2006, št. P19; HÖFLER 2015, 236.

⁴ HÖFLER 2013, 216; 2016, 217.

zadnjem času našli ob razsutju glavnega oltarja cerkve.⁵ Peregrina srečamo pri nas še 8. in 9. julija 1156, ko je posvetil novo zgrajeno samostansko cerkev v Stični in tri tamkajšnje oltarje.⁶ O njegovem nasledniku Ulriku II. iz rodu koroških Trebenjskih (Treffen) (1161–1182) se ve, da je leta 1163 sklical zbor oglejskih sufraganov in drugih prelatov *in pleno capitulo*, ki se je odvijal v cerkvi sv. Ruperta v Šentrupertu na Dolenjskem.⁷ Takšen zbor je patriarh Ulrik II. desetletje zatem, leta 1173, sklical v cerkvi sv. Kancijana v Rečici ob Savinji.⁸ Marca leta 1169 se je mudil v Radovljici in Beljaku,⁹ maja leta 1174 pa v Gornjem Gradu.¹⁰ Zadnji podatki o njegovi aktivnosti so s konca leta 1181, ko je (18. in 21. decembra) posvetil nadaljnja dva oltarja v stiški baziliki.¹¹ Poleg omenjenih posvetitev v Stični pade v ta čas posvetitev izjemno pomembne samostanske cerkve v Žičah, prvi naselbini kartuzijanskega reda v Svetem Rimskem cesarstvu. To je 11. marca 1190 opravil patriarh Gotfrid (1182–1194), čigar poreklo sicer ni znano.¹²

Po smrti Bertolda Andeškega je oglejsko stolico po volji papeža Inocenca IV. zasedel Gregor de Montelongo (1251–1269), po rodu iz Ferentina v Laciju in tako neposreden papežev podanik. Če izvzamemo njegovega nepotrjenega naslednika Filipa Spanheimskega (1269–1273), se z njim začneja vrsta patriarhov italijanskega, deloma pa tudi francoskega rodu, ki so prišli v Furlanijo z zahoda in niso imeli rodbinskih posestev v mejah cesarstva. Kolikor vemo, se tostran Soče načeloma niso podajali razen takrat, ko so jih v to prisilile politične zadeve, posebej v obdobju sporov in vojn s Habsburžani. Tako srečamo patriarha Bertranda 24. junija 1335 v Ljubljani, ko je moral skleniti sporazum o medsebojni pomoči z vojvodom Albertom II. in Otonom, in 6. avgusta 1338 v Beljaku, ko je obnovil sporazum s Habsburžanom iz Ljubljane;¹³ ob tej priložnosti je dan poprej, 5. avgusta, tudi potrdil dotedanje odpustke čevljarski bratovščini v Beljaku.¹⁴ Patriarh Nikolaj Luksemburški se je v podobni zadevi 9. oktobra 1356 mudil v Št. Vidu na Koroškem, kjer se je moral pogoditi z vojvodom Albertom II. glede nekaterih župnij na Kranjskem.¹⁵ V Št. Vid na Koroškem se je leta 1360 podal tudi patriarh Ludovik della Torre, kjer je sklenil začasno premirje, do božiča tega leta, z vojvodom Rudolfom IV.¹⁶ Ta

⁵ AMBROŽIČ 2011.

⁶ BERNHARD 2006, št. W1 in W2.

⁷ GZS IV/462; BERNHARD 2006, št. P7. Sestanek, na katerem so poleg posameznih cerkvenih velikašev sodelovali škofje iz Concordije, Trevisa in Trsta, je bil nedvomno posvečen aktualnim razmeram ob razkolu na papeški stolici; PASCHINI II, 41ss.

⁸ GZS IV/540; BERNHARD 2006, št. P8.

⁹ MC I/258; GZS IV/501, 502; PASCHINI II, 44–45.

¹⁰ GZS IV/554; BERNHARD 2006, št. P9.

¹¹ BERNHARD 2006, št. W3 in W4.

¹² J. Höfler, v: ZUZ 46, 2010, 352.

¹³ ZAHN 1877, 41–42, št. 31, in 47, št. 36.

¹⁴ Insert v 1500 20/4, KLA AUR.

¹⁵ ZAHN 1877, 92–94, št. 78.

¹⁶ ZAHN 1877, 108–109, št. 90.

pogodba je bila sklenjena 14. marca, vendar se je patriarh še nekaj časa zadrževal na Koroškem in je med vračanjem 25. marca 1360 – tako njegov predhodnik Bertrand – v Beljaku potrdil odpustke tamkajšnji čevljarski bratovščini.¹⁷ Zanimiva je epizoda, ki jo je doživel patriarh Ludovik della Torre septembra leta 1361, ko je potoval na Dunaj, kjer je pristal v Rudolfovem ujetništvu: v soboto pred 27. septembrom so njegovo spremstvo pred prihodom v Ljubljano oropali vojvodovi podaniki in mu med drugimi stvarmi odvzeli véliki pečatnik in varnostna pisma.¹⁸ V Beljaku se je mudil tudi patriarh Markvard de Randeck, in sicer 15. junija 1366, ko ga spet zasledimo med izstavitelji listin za tamkajšnjo čevljarsko bratovščino.¹⁹ Kaj ga je pripeljalo na Koroško, ne vemo, se je pa v prvih junijskih dnevih tega leta mudil v Čedadu.²⁰ Več je znanega o okoliščinah bivanja njegovega naslednika Filipa d'Alençona maja leta 1384 v Celju.²¹ Z njegovim imenovanjem za upravitelja patriarhata leta 1381 je za Furlanijo nastopilo večletno obdobje nenehnih sporov in bojov, v katerih so njegovi pristaši in nasprotniki iskali zaveznike v Padovi in Benetkah, v to pa so se vmešavali tudi dinasti na vzhodu, vključno z Ogrji. Tako je patriarh 21. oktobra 1383 odpotoval na Ogrsko k ovdoveli kraljici Elizabeti in se med vračanjem očitno ustavil pri grofu Hermanu I. Celjskem, da si pridobi njegovo naklonjenost.²² Morda zadnji patriarh, ki je pred beneško zasedbo Furlanije leta 1420 prestopil Sočo, je bil Janez Moravski (1387–1394), ko je neznano kdaj ponovno posvetil glavni oltar cerkve sv. Martina v Žirovnici. Kot je bilo to v primeru pičenskega škofa Gotebolda, vemo za to po njegovem posvetitvenem pečatu, najdenem v oltarju poleg Goteboldovega.²³ Takšno čast je cerkev nedvomno doživela po zaslugi grofa Friderika (III.) Ortenburškega, fevdalnega gospoda radovljiškega konca, ki je v tem času igral pomembno vlogo v burnem političnem dogajanju Furlanije in bil leta 1409 s strani kralja Venčeslava Luksemburškega celo imenovan za tamkajšnjega cesarskega vikarja. Znano je tudi, da se je po patriarhovem umoru leta 1394 potegoval za to, da bi ga že takrat nasledil njegov svak Ludovik Teck.²⁴ Kdaj se je patriarh lahko mudil na Gorenjskem, je spričo podatkov, ki jih imamo na voljo, težko ugotoviti. Lahko pa bi se to zgodilo med njegovim potovanjem na Češko spomladi, poleti ali v zgodnji jeseni leta 1391.²⁵

¹⁷ Insert v 1500 20/4, KLA AUR.

¹⁸ ZAHN 1877, 141, 160–161.

¹⁹ Insert v 1500 20/4, KLA AUR.

²⁰ PASCHINI II, 342–343.

²¹ Gl. tri Hermanu I. Celjskemu v Celju izdane listine z datumom 5. maj 1384 v ARS (št. 4339–4341).

²² PASCHINI III, 19; MANZANO V, 375ss. Julija 1384 je bil spet v Furlaniji in 6. avgusta so mu izrekli pokorščino tudi njegovi dotedanji nasprotniki Videmčani. Gl. tudi CUSIN 1977, 118.

²³ AMBROŽIČ 2011. Avtor sklepa, da je oltar v patriarhovem imenu posvetil tržaški škof Henrik Wildensteinski, njegov generalni vikar in pontificalibus. To pa ne bo držalo, saj je Wildensteinski pri posvetitvah uporabljal svoj pontifikalni pečat, kot to dokazuje posvetilna listina z dne 19. septembra 1391 za Mače (Matschach) v Rožu (tako v besedilu listine, ker je pečat odpadel; KLA AUR št. 563); gl. tudi tu na ustreznem mestu.

²⁴ PASCHINI III, 88.

²⁵ PASCHINI III, 73.

Po nastopu patriarha Ludovika Tecka (1412–1439) se je položaj temeljito spremenil. Zaradi beneške zasedbe Furlanije leta 1420 se je Teck moral umakniti in je del svojega časa, ko se ni mudil v nemških deželah, preživel na Spodnjem Štajerskem in Kranjskem. Po njegovi smrti leta 1439 legitimno postavljenemu patriarhu Ludoviku Scarampu, beneškemu podaniku, vstop na ozemlje habsburških dežel ni bil dovoljen. Habsburžani ga niso priznali in so imenovali svojega, ki pa oblasti ni mogel razširiti na Furlanijo. Tudi ko so Habsburžani pozneje patriarhu na beneški strani priznali legitimnost, je bilo temu osebno delovanje na cesarski strani prepovedano, o čemer bo govor v nadaljevanju.

Obstajajo dokazi, da so patriarhi vsaj že v 12. stoletju na naše ozemlje pošiljali svoje sufragane, podrejene jim škofe, da so v njihovem imenu posvečevali cerkve in oltarje. Omenili smo že pičenskega škofa Gotebolda, ki je 11. januarja 1142 asistiral patriarhu Peregrinu I. pri posvetitvi Marijine cerkve na Bitnjah v Bohinju in neznanu kdaj sam posvetil cerkev sv. Martina v Žirovnici. O Goteboldu kot pičenskem škofu sicer obstaja le en podatek, in sicer za leto 1136.²⁶ Potem ko sta patriarha Peregrin I. in Ulrik II. v letih 1156 in 1181 posvetila cerkev in prve oltarje v Stični, je njuno delo nadaljeval pičenski škof Popon (Poppo) iz koroške rodbine, imenovane po gradu Albeck (1180–1200?), s posvetitvijo oltarjev 15. januarja 1182, 15. oktobra 1191 in 12. oktobra 1200, le 1. septembra 1192 nastopi v tej vlogi krški škof Ditrih de Albeck (1179–1194), Poponov nečak.²⁷ Pičenskemu škofu z imenom Popon pripada tudi posvetitveni pečat, ki so ga našli v oltarju cerkve sv. Martina v Velikih Malencah, nekdanja podružnice župnije Sv. Križa v Podbočju. Po mnenju Maksa Miklavčiča, ki je objavil to odkritje,²⁸ bi morda šlo za drugega škofa tega imena, ki naj bi bil izpričan med letoma 1203 in 1220. Dejansko ga v tem času najdemo v spremstvu vojvode Bernarda Spanheimskega, ki je imel v lasti to ozemlje pod Gorjanci, in sicer v listini, spisani med letoma 1214 in 1220 in po vsej verjetnosti izdani nekje na Dolenjskem.²⁹ Kljub mnenju, da gre za istega Popona,³⁰ je verjetneje, da imamo pred seboj drugo osebo.³¹ V vrsto pičenskih škofov v 13. stoletju, ki so na tem delu oglejskega patriarhata opravljali pontifikalne naloge, sodi

²⁶ GAMS 1873, 801.

²⁷ BERNHARD 2006, št. W5–W8. O posvetitvah v stiškem samostanu gl. tudi ZADNIKAR 1977, 41ss.

²⁸ MIKLAČIČ 1966.

²⁹ GZS V/232.

³⁰ KOSI 2002, 62, s starejšimi navedbami.

³¹ Po Gamsu (GAMS 1877, 801) naj bi bil Popon kot pičenski škof izpričan že leta 1180, škof s tem imenom pa se pojavlja še leta 1231 v spremstvu patriarha Bertolda v Rečici v Savinjski dolini (GZS V/545), medtem ko je njegov naslednik dokumentiran šele leta 1239, ko je bil sedež škofije leta 1238 vakanten (gl. tudi EUBEL I, 397). Potemtakem je povsem mogoče, da je bil med živimi še globoko v četrto desetletje 13. stoletja. Opozoriti je treba tudi na to, da se med prvim in domnevnim drugim Poponom med letoma 1200 in 1203 na pičenski stolici zvrstita dva druga škofa.

tudi Oton, ki je 22. februarja 1254 v stiškem samostanu posvetil kapelo sv. Pavla.³² Prav na pragu novega stoletja, 15. junija 1301, pa v stiških virih zasledimo še enega pičenskega škofa neznanega imena, ki je v samostanski cerkvi posvetil naslednji oltar Matere božje.³³ Glede na kronološko vrsto pičenskih škofov gre za Odorisija Bertramija, dominikanca.³⁴

Ni dvoma, da so omenjeni pičenski škofje posvečevali cerkve in oltarje po nalogu oglejskega patriarha. Da bi bili tudi njegovi generalni vikarji, pa iz skopih zabeležb o teh posvetitvah ni razvidno. Vendar je naziv patriarhovega vikarja posredno izpričan že zgodaj, in sicer za nekega škofa Eberharda, vikarja patriarha Ulrika I., ki je v drugem desetletju 12. stoletja (malo pred letom 1121) posvetil cerkev briksenskega materiala Nantwina v Lescah na Gorenjskem.³⁵ Žal ni zapisano, kateri škofiji je načeloval, vrste škofov za škofije, ki bi v prvi vrsti prišle v poštev (Concordia, Trst, Koper, Novigrad, Pičen), pa so za to obdobje pomanjkljive. Naziv patriarhovega vikarja, tokrat patriarha Ulrika II., je dokumentiran tudi za pičenskega škofa Friderika v neki zadevi s poreškim škofom iz leta 1174,³⁶ in za novigrajskega škofa Gerarda, ki je v tem svojstvu (*vicarius domini patriarche*) 4. januarja 1237 posvetil cerkev sv. Mučenikov v Trstu;³⁷ ta se kot vikar patriarha Bertolda pojavi tudi leta 1239.³⁸ V tej vlogi ga je verjetno nasledil koprski škof Absalon, ki je 5. maja 1242 po Bertoldovem pooblastilu (*auctoritate patriarche[!] Bertholdi*) samostanu sv. Marije »in Valle« pri Čedadu po najdenju relikvij podelil odpustke.³⁹ Kakorkoli že, v naslednjih stoletjih so bili prav škofje iz istrskega Pična tisti, ki so bodisi kot generalni vikarji ali le kot sufragani in vizitatorji največkrat opravljali pontifikalne naloge na cesarski strani patriarhata.

Oglejski patriarhi so – kot cerkveni oblastniki na območju patriarhata ali, do beneške zasedbe leta 1420, svetni gospodje v mejah dežele Furlanije – vzdrževali več vrst namestništva, ki ga zajema splošni izraz »vikar« (*vicarius*), poleg tega pa so namestništvo zahtevala tudi obdobja, ko stolica zaradi takšnih ali drugačnih razlogov ni bila zasedena (*sede vacante*) in je upravljanje patriarhata pripadlo oglejskemu metropolitanskemu kapitlju.⁴⁰ Načeloma so patriarhi vzdrževali dva generalna

³² ZADNIKAR 1977, 49. Gams in Eubel (prav tam) imata ob njem prav letnico 1254, sicer pa je dokumentiran tudi v letu 1257; UGHELLI X, 233.

³³ ZADNIKAR 1977, 51.

³⁴ GAMS 1873, ib.; EUBEL I, ib.

³⁵ GZS IV/542; v listini: *a quodam vicario suo* (tj. patriarha Ulrika I.) *Eberhardo episcopo*. Za novo interpretacijo in datacijo te listine gl. BIZJAK 2012.

³⁶ UGHELLI X, 317.

³⁷ IONA 2004, 131.

³⁸ PASCHINI 1920, 37. Po Paschiniju naj bi to bil prvi primer omembe kakšnega prelata s tem nazivom.

³⁹ PASCHINI 1920, ib., op. 1.

⁴⁰ Pregledno o vikarjih-namestnikih v oglejskem patriarhatu v srednjem veku in posebej z vidika njihove sodne oblasti gl. zdaj Kos 2016, 21–30.

vikarja, enega, ki je skrbel za temporalije, to je gmotne zadeve patriarhata (*vicarius generalis in temporalibus*), in drugega za spiritualije, to je duhovne zadeve (*vicarius generalis in spiritualibus*). Medtem ko delovanje prvega ni seglo prek meja dežele Furlanije, je moral drugi skrbeti tudi za cesarski del patriarhata, ne da bi mu treba tja tudi potovati. Njegov delokrog je obsegal imenovanje ali potrjevanje župnikov in kaplanov, ki so bili v cerkvenopravnem pogledu v patriarhovi domeni, potrjevanje ustanov-beneficijev in bratovščin, razsojanje v moralnih zadevah in posebej v primeru sporov, v katerih so bili udeleženi duhovniki, in podobno. V imenu patriarha je po potrebi opravljal tudi vizitacije, to je pregledovanje razmer na terenu. Čeravno se na obeh položajih pojavljajo škofje, bodisi patriarhovi sufragani ali takšni od drugod, ki jih je za te naloge izbral patriarh, pogosto tudi le titularni, zanje škofovska posvetitev ni bila potrebna. Zato so se na teh položajih pojavljali tudi opati, arhidiakoni ali drugi visoki cerkveni dostojanstveniki. Drugače je bilo s pontifikalnimi nalogami, nalogami, pridržanimi za škofo, posvečevanju cerkva in oltarjev ter birmanjem. Kadar je položaj vikarja *in spiritualibus* zasedala oseba s škofovskim posvečenjem, je ta lahko opravljala tudi te naloge. Sicer pa je patriarh za to imenoval posebnega vikarja, imenovanega *vicarius generalis in pontificalibus*. To je tretja vrsta njegovega namestništva, pomembna zlasti za cesarski del patriarhata v času, ko patriarhu zaradi političnih razmer ali tudi sicer ni bilo omogočeno, da osebno prestopi mejo, pri čemer je treba dodati to, da načeloma ni izvajal sodne oblasti. Se pa je dogajalo tudi to, da je patriarh za te naloge le pooblastil kakšnega škofa, ne da bi ga imenoval na funkcijo generalnega vikarja. Pontifikalna opravila so na cesarski strani patriarhata najčesče izvajali škofje iz Pična, zatem iz Novigrada (Cittanova), prav tako v Istri, iz kraja Caorle na furlanski obali, ki je bil sicer sufragan gradeškega patriarha, iz Senja, Knina, Kopra, Trsta itd. V 16. stoletju se je tem pridružil tudi škof iz Krke na Koroškem.

Poleg škofov, ki so kot patriarhovi generalni vikarji ali le kot sufragani posvečevali cerkve na cesarski strani patriarhata, so lahko v tej vlogi nastopili tudi drugi škofje, ki jim je patriarh zaradi posebnih okoliščin izdal posamično dovoljenje za to. Tako je patriarh Otobon leta 1310 dovolil celjskim minoritom, da njihovo cerkev in oltarje posveti krški škof (takrat je to bil Henrik III. Helfenberški),⁴¹ patriarh Bertrand pa je 4. julija 1348 pooblastil krškega škofa Ulrika, da posveti kapelo Vseh svetnikov, ki jo je v križnem hodniku celjskega minoritskega samostana dal postaviti in jo dotiral Friderik I. Celjski.⁴² Freisinški škof Bertold, ki se je takrat mudil na Loškem, je z dovoljenjem patriarha Janeza Moravskega 7. avgusta 1393 posvetil cerkev v samostanu klaris v Škofji Loki.⁴³ Dalje je zaradi sorodstvenih vezi freisinški škof

⁴¹ Notblatt 1858, 404.

⁴² Notblatt 1858, 460. Poleg teh dveh listin je znan podatek, da je patriarh Bertrand tudi 19. februarja 1339 krškemu škofu, tokrat Konradu II., izdal dovoljenje, da izvaja pontifikalna opravila v oglejski diecezi, a brez navedbe, kje in zakaj; ZAHN 1870, 90.

⁴³ BLAZNIK 1973, 108.

Herman, ustanovnikov nezakonski sin, 27. oktobra 1420 z dovoljenjem patriarha Ludovika Tecka posvetil cerkev kartuzijanskega samostana v Pleterjah, ki ga je bil postavil grof Herman II. Celjski.⁴⁴ Najbrž je bila to posebna ustanovnikova želja, saj se je patriarh po odhodu iz Furlanije januarja 1420 takoj pridružil njegovemu spremstvu – 19. februarja tega leta je bil z njim v Wrocławu, ko mu je cesar Sigismund podelil z dedno pogodbo pripadla mu ortenburška posestva po smrti grofa Friderika III.⁴⁵ – in bi lahko opravil to nalogo tudi sam. Čisto praktični razlogi pa so botrovali temu, da je denimo takratni upravitelj patriarhata, vikar škof Peter iz Bagnoregia, 2. oktobra 1481 župnijskemu vikarju v Čatežu dovolil, da njegovo po Turkih onečaščeno cerkev zaradi bližine ponovno posveti zagrebški škof.⁴⁶

Kot smo videli tudi na našem gradivu, se v Ogleju patriarhovi vikarji pojavijo v 12. stoletju, kot funkcija v upravljanju škofij pa je bila na ravni rimske Cerkve opredeljena v znamenitih *Dekretalijah* papeža Gregorja IX., zbirki papeških odlokov, pomembnih z vidika cerkvenega prava, iz leta 1234. Po ugotovitvah Pia Paschinija⁴⁷ je bila naloga teh vikarjev sprva le razbremenitev patriarha pri pontifikalnih opravilih na obsežnem območju patriarhata, pozneje pa se je njihova funkcija natančneje profilirala v smeri enega za temporalije in drugega za spiritualije, medtem ko se je tretji, za pontifikalije, pojavil le po potrebi.

Patriarh je svoja generalna vikarja, *in temporalibus* ter *in spiritualibus*, praviloma imenoval takoj po svoji umestitvi, pri čemer se je dogajalo to, da je kakega prevzel od svojega predhodnika. Kot je bilo povedano, so bili iz vrst patriarhovih sufraganov ali podrejenih mu prelatov, a ne vedno, saj jih je patriarh izbral tudi iz vrst visokih klerikov sosednjih ali drugih škofij, zlasti če so z njim sodelovali že pred imenovanjem na oglejsko stolico. V času sedisvakance je pravica imenovanja generalnih vikarjev pripadla metropolitanskemu kapitlju in so ti nastopali v njegovem imenu. Gradivo kaže, da so se generalni vikarji hitro menjavali, včasih pa jih je bilo za enake naloge tudi več.

Posebno poglavje v upravni zgodovini patriarhata tvorijo generalni vikarji, praviloma pontifikalni, ki so izhajali iz vrst naslovnih (titularnih) škofov, to je škofov presahlih škofij na nekdanjem, v tem času s strani mohamedancev zavzetem krščanskem vzhodu (*in partibus infidelium*). Z vplačilom nemajhne takse papeški komori za imenovanje so si kot neke vrste najemniki zagotovili delokrog in s tem življenjsko eksistenco. Ker niso bili vezani na določen teritorij, so prekržali razne dežele in služili raznim škofom. Lep primer za to je Gwizardus, naslovni škof neke neidentificirane škofije v Palestini, ki ga najdemo najprej leta 1316 v Ogleju, zatem v

⁴⁴ Listina v ARS; potrditev posvetitve in podelitev odpustkov s strani patriarha Ludovika 1. novembra 1420 (ARS).

⁴⁵ PASCHINI III, 168.

⁴⁶ VALE 1943, 35.

⁴⁷ PASCHINI 1958, 7.

Konstanci, Piacenzi, Trstu in nazadnje v Comu.⁴⁸ Zanimivo je, da so ga v Ogleju, Piacenzi, Trstu in Comu najeli v času, ko so bili škofijski sedeži nezasedeni; kaže, da se je o njem razširil sloves dobrega izvrševalca škofovskih zadev. Gilbert, naslovni škof v Tiberiadi v Galileji, je leta 1332 izpričan kot pontifikalni vikar patriarha Pagana v Ogleju, zatem je odšel v Verono, kjer pa so ga leta 1342 izobčili, ker ni mogel z listinami dokazati, da je škof, in nato – še vedno z naslovom tiberijskega škofa – v Ferraro. Prav ta primer kaže, da so se za naslovnimi škofi lahko skrivali tudi običajni sleparji. Francišek, naslovni škof neznane škofije ob Črnem morju, imenovane *lucucensis*, je bil v drugi polovici 14. stoletja pontifikalni vikar dveh oglejskih patriarhov, a je istočasno služil tudi briksenškemu škofu. Na prelomu 14. stoletja delujoči naslovni tifliški škof Leonard iz Beljaka pa je najprej deloval v Paderbornu v Nemčiji, zatem v Ogleju in se nato pridružil salzburškemu nadškofu, pri katerem je verjetno ostal do smrti.

Pojav naslovnih škofov, ki so zaradi pomanjkanja oseb s škofovskim posvečenjem ali tudi raznih zaslug kot posvečevalci delovali po škofijah zlasti v nemških deželah, je bil v tem obdobju splošno razširjen.⁴⁹ Določen problem, zaznaven tudi v našem gradivu, je dejstvo, da sta v obdobju vélike shizme (1379–1417) in koncilov v Baslu, Ferrari in Firencah (1431–1449) delovala dva ali celo trije papeži, ki so na iste škofije mimo drugih imenovali svoje ljudi. To velja posebej za obdobje vélike shizme, ko so nasproti rimskim papežem Urbanu VI., Bonifaciju IX., Inocencu VII. in Gregorju XII. stali avignonska papeža Klemen VII. in Benedikt XIII. ter posebej na koncilu v Pisi leta 1410 imenovani Janez XXIII. (Baldassarre Cossa). Primer za to je v našem gradivu kninski škof Peter, imenovan leta 1386 v Avignonu, a še za življenja v Rimu imenovanega škofa Pavla, zato ni mogel prevzeti škofije in je našel zatočišče pri oglejskem patriarhu Pancieri. Podobna, a ne enaka je zgodba s škofom Bartolomejem Caccio, ki je bil leta 1412 izgnan iz Piacenze in se je zatem zatekel v Furlanijo k patriarhu Tecku. Kljub temu, da je po njegovem izgonu stolico v Piacenzi zasedla druga oseba, je naslov piačenskega škofa obdržal.

Delovanju generalnih vikarjev in drugih patriarhovih pooblaščenecv na Slovenskem je najlažje in najzanesljiveje slediti po izdanih listinah, v katerih je navedeno ime teh oseb, njihov naslov ali zadolženost ter datum in kraj izdaje. Kadar gre za posvetitev cerkve ali oltarja, se razume, da je obred moral izvesti škof osebno na kraju samem (*in situ*). Njegova navzočnost v določenem kraju je potrjena tudi pri podelitvah odpustkov, s tako imenovanimi indulgenčnimi listinami, v katerih je naveden kraj izdaje, kar na splošno velja za vse listinsko gradivo. Pri tem pa se je treba zavdati, da se je to ohranilo le v zdesetkanem stanju. Ker je težko verjeti, da bi se kak

⁴⁸ Za te in naslednje podatke gl. Gradivo.

⁴⁹ V nemščini »Weihbischof«, to je pomožni škof (*episcopus auxiliaris*), kar pa ne ustreza terminologiji tega obdobja. Glede na oznake v listinskem gradivu jih je pravilneje imenovati »suffragan« (suffraganeus, suffraganus), ali, če je tako izpričano, pontifikalni generalni vikar.

patriarhov vikar ali pooblaščenec podal na pot le za enkratno nalogo, lahko sklepamo, da tudi gre v primeru, ko je znana in ohranjena le ena sama listina te vrste, za daljše vizitacijsko potovanje. Žal pa je vizitacijskih zapisnikov, ki najzvesteje odslikavajo takšna potovanja, za naše kraje iz srednjega veka ohranjena le peščica, in to šele iz poznega časa.⁵⁰ Tako za škofe Petra Carla iz leta 1494, Jakoba Valaressa iz leta 1492, Sebastijana Nascimbena iz leta 1498 in Daniela de Rubeisa iz leta 1523. Ohranil se je tudi protokol krškega škofa Leonarda Peuerla, ki je v letih 1511, 1515 in 1517 po nalogu patriarha Domenica Grimanija kot posvečevalec obiskal tudi kraje na cesarskem delu patriarhata. Najbolj znani vir te vrste pa so tako imenovani popotni dnevniki Paola Santoninija, kanclerja oglejske kurije, ki je v letih 1485, 1486 in 1487 spremljal škofa Carla na vizitacijski poti skozi oglejski del Koroške, Kranjske in Štajerske. To niso pravi vizitacijski protokoli, saj so zapiski o posvetitvah cerkva in oltarjev le majhen del teh dnevnikov. V pretežnem delu vsebujejo dragocena opazanja in ocene o doživljajih in ljudeh, ki jih je pisec srečeval na svoji poti, in tako veljajo za izjemno pomemben kulturnozgodovinski vir. Tu in tam lahko te zapisnike dopolnimo z ohranjenimi posvetilnimi listinami. Kot je mogoče razbrati iz tega gradiva, so vizitacijska potovanja v tem obdobju bila na programu enkrat letno in so običajno trajala od enega meseca do meseca in pol, le tisto iz leta 1492 je škofu Valaressu vzelo dva meseca, medtem ko se je škof Nascimbene, vizitator v obdobju 1495–1499, podal na pot večkrat v letu.

Poleg listin in vizitacijskih zapisnikov najdemo podatke o delovanju oglejskih generalnih vikarjev in drugih patriarhovitv pooblaščenecv tudi v vizitacijskih zapisnikih in protokolih iz poznejših obdobj. To velja predvsem za vizitacijske zapisnike ljubljanske škofije iz 17. stoletja, v katerih so posebej po zaslugi neumornega škofijskega komisarja in zatem generalnega vikarja Filipa Trpina (1655–1676) omenjene tudi stare listine, ki so jih hranile posamezne cerkve. Tako je Trpin iz teh listin skrbno povzel tudi datume posvetitev cerkva in oltarjev ter imena posvečevalcev z njihovim naslovom. Ko te podatke soočimo z znanimi dejstvi o teh osebah, se izkaže, da so zanesljivi. Ker je ljubljanska škofija v 17. stoletju obsegala župnije, ki so bile pred ustanovitvijo škofije leta 1461 v mejah patriarhata, je to gradivo pomembno tudi za našo temo. Za župnije, ki so po letu 1461 ostale v patriarhatu, takšnih podatkov žal ni.

2.

Pregled oglejskih vizitatorjev, generalnih vikarjev in drugih patriarhovitv pooblaščenecv, ki so potovali v slovenske dežele, začnemo z obdobjem patriarha Otobona (1302–1315). Kot njegov generalni vikar je dokumentiran Albert, župnik v Guminu

⁵⁰ Podatki o hraniščih in objavah tu v Gradivu.

(Gemona) in opat v benediktinskem samostanu Summaga od leta 1305 do 1311.⁵¹ Škofovskega posvečenja ni imel, zato so patriarha pri pontifikalnih opravilih nadomeščali drugi ljudje. Med temi je bil kaprulanski (caorlski) škof Andrej, ki je leta 1303 posvetil edini oltar v cerkvi sv. Ane (zdaj kapela sv. Martina) v Javoru. O njem drugih podatkov, razen zabeležke v vizitacijskih zapisnikih ljubljanske škofije, ni. V letu 1307 je to vlogo imel konkordijski škof Jakob de Ottonelli, ko je v Čedadu podeljeval kleriške redove. Ta je sicer pogosto dokumentiran v patriarhovem spremstvu, da bi se kdaj podal prek Soče, pa ni znano in glede na njegovo burno življenje tudi ni verjetno. Prav tako ni znano, ali je v tem času naloge patriarhovega vikarja opravljal leta 1314 umrli novigrajski škof Gerold; ker se je zadrževal tudi v naših krajih, je to mogoče, a se ne da dokazati.

Po Otobonovi smrti 13. januarja 1315 je oglejski kapitelj za novega patriarha izvolil kanonika in arhidiakona Gilona di Vilalta, ki pa ga papež Bonifacij VIII. zaradi rojstva zunaj zakona ni hotel potrditi, zato je patriarhov sedež dve leti ostal nezaseden.⁵² V tem obdobju se je kot generalni vikar v patriarhatu pojavil pičenski škof Enoch (1310–1339), kot takšen izpričan dvakrat leta 1315. 2. junija tega leta je bil v Podkloštru na Koroškem, kar kaže, da je svojo zadolžitev razširil tudi na kraje zunaj Furlanije. Leta 1316 ga je v tej vlogi zamenjal neki Gwizardus, a le do imenovanja novega patriarha Gastoneja della Torre v začetku leta 1317. Novi patriarh, ki je ob imenovanju bival v Avignonu, je zaradi raznih okoliščin zamujal s prihodom v Furlanijo in se je na poti čez leto in pol smrtno ponesrečil, a je že 22. marca 1317 za svojega generalnega vikarja določil svojega brata Rajnalda, kanonika in zakladnika v oglejskem kapitlju. Medtem ko je bila omenjenemu Gwizardu po odhodu iz Furlanije usojena pestra kariera, je Enoch kljub temu, da po vsej verjetnosti ni bil formalno določen za generalnega vikarja, tudi po letu 1317 prevzemal pontifikalne naloge v naših krajih, kjer je stike vzdrževal predvsem s kartuzijani v Bistri, od leta 1326 dalje pa je bil v Olomoucu na Moravskem.

Patriarhu Paganu della Torre (1319–1332) je ves čas njegovega vladanja zvesto stal ob strani Giovanni di Osenago, benediktinec, ki ga je Pagan pripeljal s seboj iz Padove in ga kmalu zatem postavil za opata v samostanu Rožac. Po bogatem listinskem gradivu sodeč se je posebej ukvarjal z duhovnimi zadevami – pogosto ga najdemo tudi v listinah, zadevajočih kraje in ljudi na Koroškem in vzhodno od Soče –, a škofovskega posvečenja ni imel. Kdo je v prvih letih Paganove vlade opravljal pontifikalne naloge v naših krajih, ne vemo zatrdno. Morda je to bil Peter, naslovni nadškof v Nazaretu, ki je leta 1322 bival v Pliberku na Koroškem. Več je znanega o Kancijanu iz Gorice, škofu v Novigradu, ki je kot pontifikalni vikar v patriarhatu izpričan že v času sedisvakance leta 1316. Leta 1325 ga srečamo v Ljubljani, v letih 1328 in 1329 pa v Podkloštru na Koroškem. V zadnjem letu Paganove vlade pa se

⁵¹ Ima ga tudi PASCHINI 1958, 9.

⁵² PASCHINI II, 218, 223 in dalje.

je kot patriarhov pontifikalni vikar pojavil Gilbert, naslovni škof Tiberiade v Palestini. Ta je pozneje deloval v Veroni in zatem v Ferrari.

Vladanje patriarha Bertranda (1334–1350) je zaznamovalo delovanje generalnega vikarja Gilberta, opata v benediktinskem samostanu Možnica (Moggio), medtem ko se je na položaju pontifikalnega vikarja zvrstilo več oseb. Prvi je bil novigrajski škof Natalis, v tej funkciji pri nas dokumentiran, sicer le posamično, v razponu med letoma 1334 in 1341. Po njegovi smrti je, še za časa Bertrandove vlade, kot pontifikalni vikar nastopil novigrajski škof Giovanni Morosini. V maju in juniju leta 1349 je, sodeč po razpoložljivih listinah, opravil enomesečno vizitacijsko potovanje po dolini reke Zilje na Gornjem Koroškem, leta 1350 je bil morda na Gorenjskem, leta 1351 pa gotovo v Ljubljani. Za generalnega vikarja in vizitatorja ga je leta 1352 ponovno imenoval patriarh Nikolaj, vendar dokumentov, ki bi govorili o tem, da je v tem času obiskal tudi naše kraje, ni, razen tega je v tem času tu že posvečeval senjski škof Protiva, dominikanec. O Protivi je znanega več. Glede na njegov češki rod bi se dalo sklepati, da ga je v Furlanijo pripeljal patriarh Nikolaj, polbrat kralja in cesarja Karla IV. Luksemburškega (1350–1358), a je tu kot pontifikalni vikar dokumentiran že za patriarha Bertranda. Zatem je služil patriarhoma Nikolaju in Markvardu in je takšen dokumentiran na cesarski strani od leta 1351 do leta 1372. Bil je kaplan in zaupnik cesarja Karla IV. in je leta 1353 po njegovem nalogu odpotoval v Avignon, v letih 1354 in 1355 pa ga je spremljal na njegovem potovanju na kronanje v Rim. Po vrnitvi v Furlanijo je ostal brez nekdanje zadolžitve, saj je 19. novembra 1355 patriarhovemu vikarju, tržaškemu škofu Antonu, kot vikar *in pontificalibus* tako za Furlanijo kot za »nemške« dežele prisegel kaprulanski škof Bartolomej.⁵³ Dokumentov o Bartolomejevem delovanju ni, pač pa se je Protiva kot generalni vikar spet pojavil leta 1367 za patriarha Markvarda (1365–1381), ki mu je služil vsaj do leta 1372. Kaže, da je v vmesnem obdobju (dokumentirano za leto 1357) delal za škofa v Feltru in Bellunu. – Kot je bilo rečeno, dokumentov o delovanju omenjenega kaprulanskega škofa ni, namesto njega pa naši viri za leto 1361 in 1362 navajajo nekega Janeza, urbinskega škofa in papeževega generalnega vikarja. Kdo naj bi to bil, ostaja zaradi neujemanja podatkov uganka. Glede na dejstvo, da gre v obeh primerih za cerkev sv. Ingenuina in Albuina na Koroški Beli, bi se dalo sklepati, da ga je semkaj poslal briksenški škof Matej. Omenimo naj še, da se je v Ljubljani leta 1362 mudil škof Ortolf de Atzenbruck, sufragan passauskega škofa Gotfrida, leta 1363 pa škof Ditrik, sufragan freisinskega škofa Pavla. Kaj sta sicer tu počela, ni znano. To je bilo obdobje patriarha Ludovika della Torre (1359–1365), pa tudi čas, ko nimamo dokumenta, ki bi kazal na to, da je kak škof v njegovem imenu potoval v naše kralje.

Z nepriljubljenim Filipom d'Alençonom (1381–1387), ki je patriarhat prejel le v komendo, je v Furlaniji nastopilo krizno obdobje. To se je nadaljevalo še pod patriarhom Janezom Moravskim (1387–1394) in začasno končalo z njegovim

⁵³ PASCHINI 1958, 11 (pod imenom Konrad), 12. Kakega škofa Konrada v vrsti kaprulanskih škofov v tem obdobju ni.

umorom 12. oktobra 1394. Edini listinsko dokumentirani Filipov generalni vikar *in pontificalibus* za cesarski del patriarhata je bil minorit Frančišek, naslovni škof neke neidentificirane škofije ob Črnem morju – leta 1383 je v Filipovem imenu posvetil prezbiterij in glavni oltar župnijske cerkve Matere božje pri Treh farah pri Metliki. Pred tem (1379) in po tem (1386–1387) je Frančišek dokumentiran kot sufragani brixenskega škofa. Leta 1386 so se razmere v Furlaniji namreč tako zaostrole, da je papež Urban VI. njeno upravljanje poveril posebnemu odposlancu, jeruzalemskemu patriarhu Fernandu. Ta je poleg temporalnega generalnega vikarja imel pri sebi tudi pontifikalnega, in sicer naslovnega škopskega škofa Andreja; zanj vemo, da je pod konec tega leta obiskal Kanalsko dolino in Beljak. – Prvi znani pontifikalni vikar patriarha Janeza Moravskega (1387–1394) je bil pičenski škof Lovrenc, ki se je leta 1389 večkrat ali pa za dlje časa odpravil prek Soče. Sicer pa je patriarh tega leta za glavne naloge pri upravljanju patriarhata v Furlanijo pripeljal svojega rojaka, Avguščina iz Brna, avguštinca eremita, ki ga je imenoval za generalnega vikarja in ga postavil za škofa v Concordii, a so ga po treh letih umorili. Po pičenskem škofu Lovrencu je kot naslednji pontifikalni vikar Janeza Moravskega, in sicer od leta 1391 dalje, znan tržaški škof Henrik Wildensteinski. Jeseni leta 1391 se je v tej funkciji mudil v Rožu in Podjuni na Koroškem.

Po umoru Janeza Moravskega 12. oktobra 1394 je za kratek čas vlogo pontifikalnega vikarja prevzel Leonard iz Beljaka, dominikanec, naslovni tifliški škof, ki je pred tem deloval v Paderbornu na Nemškem. Iz besedila listine za gornjegrajskega župnika z dne 15. marca 1395 je razvidno, da ga je na ta položaj – očitno za kraje zunaj Furlanije – imenoval oglejski kapitelj v času sedisvakance, saj je novo imenovani patriarh Antonio Caetano (1395–1402) dospel v Furlanijo šele 19. aprila tega leta. Koliko časa je Leonard ostal v Furlaniji, se ne ve; na pomlad leta 1396 je bil že v Salzburgu pri sveže izvoljenem nadškofu Gregorju Šenku z Ostrovice. Po Leonardu iz Beljaka je kot Caetanov vikar *in pontificalibus* dokumentiran Bernard, škof v Nuscju v srednji Italiji. Takoj po imenovanju v začetku meseca februarja leta 1397 ga zasledimo v Velesovem na Gorenjskem, leta 1400 pa je bil v Celju. V tej funkciji je deloval še pod patriarhom Antoniom Panciero, vendar ni znano, da bi v tem času obiskal tudi naše kraje.

Drugi Caetanov vikar *in pontificalibus*, za katerega sicer ni znano, ali je kdaj potoval prek Soče, je bil Gibert, škof v Asolu pri Trevisu. Leta 1399 je v Vidmu izstavil listino za Kranj. Pač pa se je v času Caetanovega vladanja pri nas pojavil tudi neki Jurij, škof v Lješju v Albaniji, ki je leto zatem v Kočevju izdal listino za mekinjske klarise. Kakšno funkcijo je imel v patriarhatu, ne vemo.

Patriarhu Antoniu Pancieri (1402–1408 in v času dvojne vlade do leta 1411) je vse obdobje njegovega vladanja stal ob strani spiritualni vikar Filippo de Capellinis. Prvi Pancierov pontifikalni vikar, ki ga zasledimo v naših listinah, pa je bil Konrad Frein, nesojeni škof na škotskem otoku Man in na Hebridih. Leta 1402, nekaj mesecev po Pancierovem nastopu, je posvetil pokopališča in križne hodnike v samostanu

Bistra. V listini je izrecno zapisano, da ga je patriarh določil za Kranjsko (*in partibus Carniole*). Leta 1407 mu je sledil prav tako nesojeni kninski škof Peter. Posebno pozornost pa zbuja Nikolaj, naslovni škof v škofiji Hyppo v severni Afriki, ki ga 7. marca 1411 v Celju izdana listina za cistercijski samostan Rein na Štajerskem razkriva kot generalnega vikarja *in pontificalibus* patriarha Antonia (da Ponte, 1409–1411?)⁵⁴ in obenem savinjskega arhidiakona. Glede na to je bil tu bržkone domačin in je po vsej verjetnosti tu tudi posvečeval, čeravno o tem ni znane nobene listine. Le dva meseca zatem se je v Celju mudil tudi Janez, nadškof Soltanije v historični Armeniji, zaslužni posredovalec med tatarskim kanom Timurjem in evropskimi vladarji in vladami, ko je podelil odpustke romarski cerkvi na Šmarni gori. Njegova morebitna funkcija v patriarhatu ni znana, najbrž pa ga je na svojem dvoru gostil celjski grof Herman II.⁵⁵

Razmere se v Furlaniji tudi po umoru patriarha Janeza Moravskega leta 1394 niso izboljšale. Nasprotujoči si interesi domačih krogov in Benetk na eni ter cesarstva na drugi strani, ki ga je v Furlaniji s pomočjo grofa Friderika Ortenburškega uveljavljal ogrski, leta 1410 izvoljeni nemški kralj Sigismund Luksemburški, so vodili do nenehnih sporov in oboroženih spopadov. V srčiki teh sporov je bilo vprašanje, kdo bo sedel na oglejsko stolicu. Ne Antonio Panciera ne njegov soimenjak in oponent Antonio da Ponte, Janezova naslednika, nista v miru končala mandata. Friderik Ortenburški si je že po Janezovem umoru prizadeval, da bi za patriarha postavil svojega svaka, vojvodo Ludovika Tecka, enako tudi po Pancierovi odstavitvi leta 1408. Šele po umiku Antonia da Ponte in Pancierovem odhodu iz Furlanije se mu je posrečilo, da ga je oglejski kapitelj 6. julija 1412 izvolil za novega patriarha. A ta potrditve iz Rima ni dobil. Tako je Ludovik kot nepotrjeni patriarh vladal vse do priznanja s strani novega, na koncilu v Konstanci izvoljenega papeža Martina V. 18. februarja 1418. To pa je bil ravno čas, ko so se razmere zaradi pretenzij Benetk začele znova zaostrovati. Zaradi prodirajoče beneške vojske, ki je tudi vojaštvo kralja Sigismunda in drugih zaveznikov iz cesarstva ni moglo ustaviti, je 3. februarja 1420 zapustil deželo in se podal v varstvo celjskega grofa Hermana II. Benečani so Furlanijo v naslednjih mesecih povsem zasedli, ukinili tamkajšnjo svetno oblast patriarhov in upravo dežele poverili svojemu človeku kot namestniku beneške vlade (*luogotenente*).

V času, ko je Ludovik Teck še bival v Furlaniji, je kot njegov vikar in *spiritualibus* deloval Nikolaj Panciera, brat bivšega patriarha Panciere, ki ga je na to mesto imenoval že metropolitanski kapitelj. Kot njegov vikar *in pontificalibus* pa je v tem obdobju dokumentiran Bartolomej Caccia, leta 1412 iz Piacenze izgnani tamkajšnji škof, ki se je v letih 1413, 1416 in 1419 podal tudi v naše kraje. Vmes, leta 1415,

⁵⁴ Gl. Gradivo in Prilogo A.

⁵⁵ Listina, ki jo je nadškof izdal v Celju, je datirana s 14. majem, Herman pa je po prijazni informaciji kolega Janeza Mlinarja 31. marca izpričan v spremstvu kralja Sigismunda v Spiški Novi Vasi (nekdaj Iglov), zatem pa šele decembra tega leta v Čakovcu. Da bi bil maja 1411 v Celju, torej ni dokumentirano, a je mogoče.

zatem pa tudi leta 1421, se je v naših krajih kot posvečevalec pojavil Eberhard, naslovni škof tifiški. Ker sta iz leta 1415 znana le skromna sekundarna zapisa, ne vemo, kakšno funkcijo je imel v patriarhatu, listina iz leta 1421 pa ga izkazuje kot Teckovega pontifikalnega vikarja. Listinsko je dokazano, da je tu bival še leta 1424.

Ludovik Teck je tudi po odhodu iz Furlanije leta 1420 in kljub temu, da tam ni mogel uveljavljati pripadajoče mu jurisdikcije, ostal legitimni oglejski patriarh. Kdo je v tem obdobju v Furlaniji izvajal spiritualno oblast, ni dokumentirano. Šele 17. avgusta 1436 je papež Evgen IV. v Bologni določil dva prelata za vodenje patriarhata v duhovnih zadevah, Tommasa Tommasinija Paruto, škofa v Macerati in Loretu, ter Lodovica Barba, opata samostana sv. Justine v Padovi, od katerih je le prvi ostal v Furlaniji.⁵⁶ Nekoliko več je znanega o njegovih namestnikih na cesarskem delu patriarhata. Tako se je leta 1423 kot njegov generalni vikar *in spiritualibus* za Koroško, Kranjsko, Marko in Savinjsko pojavil znameniti kranjski župnik Koloman de Manswerde. Po vsej verjetnosti je Koloman v tej funkciji deloval tudi pred letom 1423 in zatem, škofovskega posvečenja pa ni imel. Kot Teckov pontifikalni vikar je v tem obdobju najprej deloval omenjeni tifiški škof Eberhard, od leta 1425 dalje pa je v tej funkciji dokumentiran pičenski škof Gregor iz Koroške. Ta je večinoma bival pri kartuzijanih v Bistri, kjer je leta 1433 tudi umrl in jim v oporoki zapustil del svojega premoženja. Nasledil ga je pičenski škof Martin, v tej funkciji znan od leta 1436 dalje. Po Teckovi smrti leta 1439 v Baslu je postal pontifikalni vikar njegovega nelegitimnega naslednika, na baselskem koncilu izvoljenega patriarha Aleksandra Mazovijskega, zatem, leta 1444, Aleksandrovega naslednika, patriarha Lovrenca Lichtenberskega. Ko je papež Evgen IV. 17. junija 1445 Lovrenca kot shizmatika izobčil, je Martina v funkciji generalnega vikarja *in pontificalibus* za cesarsko stran patriarhata (*extra Forumiulii*) za nekaj časa nadomestil Janez, naslovni škof v škofiji Lydda v Palestini, ki je pred tem z isto nalogo deloval v zagrebški škofiji. 28. septembra tega leta je ponovno posvetil župnijsko cerkev sv. Jurija v Starem trgu pri Ložu. Po legitimiranju s strani novega papeža Nikolaja V. leta 1448 je Martin postal pontifikalni vikar legitimnega patriarha Ludovika Scarampa za kraje zunaj Furlanije; v tem svojstvu je zadnjič izpričan 31. avgusta 1455. Umrl je 8. julija 1456 in bil pokopan v cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani. Dodati je treba še to, da ga v Pičnu nikoli ni bilo, saj je tam stoloval škof, ki so ga tjakaj postavili Benečani.

Po smrti patriarha Ludovika Tecka leta 1439 je za oglejski patriarhat ponovno nastopilo burno obdobje. To je bil čas baselskega koncila, na katerem so se zbrali pretežno nemški nasprotniki papeža Evgena IV. in za protipapeža izbrali Amadeja Savojskega kot Feliksa V. (1439–1349). Teckovega naslednika, s strani Benečanov postavljenega in s papeževe strani potrjenega patriarha Ludovika Scarampa (1439–1465), baselski koncil ni priznal in je za patriarha izvolil Aleksandra, vojvodo Mazovijskega, škofa v Trentu, po njegovi smrti leta 1444 pa lavantinskega škofa

⁵⁶ RUBEIS 1740, 1957; PASCHINI 1958, 15.

Lovrenca Lichtenberškega. Razkol, zadnji te vrste, se je končal leta 1447 z izvolitvijo papeža Nikolaja V., ki mu je na prestol sv. Petra pomagal nemški kralj, poznejši cesar Friderik III. Ta je medtem s posredovanjem Eneja Silvija Piccolomini, svojega tajnika, poznejšega tržaškega in sienskega škofa ter papeža, zamenjal stran v korist rimskega papeštva in enotnosti zahodne Cerkve. S tem so se uredile tudi razmere na cesarski strani patriarhata. Patriarh kot beneški podanik sam sicer ni smel prestopiti meja, je pa za kraje zunaj Furlanije imenoval generalne vikarje, ki so legitimno opravljali svoje naloge.

Kot je bilo omenjeno, je prvi legitimni pontifikalni generalni vikar na cesarskem delu patriarhata leta 1448 postal pičenski škof Martin. Ena sama listina iz leta 1454 razkriva, da je patriarh Scarampo med domačini določal tudi spiritualne vikarje. To vemo za kamniškega župnika Jakoba Rainerja, ki je 18. marca 1454 v tej funkciji (*extra patriam Fori Julii in spiritualibus et temporalibus vicarius generalis*) potrdil in umestil beneficiata pri oltarju sv. Katarine v velesovski samostanski cerkvi.⁵⁷ Sicer pa o tem pojavu, s katerim se srečamo spet v obdobju patriarha Domenica Grimanija, zaradi pomanjkanja gradiva vemo toliko kot nič.

Že za časa Martina Pičenskega, leta 1454, se je v naše kraje kot posvečevalec podal Fortunatus de Pellicanis, škof v Sarsini, sicer patriarhov namestnik v Furlaniji in njegov generalni vikar. Takšen je pri nas zadnjič izpričan leta 1459. Sledil mu je pičenski škof Jakob iz Kranja, ki ga listina iz leta 1461, edina znana te vrste, označuje kot pontifikalnega vikarja patriarha Scarampa *extra Patriam Fori Julij*. V letih 1466 in 1467, v času sedisvakance, pa je naloge te vrste kot oglejski sufragani opravljali tržaški škof Antonio Goppo. Drugi Scarampovi pomembnejši generalni vikarji so bili Guarnerio de Artena, Paolo Dusso, Antonio da Fabriano in v zadnjih letih Antonio Feletto. Prvi ni imel škofovskega posvečenja, od drugih treh pa vemo le za Dussa, da je kot pontifikalni vikar prestopil meje Furlanije, in sicer leta 1450, ko je posvetil glavni oltar v cerkvi sv. Gotarda v Lužnicah v Kanalski dolini. Seveda moramo omeniti tudi to, da je patriarhat za časa Scarampovega vladanja doživel udarec, ko mu je bil z ustanovitvijo ljubljanske škofije s strani cesarja Friderika III. leta 1461 in potrditvijo papeža Pija II. leta 1462 odvzet velik del teritorija pod habsburško vladavino. Patriarhi so se temu na vse mogoče načine upirali, vendar vzpostavitev prejšnjega stanja niso mogli doseči.

Po Scarampovi smrti 22. marca 1465 je papež Pavel II. za patriarha predvidel svojega nečaka, Benečana Marca Barba, kardinala sv. Marka. Vendar si ga zaradi strahu pred nasprotovanjem cesarja Friderika III. ni upal potrditi kot takšnega, marveč je patriarhat zadržal zase in Barba imenoval le za papeškega legata.⁵⁸ Tako je patriarhova stolica ostala vakantna šest let, dokler ga ni papež nekaj mesecev pred smrtjo leta 1471 vendarle imenoval za patriarha. Tako Barbo (1471–1491) kot tudi

⁵⁷ Listina v ARS. Izstavitelj se je ponosno označil še kot patriarhov in tudi papežev *camerarius*.

⁵⁸ Nadrobnejša obravnava tega obdobja v zgodovini oglejskega patriarhata VALE 1943, 1 in dalje.

njegovi nasledniki, vsi Benečani, so se v Furlaniji načeloma pokazali le za kratek čas ali pa sploh nikoli in so za vodenje patriarhata pooblašali druge škofo kot vikarje-namestnike v patriarhatu (*vicarius et locumtenens in patriarchatu et diocesi Aquileiensis*) oziroma gubernatorje. Čeravno teh na cesarski strani ni bilo, so urejali tudi tamkajšnje duhovne zadeve in jih zato pogosto zasledimo v listinah za naše kraje. Vizitacije in pontifikalna opravila pa so tu izvajali posebej za to določeni škofoje z naslovom generalnega vikarja ali le oglejskega sufragana.⁵⁹ V funkciji gubernatorja so se tako od leta 1465 dalje zvrstili Antonio Feletto, škof v Concordii (1465–1468), ki je že pred tem v tej funkciji služil Ludoviku Scarampu, ferentinski škof Andrej (1468–1471), oba v papeževem imenu v obdobju sedisvakance, Angelo Fasolo, škof v Feltru na Beneškem, postavljen s strani Barba kot patriarha (1472–1476), Buzio de Palmulis, župnik v kraju S. Daniele in brez škofovskega posvečenja (1476–1480), Pietro Bocca, škof v kraju Bagnorea (danes Bagnoregio v Laciju) (1480–1484) in ponovno Buzio de Palmulis (1485–1491). Po Barbovi smrti 2. marca 1491 je oglejska stolica dve leti in pol ostala prazna, saj je patriarh Hermolaj Barbaro, imenovan s strani papeža Inocenca VIII., zaradi nasprotovanja Benečanov ni mogel zasesti. Zato je oglejski kapitelj na seji 19. junija tega leta za generalnega gubernatorja patriarhata izvolil koprškega škofa Jakoba Valaressa. Tokratno obdobje sedisvakance se je končalo po Hermolajevi smrti z imenovanjem patriarha Nikolaja Donata 4. novembra 1493, ki pa je v Furlanijo prišel šele slabo leto zatem.

Kot kažejo razpoložljivi dokumenti in kot je že bilo povedano, se generalni vikarji in gubernatorji v času sedisvakance po Scarampovi smrti in po nastopu patriarha Marca Barba načeloma niso podajali prek meja cesarstva. Izjema je ferentinski škof Andrej, ki je leta 1471 posvetil župnijsko cerkev sv. Egidija v Žabnicah v Kanalski dolini in cerkev sv. Primoža in Felicijana v Kanalskem Lomu. Dobro desetletje pozneje, leta 1482, se je – najbrž prav tako zaradi sorazmerne bližine – v naše kraje podal tudi Pietro Bocca, ko je posvetil cerkev sv. Andreja v Ročinju.

Po letu 1471 nastopi v virih skoraj desetletna praznina, dokler se tu ne pojavi prvi oglejski sufragan in regularni posvečevalec, pičenski škof Paskazij iz Gračišča. 31. maja 1480 je še posvetil cerkev Sv. Trojice v Hrastovljah po nalogu koprškega škofa, jeseni tega leta pa je že dokumentiran v službi patriarha Barba kot njegov vikar za kraje zunaj Furlanije oziroma na cesarski strani. V tej funkciji mu v naših virih sledimo od novembra 1481, ko je posvečeval v komenski in vipavski župniji, do novembra 1488, ko se je mudil v kamniški župniji. Vmes je bil tudi na Koroškem. 8. maja 1487 je posvetil cerkev sv. Petra v Selcih – to je bilo v času, ko je Gorenjsko vizitiral Peter Carlo. Spremembi obeh škofov sta se takrat srečali in Santonino ga je v svojem dnevniku označil kot »alter suffraganeus patriarchalis«.

Še v času, ko je Paskazij iz Gračišča opravljal pontifikalne naloge, se je patriarh Barbo odločil za aktivnejšo vlogo na cesarski strani dieceze in je za ta načrt 23. marca

⁵⁹ Naslednji podatki vsi po nadrobni obravnavi v VALE 1943.

1485 določil sufragana Petra Carla, kaprulanskega škofa. Razmere so bile tam zaradi turškega pustošenja več kot pereče. Velik del prebivalstva je bil pobit ali odveden v suženjstvo, cerkve onečaščene, zatem obnovljene ali sezidane na novo in potrebne posvetitve. Verniki so tudi trpeli zaradi pomanjkanja duhovščine ali pa je ta bila pomanjkljivo izobrazena ali celo neregularna. Carlo se je na vizitacije najprej podal trikrat, v letih 1485, 1486 in 1487, kot tajnik pa ga je vsakokrat spremljal Paolo Santonino, kancler videmske kurije, in si potovanja zabeležil v svojih tu že omenjenih dnevniških zapiskih. Na prvo potovanje se je Carlo podal 29. septembra 1485 v kraju S. Daniele in prek prelaza Plöcken (Monte Croce) prispel v Zgornjo dolino reke Zilje, odtod prek prelazov do Drave in zatem ob Dravi navzgor do Lienza, nekdanje Koroške, danes Vzhodna Tirolska. Nato se je vrnil v Ziljsko dolino in obiskal kraje do Šmohorja, se od tod spet obrnil na sever do Drave. Vizitacijo je končal 9. novembra v Mautnu in se prek Plöckenskega prelaza podal nazaj v Furlanijo. Med vizitiranjem je po nalogu administratorja salzburške nadškofije, esztergomskega nadškofa, posvečeval tudi cerkve in oltarje v obmejnih krajih salzburške dieceze. Drugo potovanje je Carlo opravil po nalogu generalnega vikarja Buzia z dne 25. avgusta 1486⁶⁰ in ga nastopil že naslednji dan. Pot ga je prek Čedad, Špetra, Kreda in Kobarida vodila do Tolmina, od tod v Cerkno in zatem prek Oselice na Loško, kjer se je ustavil v Škofji Loki. Naslednja postaja je bila v Kranju, nato v Velesovem in Tržiču, pot pa ga je zatem vodila prek Ljubelja na Koroško in v dolino Roža. 5. septembra je dospel v Beljak, kjer se je mudil do 28. septembra in vmes obiskal kraje v okolici, nato pa se prek Trbiža, Bovca in Kobarida 1. oktobra vrnil v Čedad. Zanimivo je, da je na tem potovanju 27. avgusta posvetil cerkev sv. Hilarija in Tacijana v Kredu, nato pa nobene cerkve in oltarja več vse do Koroške, ko je podatkov te vrste več. Ne vemo, ali si Santonino tega ni zabeležil – kot ni zabeležil posvetitve cerkve sv. Brikcija v Volarjih 29. ali 30. avgusta – ali pa cerkve na Gorenjskem resnično niso bile tako poškodovane med turškim pustošenjem kot tiste na Koroškem. Cilj tretjega potovanja leta 1487 je bil savinjski arhidiakon. Carlo se je na pot podal 7. maja iz Čedad. Naslednji dan je bil v Tolminu, pot pa je nadaljeval prek Grahovega in Selc, kjer se je srečal s pičenskim škofom Paskazijem iz Gračiča, ki je kot »alter suffraganeus« posvetil tamkajšnjo župnijsko cerkev, do Škofje Loke in še istega dne, 9. maja, je na večer dospel v Kampilje pri Krašnji in tu gotovo prenočil v tamkajšnjem gradu. Ubral je torej pot prek Trojan in naslednji dan dospel na Vransko. 11. maja ga je v Konjicah sprejel arhidiakon Valentin Fabri. Za vizitiranje arhidiakonata, vse do cerkve na Ptujski Gori, ki ji je Santonino namenil več občudujočih vrstic, Hoč in Vitanja, je potreboval slab mesec; v župnijah Spodnje Štajerske, ki so bile v jurisdikciji ljubljanskega škofa, ga kajpak ni bilo. Nazadnje se je vizitator zadržal v Celju, ki ga je zapustil 5. junija in se v naslednjih dneh prek Kamnika, Škofje Loke, Cerknega, Tolmina in Kobarida vrnil v Čedad. Iz zabeležb o

⁶⁰ VALE 1943, 173–174.

posvetitvah je razvidno, da so bile posledice turškega pustošenja na Štajerskem takšne kot na Koroškem, torej hujše kot na Gorenjskem.

Carlo je cesarsko območje patriarhata vizitiral vsaj še dvakrat: leta 1489, ko je bil na Koroškem v okolici Beljaka, in leta 1494, ko je že v funkciji generalnega vikarja *sede vacante* v mesecu in pol prepotoval Gorenjsko, Štajersko in obmejne kraje Koroške. Za prvo teh dveh potovanj se je ohranilo nekaj listin, za drugo poleg listin vizitacijski protokol, v katerem pa so zabeleženi le pravni akti. Vmes, v letih 1490, 1491, in 1492, se je v naših krajih kot posvečevalec mudil koprski škof Jakob Valaresso, ki je bil leta 1491, v času sedisvakance, imenovan za gubernatorja v patriarhatu. Paskazijev naslednik na pičenski stolici, Jurij Maminger, je v letih 1495 in 1496 posvečeval le v imenu izvoljenega in potrjenega, a še ne posvečenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja; o tem, da bi deloval tudi na območju patriarhata, namreč ni podatkov. Pač pa je patriarh Nicolò Donato (1493–1497) za vizitatorja cesarskih predelov leta 1495 pooblastil konovijskega škofa Sebastijana Nascimbena, ki je v tej funkciji, tudi pod patriarhom Domenicom Grimanijem, deloval do novembra 1499. Med letoma 1498 in 1501 je Nascimbena v pontifikalni vlogi nadomeščal tudi škofa Ravbarja. Kot patriarhov sufragani in vizitator za cesarski del patriarhata ga je nasledil koronski škof Hieronim de Franciscis, v tem svojstvu dokumentiran do leta 1507.

Če je bila aktivnost oglejskih patriarhov prek pooblaščenec na območjih pod habsburško vladavino v zadnjih desetletjih 15. stoletja zaradi relativnega miru z Benečani, ki ga je prineslo priznanje beneške zasedbe Furlanije s strani cesarja Friderika III. leta 1468, ko se je ta odpravljal na romanje v Rim, bolj ali manj nemoteno, so se razmere z nastopom novega stoletja zaostrole. Povod za to je bila borba za dediščino leta 1500 umrlega goriškega grofa Leonarda. Ta je po dedni pogodbi pripadla kralju Maksimilijanu I., a so jo Benečani imeli za beneški fevd, ki naj bi jim kot nekdanji oglejski fevd šel po zasedbi Furlanije. Daljnosežnejše posledice je imela zveza med cesarjem Maksimilijanom I. in francoskim kraljem Ludovikom XII., sklenjena leta 1508 v Cambraiju, tako imenovana kambreška liga, uperjena proti Benetkam, ki so ji pridružili tudi papež Julij II. in nekateri drugi evropski vladarji. Sledili so strahotni boji na italijanskih tleh, udeleženci so menjavali strani, v boje pa se je proti Maksimilijanovi volji vključil še njegov vnuk, burgundski vojvoda in poznejši cesar Karel V. Sovražnosti so se končale z dogovorom, ki sta ga leta 1516 v Noyonu sklenila Karel in francoski kralj Franc I. Dogovor je med drugim Karlu zagotovil Španijo in oslabil Maksimilijanov položaj v Italiji, a je temu vendarle omogočil, da je obdržal goriško ozemlje s Tolminom in Bovcem. V tem obdobju je bilo patriarhu Domenicu Grimaniju povsem nemogoče, da bi prek svojih ljudi urejal cerkvene zadeve na habsburških tleh.⁶¹ 18. maja 1511, po nekaj letih mirovanja, je Grimani za posvečevanje pooblastil lavantinskega škofa Leonarda Peuerla, ki je v njegovem imenu že leto poprej posvetil kapelo na Žovneku pri Braslovčah, obenem pa je

⁶¹ Nadrobna obravnava PIAZZA 2013.

tamkajšnjo duhovščino pozval, da sama izbere primerneга človeka za generalnega vikarja. Izbran je bil Matija Operta, kranjski župnik in gorenjski arhidiakon, a je kmalu zatem umrl. Še istega leta mu je sledil Andrej de Monte maiori, župnik v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, sicer arhidiakon Gornje Koroške in doline Zilje, temu pa 23. aprila 1515 Mihael Sterleker, župnik v Šmarju pri Ljubljani ter dekan novomeškega kapitlja in obenem dolenski arhidiakon. Šele zadnji čas pritegnjeni furlanski viri⁶² razkrivajo, da so ti lahko v patriarhovem imenu izvajali vse naloge, za kakršne so bili sicer zadolženi dotedanji patriarhovi generalni vikarji *in spiritualibus*. O teh pa je v tej funkciji z viri izpričan le Andrej de Monte maiori, ki je 24. avgusta 1513 v Dobrli vasi izdal listino za tamkajšnje kanonike; v njej se je označil kot Grimanijev *in spiritualibus et temporalibus vicarius generalis extra Forum Julii*.⁶³ S tem naslovom se je kot priča pojavil tudi v darovnici za studeniške dominikanke z dne 21. aprila 1515.⁶⁴

Zaradi popolnosti naj omenimo še tri generalne vikarje patriarha Domenica Grimanija in njegovih naslednikov, ki jih v naših krajih sicer ni bilo, a so tudi urejali tukajšnje spiritualne zadeve in jih zato v našem listinskem gradivu srečamo pogosto. To so bili Bertrando Rondolo (1504–1505 in ponovno 1513–1514), Marco de Maffei (1505–1509) in Giovanni Angelo di San Severino (1517–1540).

Delovanje Leonarda Peuerla je dobro dokumentirano v ohranjenem konsekracijskem protokolu, ki vsebuje tudi posvetitve na tleh patriarhata. Po imenovanju leta 1511 je zadnji oktobrski teden obiskal Gorenjsko in se nato obrnil na Štajersko; zadnje zabeleženo opravilo na tej poti je bila posvetitev dveh oltarjev v župnijski cerkvi v Vuzenici 11. novembra 1511. Avgusta 1515 je bil na Koroškem, v Dobrli vasi in v Rožu, maja in junija 1517 pa spet na Štajerskem, najprej v Novi Cerkvi in zatem na Slovenjgraškem. Medtem so, po dogovoru v Noyonu leta 1516, napetosti med Benečani in Maksimilijanom I. popustile, tako da je novi patriarh Marino Grimani lahko v maju 1517 prek meje poslal svojega v Furlaniji bivajočega sufragana, kaprulanskega škofa Daniela de Rubeisa. Daniel de Rubeis je bil zadnji oglejski sufragan v vrsti patriarhovih pooblaščenecv iz poznega srednjega veka (v virih označen kot *suffraganeus generalis* ali *suffraganeus et visitator generalis*), ki so posvečevali v naših krajih, obenem tudi eden tistih, katerih delovanje je bilo tu posebej ekstenzivno.

V prvem obdobju med letoma 1517 in 1523 se je de Rubeis bržčas vsako leto – za leto 1522 namreč manjkajo podatki – vsaj enkrat podal na vizitacijo. Kakor razkriva listinsko gradivo, je de Rubeis najprej v treh mesecih, od sredine maja do sredine avgusta 1517, prečesal Gorenjsko, konec septembra pa je bil še na Tolminskem. Maja leta 1518 ga srečamo v Vipavski dolini, oktobra tega leta na Koroškem in novembra v Štanjelu na Krasu. Spomladi in poleti leta 1519 je vizitiral Gorenjsko in Štajersko z bližnjim delom Koroške, čeravno govorijo o tem le tri listine, z

⁶² PIAZZA 2013, 136ss.

⁶³ Izvirnik v StPOB, Urkunden Stift Eberndorf; SCHROLL 1870, 111, št. 136.

⁶⁴ MUCHAR 1867, 259, po listini v Joanneumu.

Loškega, iz Studenic in s Prevalj. V oktobru 1520 je, kot kaže, spet obiskal Gorenjsko in se zatem mudil na Dolenjskem, nato pa se je prekoračil Savo. Tu je izpričan v Rajhenburgu – drugih podatkov o tem ni, lahko pa predvidevamo, da je vizitiral vsaj kostanjeviškemu samostanu podrejene župnije v Rajhenburgu, Sevnici, Vidmu ob Savi in Brežicah. Iz leta 1521 je ohranjena le ena listina, ki dokazuje njegovo bivanje na Goriškem, pač pa je več gradiva iz leta 1523, ker se je o tem potovanju ohranil protokol. 7. septembra je bil v Stični in nato posvečeval cerkve in oltarje na severnem Dolenjskem, se nato podal prek Save na območje župnij v Čemšeniku, Zagorju in Vačah in končal potovanje na Gorenjskem; kot zadnja je dokumentirana posvetitev cerkve sv. Luke v Praprečah 20. septembra 1523. Po tem letu pa nastopi več kot desetletna praznina. Ali jo je izpolnil pičenski škof Nikolaj Creutzer, ki je 25. junija 1525 posvečeval v kostanjeviškem samostanu, ne vemo. Listinskega gradiva ni, poleg tega Nikolaja že nekaj mesecev zatem ni bilo med živimi. Kakorkoli že, 5. avgusta 1533 je »sopatriarh« Marino Grimani v Cenedi de Rubeisa ponovno imenoval za sufragana v duhovnih zadevah za ves patriarhat, a se je ta po ohranjenih listinah sodeč v naših krajih pojavil šele junija in julija 1535.

Razpoložljivo zgodovinsko gradivo razkriva, da se je delovanje oglejskih generalnih vikarjev in drugih patriarhovih pooblaščenec zunaj Furlanije, na cesarski strani patriarhata, odvijalo z različno intenziteto, včasih bolj, včasih manj, odvisno od razmer v Furlaniji in v samem cesarstvu. Po koncu zadnjega razkola v Cerkvi, ki ga je sprožil protirirski koncil v Baslu, leta 1447, je podatkov o tem več in so tudi bolj sklenjeni. Tega dejstva ne gre pripisati le boljši ohranjenosti gradiva, marveč dejanskemu stanju. Vzrok, da so patriarhi zlasti od osemdesetih let 15. stoletja pod Marcom Barbom dalje bolj skrbeli za cesarske predele, je bil, da so s tem želeli dokazati nepotrebnost nove škofije na tem ozemlju, ki bi jim odtrgala še tisto, kar jim je ostalo po ustanovitvi ljubljanske škofije. Vendar se Habsburžani niso odpovedali težnjam, da bi dosegli čim večjo neodvisnost od patriarhove kurije v Vidmu, in sprejemali ukrepe, s katerimi so preprečevali delovanje njenih ljudi v mejah cesarstva. A večstoletno težnjo po pretrganju vezi so dosegli šele z ukinitvijo patriarhata in ustanovitvijo nadškofije v Gorici pod Marijo Terezijo leta 1752.

Gradivo*

Andrej

*Škof v kraju Caorle v Furlaniji (Caprulanus).*⁶⁵

1303 30/4: posvetitev edinega oltarja v cerkvi sv. Ane (zdaj kapela sv. Martina) v Javoru (ž. Šentpeter pri Ljubljani) (viz. 1631, 1668).

Fr. Gerold (de Tessenberg)

Škof v Novigradu (Cittanova) v Istri (Emonensis), sicer kanonik in župnik ter od leta 1301 dekan kolegiatne cerkve sv. Kandida v Innichenu (S. Candido, Južna Tirolska), na novigrajsko stolico promoviran leta 1306.⁶⁶ Umrl 14. maja 1314 v hiši arhidiakona Kranjske in Marke Tiberija della Torre, župnika v Beli Cerkvi na Dolenjskem,⁶⁷ pokopan v Innichenu. Ker se v njegovi oporoki omenjajo tudi volila frančiškanom, avguštincem eremitom in križnikom v Ljubljani, je moral biti na Kranjskem več kot le priložnostni gost. Da bi bil patriarhov vikar, ni izpričano, a je to glede na časovne okoliščine povsem mogoče.

1314 14/5: oporoka, izdana v hiši Tiberija della Torre v Šmarjeti na Dolenjskem (GZL I/21).

Fr. Enoch

Verjetno češkega rodu, škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), iz reda avguštincev eremitov, kot redovnik v Furlaniji dokumentiran že 26. avgusta 1305 in 12. aprila 1306 v spremstvu generalnega vikarja patriarha Otobona Alberta,⁶⁸ škof od leta 1310 do okoli

* Zaradi popolnosti dokumentacije so tu (z izjemo kranjskega župnika Kolomana) navedene vse osebe s škofovskim posvečenjem, ki so v obravnavanem obdobju listinsko izpričane v naših krajih ali kakorkoli povezane z njimi, ne glede na to, ali so delovale v imenu oglejskega patriarha ali ne. Ni pa krajevnih ordinarijev (patriarhov in ljubljanskih škofov). Navedba župnij sledi stanju pred jožefinskimi reformami.

⁶⁵ V seriji kaprulanskih škofov neznan. EUBEL I, 164, ima (po GAMSU 1873, 781) v teh letih nekega Joahima, omenjenega leta 1299, in Janeza, omenjenega leta 1305, ki pa je, zapisan kot Joanninus in avguštinec eremit, kot kaprulanski škof dokumentiran že 10. maja 1304 v Rimu (listina v DOZA) in tako identičen s tistim, ki se (po Eublu, ib.) v vatikanskih registrih pojavi leta 1308.

⁶⁶ SINNACHER 1823, 477.

⁶⁷ EUBEL I, 73 in op. Omenjeni Tiberij, iz vplivnega rodu della Torre, sicer kanonik v Čedadu, je leta 1317 postal škof v Tortoni v Lombardiji, leta 1325 pa škof v Bresci in tak umrl leta 1333 (EUBEL I, 476, 147).

⁶⁸ RUBEIS 1740, Appendix, 30; ZAHN 1877, 30, št. 17.

1. Pičenski škof Enoch podeli odpustke za samostansko cerkev sv. Jurija v Podkloštru. Listina 1315 VI 2, Podklošter (KLA AUR).

1324 ali pravilneje 1339,⁶⁹ glede na datume generalni vikar oglejske cerkve v času sedisvakance 1315–1316 (po smrti patriarha Otobona 13. januarja 1315 in do nastopa Rajnalda della Torre, generalnega vikarja novo imenovanega patriarha Gastona della Torre, po 10. oziroma 11. januarju 1317). V tej funkciji izpričan 27. aprila 1315, ko je posvetil cerkev sv. Ambroža v Tržiču (Monfalcone).⁷⁰ V listini 2. junij 1315 zapisan kot sancte aquilegiensis ecclesie vicarius generalis. Leta 1316 ga je v tej funkciji očitno nasledil fr. Gwizardus (gl. dalje). Na Kranjskem je bil posebej povezan s kartuzijani v Bistri, kjer je 2. februarja 1318 prisostvoval izdaji neke darovnice.⁷¹ 7. marca 1319 ga srečamo v Ljubljani, ko je bil navzoč pri sklenitvi neke kupoprodajne pogodbe,⁷² 10. aprila 1322 pa mu je Janez, rožaški opat in generalni vikar patriarha Pagana, dovolil, da začasno zapusti škofijo in se poda na Kranjsko, kjer bo opravljal pontifikalne naloge, določene k »bratom eremitom sv. Avgušтина v Ljubljani in v Bistru«.⁷³ Leta 1326 je postal generalni vikar izvoljenega olomouškega škofa Hinka na Moravskem.⁷⁴

1315 2/6: odpustki za samostansko cerkev sv. Jurija v Podkloštru (Arnoldstein), izdano *in situ* (KLA AUR; MC VIII/278); sl. 1.

Fr. Gwizardus (Guizardus)

Naslovni škof neidentificirane škofije v Palestini, imenovane Comanatensis ali Cumanatensis, podvržene nadškofiji Nazaret,⁷⁵ generalni vikar oglejske cerkve v času sedisvakance 1315–1316 (in patriarchatu sancte ecclesie aquilegensis vicarius generalis), sicer pa izpričan v spremstvu nadškofa Petra iz Nazareta, ko je ta julija leta 1318 po nalogu škofa Gerharda v Konstanci med svojim potovanjem po njegovi diecezi posvečeval cerkve in oltarje.⁷⁶ Leta 1322, v času sedisvakance tamkajšnje škofije, ga najdemo v

⁶⁹ EUBEL I, 397. Po Gamsu (GAMS 1873, 801) naj bi umrl v Ljubljani po 10. avgustu 1322. Leta 1324 naj bi se v Pičnu pojavil drug škof (Domitor ali Demetrij), kar utegne držati ob tem, da se Enoch v domači škofiji skoraj ni mudil, gotovo pa ne od leta 1322 dalje.

⁷⁰ AAU; gl. http://archive-it-2012.com/it/i/2012-11-28_777540_3/Scheda-ricercatore/ (Giordano Brunetin, Gilberto dell'Oste, 28. 8. 2016).

⁷¹ ARS; prepis Kartular Bistra; ARS AS 1073/57, 54r–v.

⁷² ARS, prepis Kartular Bistra; ARS AS 1073/57, 55r–v. Gl. tudi MLINARIČ 2001, 70–71.

⁷³ DF I/306.

⁷⁴ DUDIK 1886, 391; v listini za cistercijanski samostan Vizovice z dne 25. novembra 1327 je označen kot »frater Enoch Dei gratia Episcopus Petenensis« (BOCZEK 1854, 276–277, št. 358; prebrano kot »Peteuensis«).

⁷⁵ EUBEL I, 218, op. 1, 545. MEYER/CAUWENBERGH 1953, 760, postavljata Gwizarda v škofijo Choma v Liciji (danes Turčija), podvrženo nadškofiji v Miri, ki pa v tem času že dolgo ni več obstajala (o njej QUIEN 1740, I, 983–984). Tudi Gwizardova samooznačitev v našem dokumentu kot »miseratione divina terre promissionis provincie Galilee Comanatensis episcopus« dokazuje njen sedež v Palestini in ne v Mali Aziji.

⁷⁶ KOPP 1856, 229–230; gl. tudi mdr. *Freiburger Diözesanarchiv* (Freiburg i. Breisgau), Bd. VII, 1873, 216.

Piacenzi,⁷⁷ od meseca julija leta 1324 do 19. aprila 1326 je bil generalni vikar in spiritualibus tržaške škofije in dieceze, tudi v času sedisvakance⁷⁸ – v tej funkciji je listinsko izpričan 15. julija in 23. avgusta 1325⁷⁹ –, leta 1327 pa je, zopet v času nezasedenosti škofije, služil v Comu, ko je posvetil cerkev sv. Marije v Chiavenni.⁸⁰

1316 10/10: posvetitev župnijske cerkve Matere božje v Gorjanah (Göriach) (po izgubljeni listini HOHENAUER 1850, 339; Hohenauer ima samo letnico in posvečevalčevo ime Gunradus, vendar je glede na njegovo označbo, da gre za škofa »Komane« v Galileji, identifikacija z Gwizardom nedvoumna; to potrjuje tudi naslednja listina).

1316 10/10: podelitev odpustkov za zgornjo cerkev (sv. Jurija) v Podkloštru (Arnoldstein) ob priliki njene posvetitve, izdano v Gorjanah (Göriach) (KLA AUR; regest MC VIII/335).

Fr. Peter

Naslovni nadškof nadškofije Nazaret v Palestini (Nazarenus, Nazarensis) (ustanovljena v času križarjev okoli leta 1100, v 14. stoletju njen sedež prenesen v Barletto v Apuliji), izpričan v letih 1309 in 1317 v Padovi⁸¹ in julija leta 1318, skupaj s sufraganom Gwizardom, v službi škofa Gerharda v Konstanci.⁸² Njegov istoimenski naslednik, Peter iz Neaplja, dominikanec, je bil providiran 15. marca 1330,⁸³ a najdemo Petra kot nazareškega nadškofa še 12. avgusta tega leta, po vsej verjetnosti bivajočega na Koroškem, ko ga je Janez, generalni vikar patriarha Pagana, skupaj z vrsto koroških župnikov zaradi neplačevanja kolekt izobčil.⁸⁴ V letih 1316 in še 1317 je bil v Avignonu,⁸⁵ tako tudi leta 1321,⁸⁶ 11. junija 1326 v Padovi,⁸⁷ 29. marca 1329 v Benetkah,⁸⁸ v Avignonu spet 15. avgusta 1329, ko ga najdemo na čelu izstaviteljev indulgenčne listine za čevljarsko bratovščino v

⁷⁷ BOSELLI 1804, 30, op. 17.

⁷⁸ MAINATI II, 49; škofijo je od 5. julija 1324 upravljal Gregor, škof v Feltru in Bellunu.

⁷⁹ CDI V/591; A. Marsich, v *Archeografo triestino* NS 6, 1878–1880, 178–181.

⁸⁰ <http://www.vaol.it/it/chiese/santa-maria-chiavenna.html> (25. 9. 2016).

⁸¹ EUBEL I, 359 in op. 5.

⁸² Gl. zgoraj.

⁸³ EUBEL I, 359.

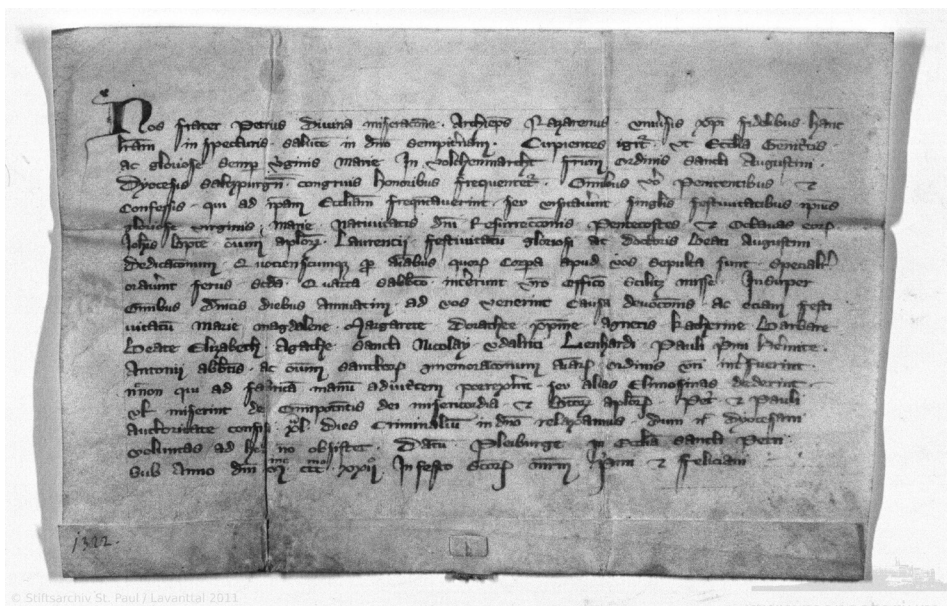
⁸⁴ NotBlatt 1858, 430–431; MC IX/105.

⁸⁵ Indulgenčni listini za cerkev samostana Reinhardsbrunn pri Gothi v Turingiji iz oktobra 1316 (CYPRIAN 1719, 1123–1124) in samostansko cerkev sv. Nikolaja v Bielefeldu z dne 27. marca 1317 (VOLLMER 1937, 65, št. 119).

⁸⁶ Indulgenčni listini 1321 21/1 in 24/6; <http://monasterium.net/mom/IlluminierteUrkunden>, pod zadevnim datumom.

⁸⁷ UGHELLI VII, 1063.

⁸⁸ TORELLI 1678, 444.

2. Nazareški naslovni nadškof Peter podeli odpustke za cerkev Matere božje avguštincev eremitov v Velikovcu. Listina 1322 VI 9, Pliberk (StPOB, Urkunden St. Paul).

*Beljaku,*⁸⁹ in 5. januarja 1330 v listini iste vrste za hospic sv. Julijana v Antwerpnu.⁹⁰ Tu je ostal vsaj do 8. avgusta,⁹¹ aprila 1332 pa se je pojavil v Rimu.⁹² Glede na listino z dne 9. junija 1322, ki je bila izdana v cerkvi sv. Petra v Pliberku, je spiritualne ali pontifikalne naloge opravljal tudi za oglejskega patriarha Pagana della Torre, četudi o tem ni ohranjene ali znane nobene listine. 2. avgusta 1338 je bil med škofi, ki so asistirali patriarhu Bertrandu pri posvetitvi cerkve sv. Andreja v Guminu (Gemona).⁹³

1322 9/6: podelitev odpustkov za cerkev Matere božje avguštincev eremitov v Velikovcu (Völkermakt) v salzburški diecezi, izdano v cerkvi sv. Petra v Pliberku (Bleiburg) v Podjuni (StPOB, Urkunden St. Paul); sl. 2.

Kancijan

*Goričan, škof v Novigradu (Cittanova) v Istri (Emonensis), vikar v Gorici, nato župnik v Mirnu pri Gorici, za škofa postavljen s strani patriarha Otobona na prošnjo Henrika Goriško-Tirolskega in njegove soproge Beatrike iz leta 1313,*⁹⁴ po oglejskem nekrologiju umrl 2. aprila 1330. Pontifikalne naloge opravljal že v času sedisvakance (18. septembra 1316 je v Čedadu podeljeval kleriške redove),⁹⁵ zatem je postal generalni vikar oglejskega patriarha Pagana in pontificalibus. Po vsej verjetnosti je večinoma bival v Čedadu, kjer so novigrajski škofje imeli hišo, zadnja leta pa preživel v Ogleju, kjer je bil član stolnega kapitlja.⁹⁶

1325 1/2: podelitev odpustkov cerkvi Matere božje v Polhovem Gradcu, izdano v Ljubljani (NšAL); sl. 3.

1328 8/11: podelitev odpustkov za cerkev sv. Martina (v Bistrici na Zilji [Ziljski Bistrici; Feistritz a. d. Gail]), izdano v Podkloštru (KLA, Herrschaft Wasserleonburg).

⁸⁹ Insert v vidimusu 1500 20/4, KLA AUR.

⁹⁰ VISSCHERS 1853, 27–28.

⁹¹ Soizdajatelj več indulgenčnih listin, zadnja z dne 8. avgusta 1330; <http://monasterium.net/mom/IlluminierteUrkunden>, pod zadevnim datumom.

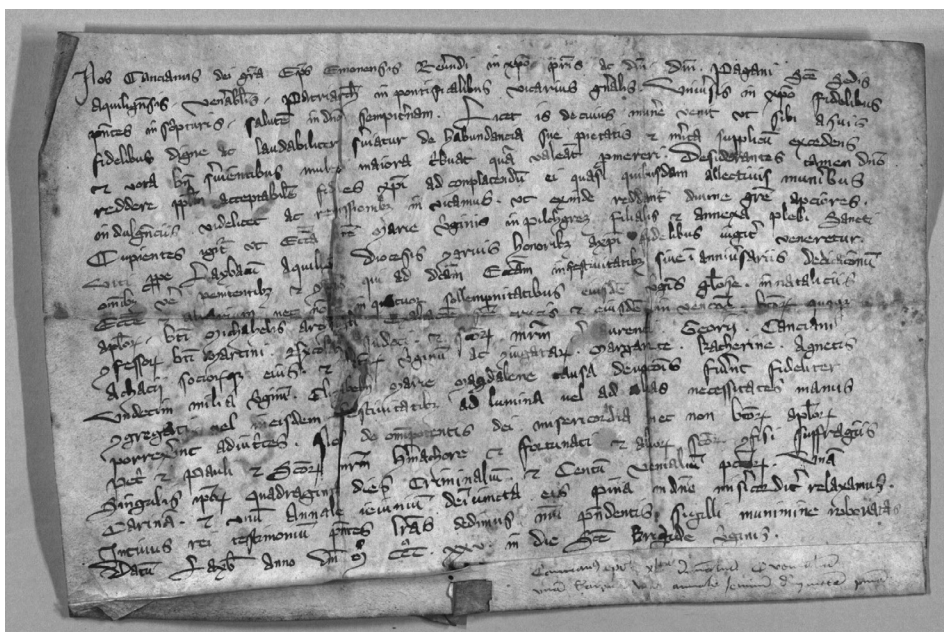
⁹² Indulgenčni listini 1332 9/4 in 13/4; <http://monasterium.net/mom/IlluminierteUrkunden>, pod zadevnim datumom.

⁹³ PASCHINI II, 251.

⁹⁴ V. JOPPI, v *Archeografo Triestino* XIII, 1887, 78–79, št. 54. Njegov predhodnik Gerold je umrl 14. maja 1314. Datum obligacije ni znan. GAMS 1873, 770, in EUBEL I, 73, imata ob njem le letnico 1318.

⁹⁵ GIANNI 2001, št. 123.

⁹⁶ O njem TAVANO 2011, ki so mu naše tri listine ostale neznane, tako tudi dve kleriški ordinaciji leta 1328 v Ogleju in Čedadu (LEVEC 1903, 20–21).

3. Novigrajski škof Kancijan podeli odpustke za cerkev Matere božje v Polhovem Gradcu. Listina 1325 II 1, Ljubljana (NŠAL).

1329 28/10: odpustki za benediktinski samostan v Podkloštru (Arnoldstein), izdano *in situ* (KLA AUR; regest MC IX/279).

Fr. Gilbert

Naslovni škof v Tiberiadi (Tiberias) v Galileji (Tiberiadensis), opuščeni katoliški škofiji iz križarskega obdobja, sufragan naslovnega nadškofa v Nazaretu,⁹⁷ karmeličan, generalni vikar in pontificalibus patriarha Pagana. Pozneje je deloval v veronski škofiji v obdobju sedisvakance (1338–1343), a je bil 18. avgusta 1342 v procesu, ki ga je vodil Giacomo da Cararra, generalni vikar patriarha Bertranda, izobčen, ker ni mogel z listinami dokazati, da je resnični škof.⁹⁸ Kljub temu ga v isti funkciji srečamo naslednje leto v Ferrari.⁹⁹

1332 29/5: odpustki za čevljarsko bratovščino v Beljaku, izdano v Beljaku (KLA AUR, vidimus 1500 20/4, C 4216).

Natalis de Bonafide

Benečan, škof v Novigradu (Cittanova) v Istri (Emonensis), naslednik Kancijana iz Gorice, providiran v Avignonu 21. junija 1331, umrl pred 12. februarjem 1347, ko se pojavi njegov naslednik,¹⁰⁰ generalni vikar oglejskega patriarha Bertranda in pontificalibus et spiritualibus. Večinoma bival v Čedadu.¹⁰¹ 29. maja 1335 je sodeloval na prvi sinodi, ki jo je patriarh organiziral v Vidmu.¹⁰²

1334 15/5: posvetitev cerkve sv. Andreja na Gostečem (ž. Sora) (po izgubljeni listini KOBLAR 1884, 58–59; viz. 1669); sl. 4.

1339(?)¹⁰³ 12/8: podelitev odpustkov za župnijsko cerkev sv. Martina v Bistrici na Zilji (Ziljski Bistrici; Feistritz a. d. Gail), izdano v Podkloštru (insert v 1456 12/11, KLA, Herrschaft Wasserleonburg).

1341 22/8: odpustki za čevljarsko bratovščino v Beljaku, izdano v Beljaku (KLA AUR, vidimus 1500 20/4, C 4217).

⁹⁷ EUBEL I, 484, ima na tem mestu nekega Gualberta, izpričanega okoli leta 1334, vendar je zapis imena in položaja v zadevni listini nedvoumen.

⁹⁸ MUTTONI 1980; ROSSI 2003, 171.

⁹⁹ A. Samaritani, v: BENATI/SAMARITANI 1989, 249.

¹⁰⁰ EUBEL I, 73.

¹⁰¹ Prim. 1335 15/8; OTOREPEC 1995, št. 754.

¹⁰² PASCHINI II, 266.

¹⁰³ V besedilu m^o lxxxix (1389), kar je gotovo napaka; lahko da se je pri prepisovanju listine pomotoma vrnila črka oziroma številka »l« (50). To potrjuje tudi okrajšava patriarhovega imena B, tj. Bertrand.

4. Gostče, podružnična cerkev sv. Andreja. Arhitektura je primer zasnove s tako imenovanim kornim zvonikom, ki je vrinjen med ladjo in prezbiterij, in se s tem uvršča v tradicijo roman-skih cerkva tega tipa pod bavarskim vplivom, četudi že v gotških oblikah. Čas nastanka opredeljuje dejstvo, da je cerkev 15. maja 1334 posvetil novigrajski škof Natalis de Bonafide, pontifikalni vikar patriarha Bertranda.

Fr. Andrej iz Orvieta (Andrea Pieri/Petri da Orvieto)

Škof v kraju Caorle (Caprulanus) v Furlaniji, servit, izvoljen leta 1339 (po 24. januarju 1339),¹⁰⁴ umrl leta 1350 in bil pokopan v redovni cerkvi sv. Marije servitov v Benetkah.¹⁰⁵ Njegova funkcija v patriarhatu v razpoložljivem dokumentu ni omenjena in tudi sicer ni znana.

1340 2/11: posvetitev cerkve sv. Jerneja v Seničnem (ž. Križe) in podelitev odpustkov (insert v 1455 31/8, NšAL).¹⁰⁶

Fr. Janez (Giovanni Morosini)

Pač iz beneškega rodu Morosinijev, škof v Novigradu (Cittanova) v Istri (Emonensis), providiran v Avignonu 12. februarja 1347, umrl pred 19. marcem 1359, ko se pojavi njegov naslednik,¹⁰⁷ avguštinec eremit, generalni vikar oglejskega patriarha Bertranda in pontificalibus. 12. aprila 1349 naj bi bil v tej funkciji imenovan za Cadore,¹⁰⁸ kar pa očitno ni bilo njegovo izključno območje, saj ga v tem času srečamo tudi v Ziljski dolini onstran Karnijskih Alp. Listina z dne 27. novembra 1350 datira že iz časa sedisvakance po Bertrandovem umoru, v njej pa je označen kot sancte sedis aquilegensis patriarhatus vicarius generalis in spiritualibus. Ponovno ga je za vikarja in generalnega vizitatorja 1. maja 1352 imenoval patriarh Nikolaj.¹⁰⁹

1349 25/5: v Podkloštru (Arnoldstein) izdana listina za tamkajšnji benediktinski samostan (KLA AUR).

1349 1/6: rekonziliacija cerkve sv. Martina v Bistrici na Zilji (Ziljski Bistrici; Feistritz a. d. Gail) in podelitev odpustkov (kraj izdaje ni naveden) (izvirnik KLA,

¹⁰⁴ Gl. naslednjo opombo.

¹⁰⁵ CORNARO 1758, 677; po njem ORLANDI 1778, 228. Eubel (EUBEL I, 164) ga ne pozna in vladanje njegovega istoimenskega predhodnika Andrea Zorzija (Andreas Georgius), pred tem kanonika v stolnem kapitlju, izvoljenega leta 1331, povleče še v njegov čas (do leta 1350); tako tudi CAPPELLETTI IX, 497, ki pa ga ima za servita. O tej zmoti, ki v strokovni literaturi prevladuje še v današnji čas, in o samem fra Andreju CITERONI 1998, 113–115. Da gre za redovnika in ne svetnega duhovnika, je razvidno tudi iz našega dokumenta, v katerem je označen kot »Nos frater Andreas Episcopus Caprulanus«. Izvoljen po 24. januarju 1339, ko se še omenja njegov predhodnik med pogajalci v neki zadevi na strani beneške republike (LOREDAN 1981, 280). Umrl pa verjetno ni že (med kugo v Benetkah) leta 1348, kot piše Cornaro, marveč šele leta 1350 (CITERONI 1998, ib.). K zamenjavi z Zorzijem je bržkone pripomoglo tudi dejstvo, da je bilo v nekdanji servitski cerkvi v Benetkah v resnici mogoče videti nagrobnik nekega Andrea Zorzija, a šele iz sredine 15. stoletja (CICOGLA 1824, 47, št. 30).

¹⁰⁶ V HÖFLER 2015, 57, zmotno zamenjan s senjskim škofom Protivo (gl. tudi tam).

¹⁰⁷ EUBEL I, 73.

¹⁰⁸ MANZANO V, 70; PASCHINI 1958, 9.

¹⁰⁹ MAINATI II, 101; SCUSSA 1863, 71.

Herrschaft Wasserleonburg; insert v 1456 12/11, KLA, Herrschaft Wasserleonburg).¹¹⁰

1349 3/6: posvetitev cerkve sv. Nikolaja v vasi Črešnje (Kerschdorf, ž. Sv. Jurij v Ziljski dolini) in podelitev odpustkov (kraj izdaje ni naveden) (KLA, Herrschaft Wasserleonburg).

1350 27/11: podelitev odpustkov za cerkev sv. Urha v Žiganji vasi (ž. Križe) (kraj izdaje ni naveden) (NšAL).

1351 2/3: podelitev odpustkov bratovščini sv. Marije v Križankah in tistim, ki obiščejo tamkajšnji oltar sv. Ane, izdano v Ljubljani (DOZA; GZL IX/28).

Fr. Protiva (Prothiva de Longavilla)

Čeh, iz družine Dlouhoveští, polatinjeno Longavilla, škof v Senju, Hrvaška (Segnien-sis), dominikanec, lektor v samostanu tega reda v mestu Klatovy (Klattau) na Češkem, za škofa imenovan 17. junija 1349, umrl pred 28. julijem 1383, ko se pojavi njegov naslednik,¹¹¹ a je kot senjski škof izpričan že leta 1348, in sicer v Avignonu, ko ga (3. marca) zasledimo med izstavitelji indulgenčne listine za župnijsko cerkev sv. Petra v Naklem,¹¹² generalni vikar in pontificalibus¹¹³ oglejskih patriarhov Bertranda, Nikolaja Luksemburškega in Markvarda. Kaplan in zaupnik cesarja Karla IV. in je v tem svojstvu leta 1353 ponovno potoval v Avignon.¹¹⁴ V letih 1354 in 1355 je (poleg patriarha Nikolaja in drugih škofov) dokumentiran v spremstvu cesarja Karla IV., ko je ta potoval na kronanje v Rim, ki mu je sledil še ob njegovi vrnitvi v Prago junija in julija 1355.¹¹⁵ Jeseni tega leta je bil že nazaj v Furlaniji,¹¹⁶ a kaže, da ga je za generalnega vikarja ponovno imenoval šele patriarh Markvard. V vmesnem času ga zasledimo kot generalnega vikarja in pontificalibus škofa Jakoba v Feltru in

¹¹⁰ V listini je za škofijo zapisano »chonensis« (v izvirniku deloma poškodovano) namesto »emonensis«, kar je očitna prepisovalčeva napaka.

¹¹¹ EUBEL I, 450.

¹¹² Listina v NšAL.

¹¹³ V nemško pisani listini 1352 12/5 »vicari an gaystleichem«.

¹¹⁴ BAUCH 2015, 276, op. 570. O njem sicer KOUDELKA 1957, 44–46.

¹¹⁵ MGH, Constitutiones at acta publica, 11, 1985, 174, 182, 206 itd., 437, 442. Sodeloval je tudi pri prilaščanju relikvij za cesarja (BAUCH 2015, 248, op. 412, 255, op. 459, 276, 464).

¹¹⁶ Dokumentiran kot sopodpisnik indulgenčne listine za cistercijanski samostan Gotteszell v regensburški diecezi, ki jo je izdal patriarh Nikolaj v Ogleju 22. novembra 1355; BHStAM, Kloster Gotteszell.

*Bellunu.*¹¹⁷ Po letu 1372 je po vsej verjetnosti stalno bival v Senju in je 5. maja 1378 z darovanjem cerkve sv. Nikolaja dominikanskemu redu ustanovil tamkajšnji dominikanski samostan.¹¹⁸ Njegovi zadnji podatki so iz leta 1379.

1349/1350: podelitev odpustkov za cerkev sv. Jerneja v Seničnem (ž. Križe) (insert, brez datuma, v listini pičenskega škofa Martina 1455 31/8, NšAL).¹¹⁹

1351 30/10: podelitev odpustkov Marijini bratovščini v Križankah in tistim, ki običeje tamkajšnjo kapelo sv. Ane na pokopališču pri križnikih v Ljubljani, izdano v Ljubljani; v listini označen kot patriarha Nikolaja *in spiritualibus et pontificalibus vicarius generalis* (DOZA; GZL X/26).

1352 12/5: posvetitev cerkve sv. Jedrta v Iški (ž. Ig) na prošnjo Herbarda in Volkerja Turjaških, kraj izdaje ni naveden (ARS; BIZJAK/PREINFALK 2008, št. 92).

1352 26/11: podelitev odpustkov župnijski cerkvi sv. Petra v Naklem, izdano *in situ*; sočasen pripis na listini 1348 3/3 (podelitev odpustkov tej cerkvi s strani več kardinalov v Avignonu; NšAL).

1367 30/9: podelitev odpustkov za cerkev sv. Martina v Bistrici na Zilji (Ziljski Bistrici; Feistritz a. d. Gail), izdano v vasi »Zaunitz« (insert v 1456 12/11, KLA, Herrschaft Wasserleonburg).

1369 22/5: podelitev odpustkov za Marijino bratovščino v župnijski cerkvi v Kranju, izdano v Kranju (MA Kranj; KOMATAR 1913, 8).

1372 17/2: podelitev odpustkov za oltar sv. Janeza Krstnika, sv. Janeza Evangelista in vseh apostolov v župnijski cerkvi v Kranju; podelitev odpustkov za oltar Sv. Duha v župnijski cerkvi v Kranju, dve listini, izdani v Kranju (MA Kranj; KOMATAR 1913, 9, 9–10).

Janez

*Škof v Urbinu (?), po zapisu v viz. 1655 (1361 26/4) papežev generalni vikar.*¹²⁰

¹¹⁷ Izpričano v podelitvi odpustkov cerkvi sv. Jakoba v kraju Paluzza v Karniji 24. junija 1357, izdani *in situ*; DEL BON 2012, 224–226. Od leta 1359 dalje naj bi bival v Senju (BAUCH 2015, 276, op. 570, po KOUDELA 1957, 45, a njegovo delovanje v patriarhatu avtorjema ni znana).

¹¹⁸ KRASIĆ 1971, 299.

¹¹⁹ Ker je škof označen kot generalni vikar patriarha Bertranda, se je to moralo zgoditi pred Bertrandomim umorom 6. junija 1350.

¹²⁰ Ker gre za drugoten zapis, ni gotovo, če je pravilen. V Eublu (EUBEL I, 509) ga ni. V tem času je v Urbinu stoloval Francesco Brancaloni. Mogoče pa je, da zapis v listini ni bil pravilno razumljen in da

1361 26/4: posvetitev cerkve sv. Ingenuina in Albuina na Koroški Beli (viz. 1655).

1362 16/4: posvetitev oltarja sv. Ahacija v cerkvi sv. Ingenuina in Albuina na Koroški Beli (viz. 1655, 1668).

Fr. Ortolf de Atzenbruck

Iz spodnjeavstrijske plemiške rodbine, naslovni nadškof v Apamei (Famieh, Kalaat-el-Mudik; Sirija) (Apamiensis), imenovan v Avignonu 7. avgusta 1345,¹²¹ dominikanec, sufragan passauskih škofov Gotfrida in Alberta med letoma 1345 in 1367.¹²² Leta 1362 se je mudil v Ljubljani.

1362 10/7: odpustki za cerkev nemškega viteškega reda v Ljubljani, izdano v Ljubljani (pripis na indulgenčni listini za ljubljanske križnike, ki jo je v Vidmu 12. junija 1362 izdal oglejski patriarh Ludovik della Torre s sopodpisnikoma Bartolomejem, škofom kaprulanskim, in Nikolajem, škofom v Limici[?]; DOZA; patriarh je na koncu besedila tudi vnaprej potrdil odpustke, ki bi jo cerkvi dali drugi škofje, in je zato na pergamentu pustil dovolj praznega prostora; gl. tudi naslednji biogram); sl. 5.

Ditrik (Dietricus, Theodericus)

Naslovni škof škofije v Saloni (Grčija, metropolija Atene) (Salonensis),¹²³ leta 1373 izpričan kot sufragan freisinškega škofa Pavla, ko je (30. oktobra) posvetil pokopališko kapelo v samostanu Rott am Inn.¹²⁴ Leta 1363 se je mudil v Ljubljani; komu je takrat služil, v razpoložljivi listini ni zapisano.

1363 14/4: odpustki za cerkev nemškega viteškega reda v Ljubljani, izdano v Ljubljani (pripis na indulgenčni listini patriarha Ludovika della Torre z dne 12. junija 1362; DOZA, kot zgoraj).

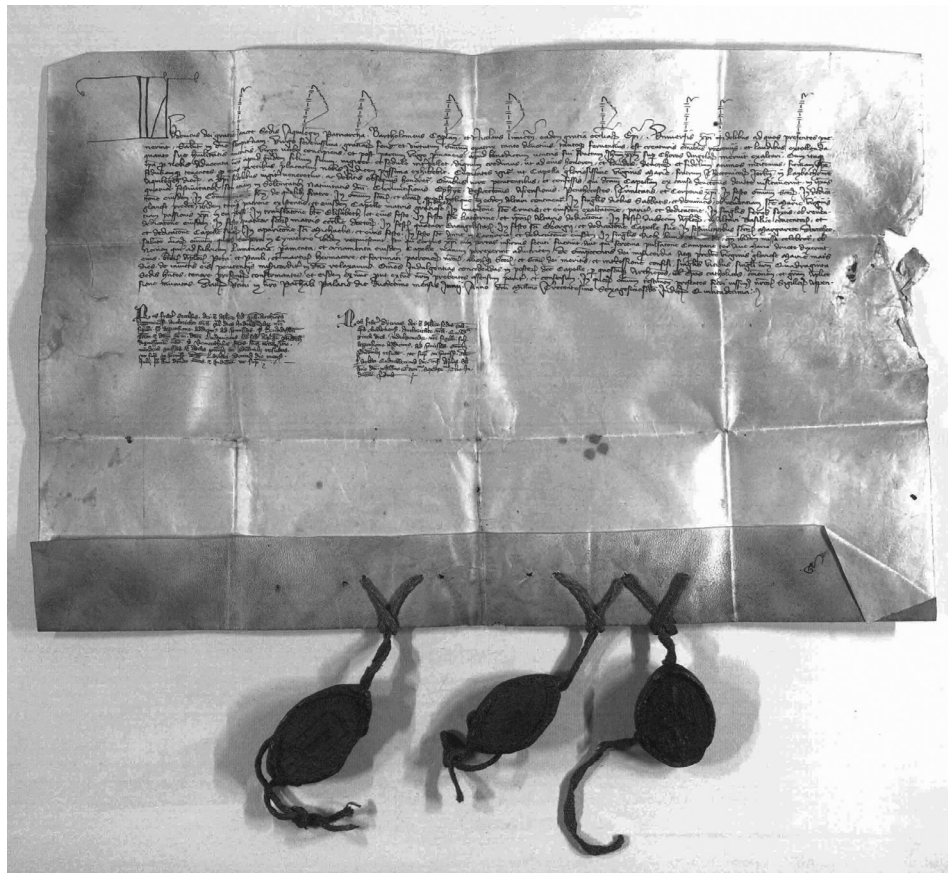
naj bi šlo za vikarja »Urbis« ali »de Urbe«, ki je v papeževem imenu bdel nad škofijami papeške države zunaj Rima in v času avignonskega eksila v patrimoniju sv. Petra. Vendar ga tudi ni najti med nosilci te funkcije v tem obdobju. Še najbližje bi mu bil Joannes de Magnania, škof v Orvietu (Urbivetus) (EUBEL I, 508), ki pa je bil providiran šele 18. julija 1361 in posvečen v Avignonu 17. oktobra tega leta, kot *vicarius Urbis* imenovan za leto 1363, a je bil pred tem tudi *decimarum collector*, se pravi, pobiralec papeških davkov (PONZETTI 1797, 29). Umrli je pod konec leta 1364, da bi se mudil tudi v Furlaniji, pa ni znano. Seveda pa ne moremo izključiti možnosti, da gre le za samozvanca.

¹²¹ EUBEL I, 94.

¹²² FLIEDER 1968, 210. Bil je tudi med podpisniki privoljenja za ustanovitev dunajske univerze, ki ga je izdal škof Albert 7. marca 1365.

¹²³ EUBEL I, 430, z letnicama 1360 in 1373.

¹²⁴ GEISS 1852, 201.

5. Oglejski patriarh Ludovik della Torre s sopodpisnikoma Bartolomejem, škofom kaprulan-
skim, in Nikolajem, škofom v Limici[?], podeljuje odpustke za cerkev Matere božje nemške-
ga viteškega reda v Ljubljani. Listina 1362 VI 12, Udine (DOZA).

Pileus (Pietro Pileo di/da Prata)

Član furlanske grofovske rodbine Prata (*Prata di Pordenone*), od leta 1359 škof v Padovi in Trevisu in zatem nadškof v Ravenni, 1378 ga je papež Urban VI. povzdignil v kardinala in ga imenoval za legata v nemških deželah. Načrt, da bi postal oglejski patriarh, se mu ni posrečil. Umrli je v Rimu meseca decembra 1401 (ali 1400). Napravil je razvejano diplomatsko kariero po vsej Evropi, zaradi porekla svojega rodu se je občasno udeležil tudi političnega dogajanja v Furlaniji.¹²⁵ V Beljaku izdana listina je nastala na začetku njegove poslanske poti v nemške dežele.

1379 29/1: podelitev odpustkov čevljarski bratovščini v Beljaku, izdano v Beljaku (vidimus 1500 20/4, KLA AUR).

Fr. Francišek

Naslovni škof škofije v neidentificiranem kraju *Lucuce ali Lucucia v Skitiji ob Črnem morju*, imenovane *Lucucensis* (ali *Lacucensis*), sufragan misijonske nadškofije v kraju *Matrega* (*Matrek*), vzpostavljene po papežu Klemenu VI. leta 1349,¹²⁶ registriran v Avignonu 31. julija 1377,¹²⁷ frančiškan, generalni vikar oglejskega patriarha Filipa d'Alençon in pontificalibus in v tej funkciji ostal do imenovanja novega pontifikalnega vikarja pod upraviteljem Fernandom verjetno 12. novembra 1386 (gl. dalje). Kdaj je umrl, ni znano, a se je še leta 1397 pojavil kot vikar patriarha Antonia Caetana.¹²⁸ Izpričan tudi kot sufragan briksenškega škofa Friderika leta 1379, ko je posvetil cerkev sv. Jakoba in Lenarta v kraju *Abtei* (*Abbazeia*),¹²⁹ ter v letih 1386–1387.¹³⁰

1383 21/6: posvetitev prezbiterija in glavnega oltarja župnijske cerkve sv. Marije pri Treh farah (Rosalnice; Metlika) ter podelitev odpustkov, izdano *in situ* (DOZA; IMK 1896, 225, regest); sl. 6.

1386 19/10: posvetitev romarske cerkve Device Marije v trnju (Maria Dorn) v Železni Kapli (Eisenkappel) (SINGER 1938, 222; drugotni zapis po izgubljeni listini, v katerem je Francišek označen kot patriarh).

¹²⁵ S. Bertolani, NL I, 701–707.

¹²⁶ QUIEN 1740, III, 1113–1114; EUBEL 1897, 189.

¹²⁷ EUBEL I, 316; EUBEL 1897, 189. Besedilo v naši listini je na mestu, kjer je bilo zapisano, katere škofije škof je bil, poškodovano, a je iz drugih virov razvidno, za katero škofijo gre.

¹²⁸ PASCHINI 1958, 14.

¹²⁹ MDAS V (1903), 307.

¹³⁰ EUBEL I, ib., op.; MDAS V (1903), 393, 553, 560. Prva listina, ki jo je Francišek izdal na Južnem Tirolskem, ima datum 15. oktober 1386 (ib., 553).

6. Rosalnice (Pri treh farah), skupina treh cerkva, katerih tista na levi je nekdanja župnijska cerkev Marijinega vnebovzetja, danes Lurške Matere božje. Romanski ladji iz 12. stoletja je bil prizidan enopolni križno obokan prezbiterij s poligonalnim sklepom, ki ga je 21. junija 1383 posvetil brat Frančišek, pontifikalni vikar patriarha Filipa d'Alençon.

Fr. Andrej

*Naslovni škof škofije v Skopju (Scopiensis).*¹³¹ Generalni vikar in pontificalibus Fernanda (Ferdinanda), jeruzalemskega patriarha rimske obedience, v času, ko je ta zaradi sovražnosti, ki jih je v Furlaniji sprožilo vladanje aktualnega patriarha Filipa d'Alençona, po nalogu papeža Urbana VI. kot Aquilejensis Ecclesie & Patrie Forijulii rector, defensor et gubernator, ac ipsius Ecclesie in spiritualibus et temporalibus vicarius generalis upravljal patriarhat (1386–1387).¹³² V tem času je kot Fernandov generalni vikar in temporalibus deloval njegov soimenjak, domačin Andrea Monticoli (Monticuli), s Fernandove strani imenovan 12. novembra 1386.¹³³ Z nazivom vikarja v oglejskem patriarhatu izpričan tudi 14. aprila 1387, ko je podelil odpustke samostanski cerkvi sv. Kandida v Innichenu na območju briksenške škofije.¹³⁴ V Furlaniji ostal še pod patriarhom Janezom Moravskim; 18. februarja 1391 je kot njegov vicarius in hac parte specialiter deputatus podeljeval kleriške redove v Čedadu.¹³⁵

1386 24/11: podelitev odpustkov za cerkev sv. Marije v Naborjetu (Malborghetto) v Kanalski dolini in tamkajšnjo bratovščino (*Personalstand* 1876, 169, regest); sl. 7.

1386 23/12: podelitev odpustkov za čevljarsko bratovščino v Beljaku, izdano v Beljaku (KLA AUR, vidimus 1500 20/4, C 4219).

Lovrenc

*Škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), imenovan v Avignonu 19. aprila 1372, umrl pred 16. februarjem 1394, ko se je pojavil njegov naslednik,*¹³⁶ generalni vikar in pontificalibus oglejskega patriarha Janeza Moravskega. Pred tem, leta 1382, je v tej funkciji služil tržaškemu škofu Angelu.¹³⁷

¹³¹ O njem kot skopskem škofu podatkov v dostopni literaturi ni. Po Eublu (EUBEL I, 439) je od leta 1354 do smrti leta 1384 naslov skopskega škofa nosil Johann de Siberg, cistercijanec v Altenbergu, sufragani kölnskega nadškofa pa tudi nadškofovi v Magdeburgu in Mainzu, njegov naslednik Hermann, sufragani nadškofa v Mainzu, pa je dokumentiran v letih 1389 in 1392.

¹³² Mandat papeža Urbana nosi datum 16. avgust 1386, Fernandov razglas, objavljen v patriarhovi palači v Vidmu, pa 15. november 1386; RUBEIS 1740, 973–975. Janez Moravski, Alençonov naslednik na patriarhatski stolici, je bil s strani papeža Urbana VI. imenovan 27. novembra 1387. Fernandov naslov (RUBEIS 1740, 972) se rahlo modificiran ponovi tudi v naši listini.

¹³³ CAPODAGLI 1665, 85; Luca Gianni, DBI 76, 2012, 330–332.

¹³⁴ MDAS V (1903), 534.

¹³⁵ OTOREPEC 1995, št. 1346.

¹³⁶ EUBEL I, 397.

¹³⁷ MAINATI II, 155.

7. Naborjet, cerkev Matere božje. Cerkvi je 24. novembra 1386 naslovni škof Andrej, pontifikalni vikar jeruzalemskega patriarha Fernanda, ko je ta prejel v upravo patriarhat, podelil odpustke. Ali je bila takrat cerkev na novo zgrajena ali prezidana, ni gotovo. Običajno se datira v 15. stoletje.

1389 3/2: posvetitev cerkve sv. Pavla na Kobolih (ž. Vipava) (prepis ŽA Planina; VŽA).

1389 9/4: podelitev odpustkov za kapelo sv. Lenarta z dvema oltarjema v cistercijanskem samostanu Kostanjevica, izdano v Stični (ARS; MLINARIČ 1987, 199, regest).

1389 8/5: posvetitev cerkve sv. Mohorja in Fortunata na Korenu nad Horjulom (ž. Polhov Gradec), izdano *in situ* (ŽA Polhov Gradec).

Henrik Wildensteinski (de/von Wildenstein)

Češkega rodu, škof »hrvaški« (Croacensis) od leta 1372, zatem v Trstu (1383–1396) in Pičnu (1396–1409),¹³⁸ minorit, kot tržaški škof generalni vikar in pontificalibus oglejskega patriarha Janeza Moravskega od leta 1391 in do njegovega umora 12. oktobra 1394.¹³⁹ Takšen izpričan tudi ob posvetitvi cerkve sv. Jakoba v Ažli (Azzida) v Beneški Sloveniji 21. aprila 1394.¹⁴⁰ Od 13. marca do 23. decembra 1391 je kot naslednik škopskega naslovnega škofa Andreja v Čedadu in zatem v Ogleju podeljeval kleriške redove,¹⁴¹ tako ponovno še 30. marca 1392 v Ogleju.¹⁴² Preden je postal tržaški škof, se je mudil v Pragi pri cesarju Karlu IV., ki mu je po smrti posvetil znamenite pridige, in na Dunaju pri vojvodih Albertu in Leopoldu, ki ga je postavil za škofa v Trstu.¹⁴³

1391 19/9: posvetitev cerkve sv. Ruperta in treh oltarjev v Mačah (Matschach; ž. sv. Zena v Kapli [Kappel an der Drau]), zdaj ž. Sveče/Suetschach) ter podelitev odpustkov, izdano v Beljaku (KLA AUR; *Erläuterungen* 1, 154).

1391 ?/?: posvetitev prezbiterija in kripte samostanske cerkve bl. Device Marije v Dobrli vasi (Eberndorf) (SINGER 1938, 104–105, omemba brez navedbe dneva); sl. 8, 9.

¹³⁸ Prim. EUBEL I, 216, 477, 397. V literaturi prevladujoče mnenje, da je bil najprej škof škofije Croia v Albaniji (Crojensis), je posledica napačnega branja avignonskega vpisa (5. julij 1372). K pojmu »hrvaške« škofije gl. ŽUGAJ 1986, za Henrika v drugem nadaljevanju, 4–5. Premestitvi iz Trsta v Pičen so botrovali spori s tamkajšnjo duhovščino.

¹³⁹ PASCHINI III, 86, op. 110.

¹⁴⁰ MANZANO VI, 94.

¹⁴¹ OTOREPEC 1995, št. 1347–1351. Tu je posvečevalčevo ime izostalo, kot da gre za omenjenega škopskega škofa; gl. ZAHN 1870, 115–117.

¹⁴² OTOREPEC 1995, št. 1353; ZAHN 1870, 118–119.

¹⁴³ BANSI 1968.

8. Dobrla vas, samostanska cerkev. Takrat verjetno še romanski ladji je bil ob koncu 14. stoletja prizidan dvopolni križnobreasto obokan prezbiterij s petosminskim sklepom, ki ga je neznanega dne leta 1391 posvetil tržaški škof Henrik Wildensteinski kot pontifikalni vikar patriarha Janeza Moravskega.

9. Dobrla vas, samostanska cerkev, notranjščina prezbiterja. Naslikani medaljoni na oboku razkrivajo roko tako imenovanega Mojstra Nonče vasi (Einersdorf), ki je med drugim slikal tudi v Marijini kapeli na Kamnu v Vuzenici in na Ravnah. Leto posvetitve prezbiterja (1391 po tržaškem škofu Henriku Wildesteinskem) časovno opredeljuje nastanek te poslikave in s tem časovni okvir delovanja tega slikarja. Približno istočasno je nastala tudi poslikava kapele v Vuzenici, ki je že 18. januarja istega leta 1391 prejela odpustke iz Rima.

Fr. Leonard (de Villaco)

Iz Beljaka, naslovni škof v Tiflisu (Tbilissi), Georgija (Gruzija) (Tefelicensis) (leta 1330 s strani papeža Janeza XXII. ustanovljena škofija, podvržena metropoliji v Soltanii),¹⁴⁴ dominikanec, imenovan 15. marca 1391 v Rimu s strani papeža Bonifacija IX., umrl pred 4. oktobrom 1413, ko je papež Janez XXIII. imenoval njegovega naslednika Eberharda,¹⁴⁵ pontifikalni vikar ecclesie et capituli aquilegiensis sede vacante, se pravi v obdobju sedisvakance.¹⁴⁶ Takoj po imenovanju za tifliškega škofa leta 1391 je stopil v službo k škofu v Paderbornu v Nemčiji, kjer je ostal najkasneje do začetka leta 1394,¹⁴⁷ leta 1396, po službovanju v patriarhatu, pa se je pridružil novo posvečenemu salzburškemu nadškofu Gregorju Šenku z Ostrovice, pri katerem je kot sufragan ostal vsaj do vključno leta 1398.¹⁴⁸ Umrl naj bi v dominikanskem konventu v Salzburgu.¹⁴⁹

1395 15/3: dovoljenje gornjegrajskemu župniku za predstavitev praznovanja posvetitve cerkve sv. Mihaela v Radmirju (ž. Gornji Grad), izdano v Gornjem Gradu (NšAL).

Fr. Bernard

Florentinec, škof v kraju Nusco v južni Italiji (Nuscanensis), menda cistercijanec, sufragan nadškofa v Salernu, imenovan s strani papeža Bonifacija IX. v Rimu 11. oktobra 1396,¹⁵⁰ a se je zaradi nasprotovanja neapeljske kraljevine, ki je podpirala

¹⁴⁴ EUBEL 1897, 186.

¹⁴⁵ EUBEL I, 476; EUBEL 1897, 186.

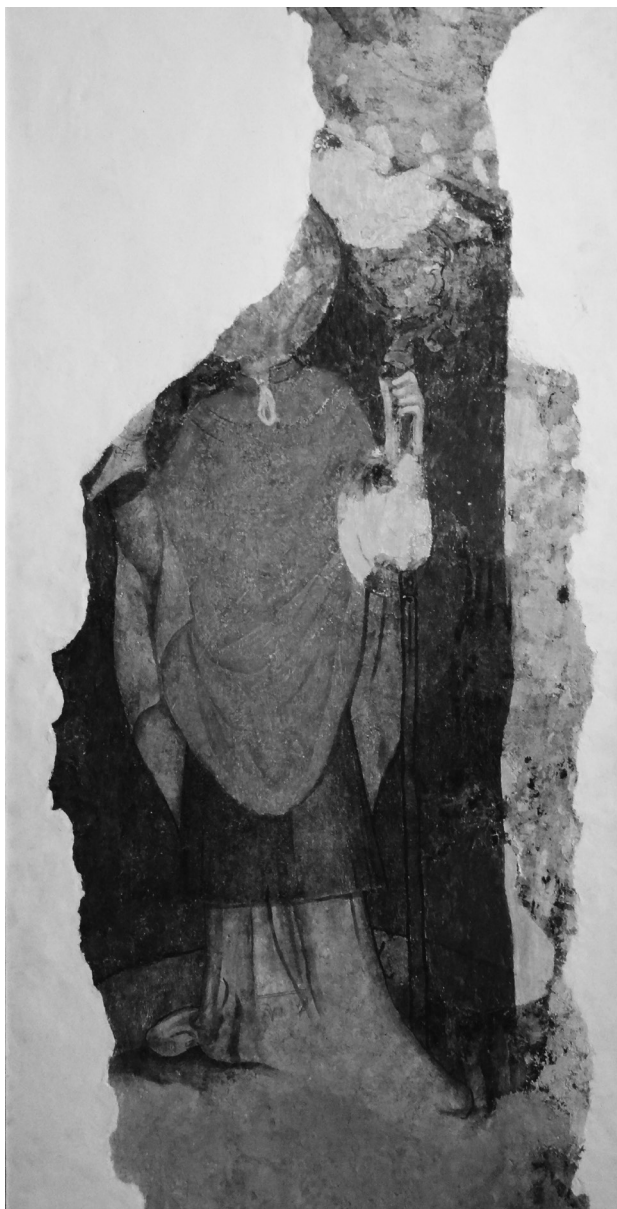
¹⁴⁶ Antonio Caetano, naslednik 12. oktobra 1394 umorjenega patriarha Janeza Moravskega, je bil sicer izvoljen že 17. januarja 1395, a je prispel v Furlanijo šele 19. aprila tega leta; RUBEIS 1740, 986–987; PASCHINI III, 89.

¹⁴⁷ O tem tu v nadaljevanju (biogram Eberhard).

¹⁴⁸ SALLABERGER 1992, 129–130; SALLABERGER 2004, 90. Da je to funkcijo imel še leta 1398, dokazuje njegovo sporočilo nadškofu Gregorju o podelitvi odpustkov cerkvi sv. Martina v kraju Halspach z dne 11. novembra tega leta; listina v BHStAM, KU Raitenhaslach št. 543.

¹⁴⁹ Tako Johann Sallaberger (kot prejšnja opomba), ki postavlja datum smrti pred 21. junij 1401. Iz gradiva v Rimu je vendarle razvidno, da je Eberhard, tudi dominikanec, nasledil Leonarda leta 1413 po njegovi smrti, ki se ni mogla zgoditi že leta 1401. Je pa zabeležen tudi v nekrologiju sv. Ruperta v Salzburgu na dan 6. junija; MGH, Necrologia 2, 1904, 141.

¹⁵⁰ UGHELLI VII, 753; GAMS 1873, 908; tako tudi ZANUTTO 1912, 9. Glede škofov v Nuscu v teh letih je v literaturi (gl. tudi PASCHINI 1931, 110) nekaj neskladnosti. EUBEL I, 374, navaja najprej Angela Barilla, ki je bil providiran 9. septembra 1396 v Rimu, njegova obligacija pa naj bi bila v papeški komori zabeležena istega 11. oktobra tega leta. 18. februarja 1400 pa je v komori zabeležena obligacija omenjenega Bernarda, in sicer zanj in njegovega predhodnika Angela. Ughellijev podatek, da je bil leta 1399 premeščen v Chioggio, v gradivu nima opore, pač pa ga furlanski viri po letu 1400 označujejo kot škofa v Novigradu v Istri; o njem na splošno ZANUTTO 1912. Po Eublu (ib., op. 4) je

10. Neznani sveti škof, ostanek poslikave v kapeli spodnjega celjskega gradu (ok. 1400). Kapelo je 1. oktobra 1400 posvetil škof Bernard, pontifikalni vikar patriarha Antonia Caetana. Freska neznanega slikarja, iz časa posvetitve kapele, izdaja vrhunsko kakovost v tako imenovanem mednarodnem gotškem slogu in kaže naročniško ambicioznost celjskih grofov.

*papeža v Avignonu, moral kmalu umakniti, generalni vikar in pontificalibus oglejskega patriarha Antonia Caetana, imenovan v začetku meseca februarja 1397.*¹⁵¹ *Funkcijo patriarhovega vikarja je opravljal še pod patriarhom Panciero do leta 1404.*¹⁵²

1397 16/2: podelitev odpustkov za kapelo (oltar) sv. Štefana v samostanski cerkvi v Velešovem, izdano *in situ* (NšAL; J. Parapat, LMS 1872/73, 27, regest, ima Burkhard).

1400 1/10: podelitev odpustkov za kapelo in oltar Device Marije v (spodnjem) gradu (mestni rezidenci celjskih grofov) v Celju, izdano *in situ* (ARS); sl. 10.

Fr. Jurij

*Škof v Lješu (Lezhë; Alessio) v Severni Albaniji (Lessiensis, Alexiensis), dominikanec, sufragan metropolije v Draču (škofija iz 6. stoletja, konec 13. stoletja prešla v katolicizem, z dogovorom med Benečani in Turki obstala tudi pod turško okupacijo).*¹⁵³ *V vrsti škofov te škofije ni dokumentiran*¹⁵⁴ *(v zadevni listini: frater Georius ordinis predicatorum ... episcopus lessiensis). Njegova funkcija v patriarhatu ni zapisana.*

1400 25/7: podelitev odpustkov za samostan klaris v Mekinjah, izdano v Kočevju (Cothssze)¹⁵⁵ (NšAL).

Konrad Frein

*Škof otoka Man in Hebridov ob zahodni obali Škotske (Sodorensis), cistercijanec, registriran v Rimu 9. januarja 1402 pod papežem Bonifacijem IX.,*¹⁵⁶ *a se že 16. aprila tega leta na istem mestu pojavi drug kandidat, tako da škofije ni prevzel,*¹⁵⁷

bil 11. maja 1405 s strani Inocenca VII. premeščen na titularno stolico v Tebah v Grčiji.

¹⁵¹ PASCHINI 1931, 81.

¹⁵² PASCHINI 1958, 14; 13. aprila 1404 je posvetil cerkev sv. Marije v Fagagni (ZANUTTO 1912, 40). – Paschini ga je sicer identificiral z Bernardom degli Angelieri, Florentincem, doktorjem teologije, ki ga je Caetano skupaj z Angelom Baglionijem iz Perugie po imenovanju za patriarha 27. januarja 1395 poslal v Benetke in Padovo, da pripravita njegov prihod v Furlanijo; PASCHINI 1931, 75, 110; PASCHINI III, 88–89.

¹⁵³ JANIN 1953, 151–153.

¹⁵⁴ V Eublu (EUBEL I, 84–85) zeva med letoma 1397 in 1405 praznina.

¹⁵⁵ Lahko bi šlo tudi za Hoče pri Mariboru, a se ta toponim v tem času že praviloma piše z obrazilom »-ach«.

¹⁵⁶ EUBEL I, 457.

¹⁵⁷ Razlog je morebiti to, da naj bi veljal za heretika, kamor ga prišteva Felix Egger (EGGER 1715, 257).

*pontifikalni vikar novega patriarha Antona Panciere*¹⁵⁸ za Kranjsko (in partibus Carniole).

1402 9/6: posvetitev pokopališč in križnih hodnikov kartuzijanskega samostana v Bistri ter podelitev odpustkov (ARS).

Peter (Petrus Joannes)

*Škof v Kninu, Hrvaška (Tiniensis, Tininiensis), dominikanec, imenovan v avignonski kuriji 19. februarja 1386,*¹⁵⁹ *in sicer še za življenja aktualnega škofa Pavla, a z rimske strani nepriznan, saj je papež Urban VI. po Pavlovi smrti ali odpovedi leta 1388 ali 1389*¹⁶⁰ *za kninskega škofa predvidel Mihaela iz Dubrovnika, kanclerja bosenskega kralja Tvrtka I., registriranega v Rimu 2. junija 1390, ki pa menda ni bil potrjen.*¹⁶¹ *Se naslovu kninskega škofa ni odpovedal in v tem svojstvu stopil v službo oglejskega patriarha Antonia Panciere kot njegov generalni vikar.*¹⁶²

1407 s.d.: posvetitev cerkve Marijinega vnebovzeta na Lesnem Brdu (ž. Vrhnika) (viz. 1654).

1407 8/2: posvetitev oltarja Vseh svetnikov v kapiteljski dvorani kartuzijanskega samostana Pleterje, kraj izdaje ni naveden (prepis nekdanj ÖNB, cod. 11993, zdaj AS 1079 II/69r, 369; MLINARIČ 1982, 107, regest).

1407 27/11: posvetitev zakristije samostanske cerkve v Pleterjah z oltarjem Matere božje in sv. Janeza Krstnika, velikega pokopališča v križnem hodniku in malega pokopališča ob zakristiji, zasebne govorilnice med zakristijo in kapitljem ter drugih prostorov, kraj izdaje ni naveden (prepis nekdanj ÖNB, cod. 11993, zdaj AS 1079 II/69r, 369; MLINARIČ 1982, 107, regest); sl. 11.

¹⁵⁸ Umeščenega v oglejski baziliki 17. aprila 1402; PASCHINI III, 126.

¹⁵⁹ EUBEL I, 486. Po Eublu naj bi bil to Peter iz kraja Marnhac v južni Franciji (de Marnhaco), ki pa je bil minorit in ne dominikanec. BARBARIĆ 2001, 178, ima datum obligacije 20. januar 1387.

¹⁶⁰ 3. februarja 1387 je bil še med živimi; FARLATI IV, 292. Urban VI. je umrl 15. oktobra 1389.

¹⁶¹ EUBEL I, 486. Gl. tudi FARLATI IV, 292–293, ki za Petra ne ve.

¹⁶² V svojem prvem pregledu kninskih škofov Barbarić (BARBARIĆ 1993, 78–79) meni, da je Petrov zapis v obligacijah napaka in da bi moralo stati Pavel, zato tudi Petra kot kninskega škofa nima in obdobje škofa Pavla povleče do leta 1395, ko se ta v tem svojstvu še pojavlja v listinskem gradivu. V drugi razpravi (BARBARIĆ 2001, 178–179) pa ima Petra za legitimnega in njegovo škofovanje potegne do leta 1392, četudi navaja datum obligacije njegovega naslednika Ladislava 9. aprila 1395 (EUBEL I. ib., navaja 21. maj 1397), medtem ko Mihaela nima. Glede na razpoložljive podatke kaže, da je Pavel po vsej verjetnosti na kninski stolici z morebitno prekinitvijo v letih 1389–1390 ostal do leta 1395.

11. Pleterje, stara zakristija, obok. Kartuzijanski samostan v Pleterjah, ustanovo Hermana II. Celjskega, so začeli graditi leta 1403, ustanovna listina je iz leta 1407, samostanska cerkev naj bi bila končana leta 1413, a je bila posvečena šele leta 1420. V prvo fazo gradnje samostanskega kompleksa sodi poleg kapiteljske dvorane tudi stara zakristija, ki jo je 27. novembra 1407 posvetil nesojeni kninski škof Peter, generalni vikar patriarha Antonia Panciere. Samostanski kompleks je gradila tako imenovana celjska delavnica, ki se interpretira kot odvod delavnice na Ptujski Gori.

Nikolaj

*Naslovni škof škofije Hippo (Hyppo; Hypponensis, Ypponensis) v Severni Afriki,*¹⁶³ *generalni vikar patriarha Antonia (da Ponte ali Panciere)*¹⁶⁴ *in pontificalibus, sicer pa tudi savinjski arhidiakon (necnon Archidiaconus Sawnie), kot takšen izpričan prek naslednje listine.*

1411 7/3: podelitev odpustkov kapeli Sv. Križa v opatovi hiši cistercijanskega samostana Rein na Štajerskem, izdano v Celju (Arhiv samostana Rein/Stiftsarchiv Rein; dosegljivo na internetni bazi *monasterium.net*).

Janez (Johannes de Gallifontibus, tudi Galonifontibus, Giovanni di Gallofonte, Jean de Gaillefontaine)

*Normandijec, nadškof v Soltaniji (danes Soltaniyeh, Sultaniyeh na severozahodu Irana; historični viri jo postavljajo v Armenijo) (Soltaniensis) (leta 1318 s strani papeža Janeza XXII. ustanovljena katoliška nadškofija na območju vladavine Mongolov, ukinjena sredi 15. stoletja), dominikanec, imenovan s strani papeža Bonifacija IX. 26. avgusta 1398,*¹⁶⁵ *izpričan v letih 1402/1403 in 1407 v Benetkah,*¹⁶⁶ *sicer pa je prepotoval dobršen del Evrope,*¹⁶⁷ *umrl pred 12. decembrom 1423, ko je registriran njegov istoimenski naslednik.*¹⁶⁸ *Ker je bil, preden je postal nadškof v Soltaniji, škof v Nachčevanu v Armeniji (zdaj Azerbajdžan) in se dobro seznanil z razmerami v predelih, ki so jih obvladovali Tataři, je kot diplomat v letih od 1402 dalje posredoval med tatarskim vladarjem Timur Lenkom ter Benečani in Genovežani pa tudi francoskim kraljem Karlom VI. in angleškim Henrikom IV. Leta 1403 je v Parizu sestavil Timurjev življenjepis, leta 1404 pa Libellus brevis de notia orbis, v katerem opisal vzhodne dežele.*¹⁶⁹ *Leta 1411 je bival v Celju. Njegova morebitna vloga v patriarhatu ni znana.*

1411 14/5: odpustki za cerkev Matere božje na Šmarni gori, izdano v Celju (NšAL; objava ŠILC 2006).

¹⁶³ Morda identičen z Nikolajem, s tem naslovom izpričanim 3. decembra 1394 (EUBEL I, 277). Naslednja zanesljiva oseba na tej stolici, Matej, je 19. septembra 1411 sledila nekemu Jakobu, o katerem naj bi se nič ne vedelo.

¹⁶⁴ V listini ni zapisano, katerega od obeh. O dvojnosti na oglejski stolici v teh letih gl. Prilogo A.

¹⁶⁵ EUBEL 1897, 184; KERN 1938; ŠILC 2006.

¹⁶⁶ CORNARO 1749, vol. VII, 49ss, 162ss.

¹⁶⁷ ŠILC 2006, 14–15.

¹⁶⁸ EUBEL I, 58 in op. Po drugih navedbah naj bi bil prestavljen na škofijo v Soldaji (Sudok) na Krimu; S. PETER COWE, UCLA, *The religious significance of the Armenian community of the Crimea in the 13th-15th centuries* (URL: armenianlegacy.eu/files/historical_contribution/cowe.pdf; sneto 11. 11. 2016), 48.

¹⁶⁹ Objava KERN 1938.

Eberhard

Naslovni škof v Tiflisu (Tbilissi), Georgija (Gruzija) (Tefelicensis), dominikanec, imenovan v Rimu s strani papeža Janeza XXIII. 4. oktobra 1413,¹⁷⁰ generalni vikar oglejskega patriarha Ludovika Tecka. Za škofa tifliškega je bil po vsej verjetnosti imenovan že desetletje prej v avignonski kuriji, še za življenja legitimnega škofa Leonarda, saj se takšen pojavi leta 1394 v Paderbornu, ko je v funkciji vikarja in spiritualibus nasledil omenjenega Leonarda.¹⁷¹ V Paderbornu je ostal do leta 1407. Po legitimiranju leta 1413 v rimski kuriji je stopil v službo k oglejskemu patriarhu Ludoviku Tecku. Kot škof tifliški in bivajoč v oglejski diecezi (episcopus Tefelicensis in diocesi Aquilegensis commorans) omenjen še 12. aprila 1424, ko je papež Martin V. pozval krškega škofa Ernesta, naj posreduje v sporu glede dolgov omenjenega in še nekaj drugih klerikov (KLA AUR; MC XI/62). Kdaj je umrl, ni znano.

1415 s.d.: posvetitev cerkve sv. Jakoba nad Potočami (ž. Preddvor) (viz. 1654, 1668).

1415 7/5: posvetitev stranskih oltarjev v cerkvi Marijinega vnebovzeta na Lesnem Brdu (ž. Vrhnika) (viz. 1654).

1421 23/1: odpustki za oltarja sv. Ane in Sv. Duha v zgornji cerkvi sv. Janeza Krstnika kartuzijanskega samostana Žiče, izdano v Konjicah (StLA; Mlinarič 1991, 192, regest).

Fr. Bartolomej (Bartholomaeus Caccia, Cacia, Cacia)

Milančan, škof v Piacenzi v severni Italiji (Placentinus), dominikanec, doktor obojega prava, providiran 10. julija 1409 v Rimu s strani papeža Gregorja XII., ko je ta odstavil aktualnega škofa Branda Castiglionija zaradi udeležbe na spornem koncilu v Pisi (od 25. marca do 27. junija 1409);¹⁷² taisti papež ga je tudi določil za legata v Lombardiji. Vendar pa dodeljenega položaja ni užival dolgo. V Milanu se je pridružil nasprotnikom vojvode Giovannija Marie Viscontija in bil obtožen sodelovanja pri njegovem umoru 16. maja 1412. Naslednik umorjenega, vojvoda Filippo Maria Visconti, ga je z odlokom z dne 19. avgusta in 16. septembra 1412 izgnal s teritorija pod oblastjo Viscontijev, na stolici v Piacenzi pa ga je nasledil Alessio da Seregno, ki ga je za škofa bil imenoval že shizmatični papež Janez XXIII. dne 27. avgusta 1411,¹⁷³

¹⁷⁰ EUBEL I, 476.

¹⁷¹ EVELT 1869, 42ss; o napačnem poistovetenju obeh kot o eni osebi SALLABERGER 2004, 91.

¹⁷² EUBEL I, 401, op. 14.

¹⁷³ EUBEL I, 401.

*in po letu 1412 naj bi se za njim izgubila sleherna sled.*¹⁷⁴ *Kot razkrivajo naši dokumenti, se je umaknil v Furlanijo, kjer ga že naslednje leto, še vedno z naslovom pičenskega škofa, srečamo kot generalnega vikarja in pontificalibus izvoljenega oglejskega patriarha Ludovika Tecka.*¹⁷⁵

1413 8/11: posvetitev oltarjev Sv. Križa in sv. Treh kraljev v bratovskem delu samostanske cerkve v Pleterjah, izdano *in situ* (ARS; MLINARIČ 1982, 110, regest).

1416 25/6: posvetitev kapele sv. Mihaela na pokopališču župnijske cerkve sv. Marije v Naborjetu (Malborghetto) (*Personalstand* 1876, 169, regest).

1416 2/8: listina za bratovščino sv. Petra in sv. Volfganga v župniji sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko, izdano *in situ* (NšAL).

1419 9/6: podelitev odpustkov za kapelo sv. Štefana v samostanski cerkvi v Velesovem, izdano *in situ* (NšAL).

Koloman de Manswerde

*Iz Mannswörtha v Spodnji Avstriji, župnik v Šentvidu nad Ljubljano (1396), zatem (1403) v Kranju, papežev častni kaplan (1396), kanonik v Strassburgu pri Krki na Koroškem in prošt pri Sv. Virgilu v Brežah (1424), umrl leta 1434.*¹⁷⁶ *Leta 1412 je kranjski župnijski cerkvi volil tri iluminirane rokopise, Biblijo, misal in Moralie in Job Gregorja Velikega, ki jih je zanj leta 1410 izdelal Jakob Chazpeck, in začel z gradnjo nove kranjske župnijske cerkve. Leta 1423 je izpričan kot generalni vikar in spiritualibus patriarha Ludovika Tecka za Koroško, Kranjsko, Slovensko Marko in Savnijo (savinjski arhidiakonat). Škofovskega posvečenja ni imel.*

1423 7/12: naročilo Janezu, večnemu vikarju v Slovenski Bistrici, naj pozove konjiškega župnika Pilgrima, da mu dokaže nedolžnost glede grdega ravnanja z duhovnikom Jurijem iz Kostanjevice, insert v listini omenjenega Janeza z dne 13. decembra 1423, naslovljeni na župnika Pilgrima (ARS). Koloman je označen kot Ludovikov *per districtus Karinthie, Carniole, Marchie et Saunie vicarius in spiritualibus generalis*.

¹⁷⁴ O teh dogodkih npr. CAMPI 1662, 188ss; BOSELLI 1804, 106ss; RACINE 2009, 386ss.

¹⁷⁵ Po Paschiniju (PASCHINI 1958, 15) naj bi bil v Furlaniji med letoma 1416 in 1419.

¹⁷⁶ ŽONTAR 1939, 68–69; F. Pokorn, v: *Kranjski zvon*, 1931, št. 1, 6; št. 2, 6; nadrobno R. Peskar, v: PESKAR/SAGADIN/ŠEBALJ 2017, 161ss in na drugih mestih.

12. Sv. Jurij na konju, freska za stranskim oltarjem v cerkvi sv. Kancijana na Selu nad Žirovnico. Stranska oltarja v cerkvi je leta 1430 posvetil pičenski škof Gregor iz Koroške, pontifikalni vikar patriarha Ludovika Tecka. Leto posvetitve je približen čas nastanka te freske, ki se pripisuje starejši beljaški delavnici v bližini mojstra Friderika iz Beljaka.

Fr. Gregor iz Koroške (Gregorius de Carinthia)

Škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Pettenensis), iz reda avguštincev eremitov, imenovan 14. februarja 1418,¹⁷⁷ umrl 16. decembra 1433 v samostanu Bistra,¹⁷⁸ generalni vikar oglejskega patriarha Ludovika Tečka in pontificalibus po njegovem umiku iz Furlanije. Opravi je teološki študij v Padovi, Pavii in morda tudi v Bologni, od 1407 profesor na teološki fakulteti na Dunaju. Po vsej verjetnosti se je udeležil koncila v Konstanci, kjer bi ga lahko opazil papež Martin V., ki ga je postavil za škofa v Pičen.¹⁷⁹ Kot generalni vikar je pogosto bival v kartuzijanskem samostanu v Bistri, v katerem je umrl in mu zapustil svoje premoženje in denar, ki ga je tam hranil.¹⁸⁰

1425 17/6: posvetitev cerkve sv. Marije v Šmarju (ž. Vipava) (ŽA Šmarje; VŽA).

1427 30/7: odpustki za cerkev in oltarje kartuzijanskega samostana v Pleterjah, izdano *in situ* (ARS).

(?) 1429 17/11: posvetitev prezbiterija in glavnega oltarja v cerkvi sv. Nikolaja v Novem mestu (takrat še ž. Mirna Peč) (listina izgubljena; znan samo regist brez imena posvetitelja; BARAGA 1995, št. 47).

1430 s.d.: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi sv. Kancijana na Selu nad Žirovnico (ž. Radovljica) (viz. 1657, 1668); sl. 12.

1430 27/3: listina za avguštinski samostan v Ljubljani, izdana v Ljubljani (NšAL).

Fr. Krištof (Cristoforo Berti; Cristoforo Corsini Boscarini)

Škof v Folignu, Umbrija (Fulginatensis), benediktinec, v papeški komori registriran 26. avgusta 1437, posvečen v Ferrari 18. maja 1438, umrl 21. avgusta 1444,¹⁸¹ vendar zaradi vsiljenega protikandidata, sina Trincijev, gospodarjev v Folignu in nasprotnikov papeža Evgena IV., ni mogel zasesti stolice in je v Foligno došel šele po njihovem izgonu iz mesta 19. septembra 1439.¹⁸² Medtem je glede na razpoložljivo listino bival v samostanu Rožac (Rosazzo), kjer je izvajal naloge arhidiakona za samostanu podrejene

¹⁷⁷ EUBEL I, 397.

¹⁷⁸ MLINARIČ 2001, 124. Po Gamsu (GAMS 1873, 801; gl. tudi EUBEL I, ib.) naj bi bil njegov naslednik po imenu Nikolaj izvoljen že leta 1430 in naj bi umrl leta 1434. Več o tem v biogramu pičenskega škofa Martina.

¹⁷⁹ KUNZELMANN 1972, 339. Da ga je za škofa postavil papež Martin, piše v razpoložljivi listini tudi sam.

¹⁸⁰ MLINARIČ 2001, 123–124; GRUDEN 1908, 89.

¹⁸¹ EUBEL II, 156.

¹⁸² O. Marinelli Marcacci, DBI 13, 1971, 169–170 (pod geslom Boscarini, Cristoforo).

župnije. Posvetitev je po dikciji te listine opravil po naročilu Tomaža (Tommasinija Parute), škofa v Recanatiju in Macerati, generalnega vizitatorja patriarhata in z avtoriteto apostolske stolice generalnega vikarja in spiritualibus.¹⁸³ Da bi se pred nastopom v Folignu zadrževal v Rožacu, v literaturi ni znano. Svojo pozicijo je v samostanu obdržal tudi po letu 1439, saj se še 14. aprila 1441 omenja kot podeljevalec samostanu podrejene župnije Prapotno (Prepotto) pod Goriškimi Brdi.¹⁸⁴

1439 5/5: posvetitev cerkve sv. Mihaela v Gorenjem Polju (ž. Kanal), izdano v Kanalu (prepis v Liber memorabilium v ŽA Kanal ob Soči).

Janez

Naslovni škof škofije v kraju Lydda (Ludd) v Palestini (Liddensis, Lyddensis), sufragan patriarha v Jeruzalemu, minorit, v papeški komori zabeležen 22. maja 1441,¹⁸⁵ upravitelj zagrebske škofije po smrti škofa Janeza Albna in generalni vikar in pontificalibus, po izobčenju shizmatičnega patriarha Lovrenca in njegovega generalnega vikarja Martina Pičenskega 17. junija 1445 generalni vikar in pontificalibus »extra Forumiulii« oglejskega patriarha Ludovika Scarampa.¹⁸⁶ V tej funkciji najbrž ostal najdlje do Martinovega legitimiranja leta 1448.

1445 28/9: rekonsiliacija župnijske cerkev sv. Jurija v Starem trgu pri Ložu ter posvetitev novega oltarja sv. Barbare, izdano v Ložu (ŽA Stari trg pri Ložu; MMVK 1904, 46).

Martin

Menda iz koroške rodbine, imenovane po gradu Mannsberg, kar pa ne bo držalo,¹⁸⁷ škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), imenovan s strani protipapeža Feliksa V. (1439–1449) menda leta 1445,¹⁸⁸ a je kot škof izpričan že od leta 1436 dalje,¹⁸⁹ umrl 8. julija

¹⁸³ Nalog za intervencijo v Furlaniji je papež Evgen IV. dal Tomasiniju in Lodovicu Barbu, opatu samostana sv. Justine v Padovi, 17. avgusta 1436; PASCHINI III, 181.

¹⁸⁴ RG V, št. 05943.

¹⁸⁵ EUBEL II, 177. Kdaj je umrl, ni znano. Prvi njegov poimensko izpričan naslednik naj bi škofijo zasedel 25. januarja 1452.

¹⁸⁶ GRUDEN 1908, 19; ima ga tudi PASCHINI 1958, 15.

¹⁸⁷ Gl. pomisleke A. Stegenška v oceni Grudnove knjige *Cerkvene razmere* v ČZN 1908, 111–112, ki tudi dvomi, da bi bil plemenitega rodu.

¹⁸⁸ EUBEL II, 214, ima samo letnico 1445 in da ga je imenoval cesar Friderik III.

¹⁸⁹ Po vsej verjetnosti je po volji avstrijskega nadvojvode Friderika, poznejšega cesarja Friderika III., neposredno sledil Gregorju iz Koroške, umrlemu 16. decembra 1433 (gl. tam), vendar je pičensko

1456 ter bil pokopan v cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani, poznejši stolnici. Generalni vikar in pontificalibus oglejskega patriarha Ludovika Tecka (1412–1439; od beneške zasedbe Furlanije leta 1420 v eksilu), zatem shizmatičnih (baselskih) patriarhov Aleksandra Mazovijskega (1439–1444) in Lovrenca Lichtenberškega (1444–1446), ki ga je legitimni papež Evgen IV. 17. junija 1445 odstavljal in izobčil, tako tudi njegovega vikarja.¹⁹⁰ Po Lovrenčevi smrti baselski koncil ni imenoval novega patriarha, marveč je (8. januarja 1447) Martina postavil za upravitelja patriarhata, a se je položaj zaradi političnega povezovanja papeža Evgena s kraljem Friderikom III. zatem uredil. Ker je novi papež Nikolaj V. (1447–1455) spoznal, da legitimnemu, že od leta 1439 vladajočemu oglejskemu patriarhu Ludoviku Scarampa ne bo nikoli omogočeno, da bi svojo oblast razširil na območje cesarstva, je Martina legitimiral in ga postavil za Scarampovega vikarja; v potrditvi odlokov z ljubljanske sinode 7. decembra 1448 ga je patriarh naslovil kot svojega generalnega vikarja in pontificalibus zunaj Furlanije (nostro in diocesi nostra aquileiensi extra patriam Foroiulii vicario in pontificalibus generali).¹⁹¹ Rezidiral je v Ljubljani, a je pogosto bival tudi v kartuzijanskem samostanu v Bistri, ki mu je – tako kot cerkvama sv. Petra in sv. Nikolaja v Ljubljani in stiškim cistercijanom – v oporoki zapustil svoje premoženje.¹⁹² V Pičnu, kjer je od leta 1434 stoloval legitimni škof Pietro Giustiniani, ga ni bilo.

1436 9/9: podelitev odpustkov za samostan klaris v Mekinjah, izdano v Konjicah (NšAL). V listini se je označil kot patriarha Ludovika (Tecka) *in pontificalibus vicarius generalis*.

1437 s.d.: posvetitev cerkve sv. Neže na Brezjah pri Trziču (ž. Križe) (viz. 1654).

1437 3/6: odpustki za oltar Sv. Duha v kranjski župnijski cerkvi, izdano *in situ* (ARS; nekdanj MA Kranj; J. Parapat, LMS 1870, 100; *Hormayr Archiv* 1827, 572, regist).

1437 26/6: posvetitev oltarja sv. Ahacija v cerkvi sv. Ingenuina in Albuina na Koroški Beli (ž. Radovljica, pozneje ž. Jesenice) (viz. 1655).

stolico že leta 1430, še za Gregorjevega življenja, zasedel neki izvoljeni in bržkone nepotrjeni škof Nikolaj, ki naj bi umrl leta 1434. Glede na politični položaj so ga tam po vsej verjetnosti postavili Benečani, ki so poskrbeli tudi za njegovega naslednika Pietra Giustinianija, v papeški komori registriranega 10. septembra 1434. Ta je veljal za legitimnega in je glede na datum prav on nasledil Gregorja iz Koroške.

¹⁹⁰ Prim. tudi CDI IV/1040.

¹⁹¹ GRUDEN 1908, 134; Kos 2016, 27–28. V listini 1450 5/8 se je Martin označil kot »Sancti Laurentii in Damaso presbiteri Cardinalis Patriarche Aquilegiensis [...] commissarius et vicarius perpetuus in pontificalibus per patriarchatum extra patriam Forumjulij specialiter deputatus«, enako že v listini 1448 s.d., kjer je označen kot »in spiritualibus et pontificalibus vicarius generalis«.

¹⁹² Obširneje o tem GRUDEN 1908, na več mestih; gl. mdr. tudi MLINARIČ 1995, 233–234, in MLINARIČ 2001, 145–147.

1438 s.d.: podelitev odpustkov za župnijsko cerkev sv. Kancijana v Mirni peči, izdano v Novem mestu (BARAGA 1995, št. 53). Odpustke je Martin podelil v svojem imenu kot škofa pičenske škofije kot tudi v funkciji pontifikalnega generalnega vikarja oglejskega patriarha Ludovika.

1438 3/11: podelitev odpustkov za kartuzijane v Pleterjah, izdano v Celju (ARS).

1440 17/5: posvetitev cerkve sv. Andreja na Gočah (ž. Vipava) (ŽA Goče; VŽA).

1441 11/6: podelitev odpustkov za bratovščino sv. Lenarta v avguštnski cerkvi v Ljubljani, izdano v Ljubljani (NŠAL, prepis 17./18. stoletja).

1444 23/2: je označen kot *extra Forii Julii in pontificalibus vicarius* patriarha Aleksandra v patriarhovi podelitvi župnije sv. Petra v Ljubljani Štefanu Alochu iz Kamnika na prezentacijo kralja Friderika (WNOCist).

1444 25/3: je označen kot *vicarius et executor* patriarha Aleksandra v zadevi Štefana Alocha iz Kamnika, ki mu je patriarh 23. februarja tega leta na prezentacijo kralja Friderika na Dunaju podelil župnijo sv. Petra v Ljubljani (listina izdana v Ljubljani, vidimus s.d. v WNOCist).

1446 13/2: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi kartuzijanskega samostana Pleterje in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (ARS).

1447 ?/?: posvetitev cerkve sv. Martina v Bistrici na Zilji (Feistritz a. d. Gail); regist inseriran v 1456 12/11 (KLA, Herrsch. Wasserleonburg; pred 9 leti), enako v 1457 20/3 (KLA, Herrschaft Wasserleonburg; tudi tu pred 9 leti); sl. 13.

1448 16/4: v Ljubljani izdano pismo na župnike Konjic, Slivnice in Laporja glede pobiranja desetine (StLA; MLINARIČ 1991, 199–200, regist).

1449 9/3: dve v Gornjem Gradu izdani listini za kartuzijane v Žičah z vidimi različnih starejših listin in privilegijev (StLA; MLINARIČ 1995, 201, regist).

1449 ?/?: posvetitev cerkve Sv. Križa v Stehanji vasi (ž. Šentvid pri Stični) (GRUDEN 1908, 115, omemba); sl. 14.

1450 5/8: podelitev odpustkov cerkvi sv. Nikolaja v Strahinju (ž. Naklo) po posvetitvi prezbiterija in oltarja dne 2. avgusta 1450, izdano v Ljubljani (NŠAL; VRHOVNIK/KOBLAR 1882, 184–186).

1451 s.d.: posvetitev treh oltarjev v cerkvi bl. Device Marije na Blejskem otoku (viz. 1654, 1661).

13. Bistrica na Zilji, župnijska cerkev sv. Martina. V celoti na novo zgrajena cerkev, sicer na splošno datirana v prvo polovico 15. stoletja, je bila posvečena neznanega dne leta 1447 po pičenskem škofu Martinu v funkciji upravitelja patriarhata, imenovanega na baselskem koncilu.

14. Stehanja vas, cerkev Sv. Križa. Cerkev je enotna gotska zgradba, ki jo je neznanega dne leta 1449 posvetil pičenski škof Martin. Prezbitenij odlikuje rebrasti obok v kitasti shemi.

1451 15/6: posvetitev cerkva sv. Nikolaja in sv. Duha v Gozdu (ž. Križe) (viz. 1654).

1451 5/7: posvetitev Marijinega oltarja v cerkvi sv. Martina v Trsteniku (ž. Preddvor) (viz. 1654).

1452 9/7, 10/7: posvetitev 2 oltarjev (sv. apostolov in sv. Barbare) v samostanski cerkvi ter posvetitev oltarja v kapiteljski dvorani v Bistri, razvidno iz v Ljubljani izdane podelitve odpustkov (1452 12/7; ARS).

1452 9/8: posvetitev cerkve sv. Antona na Verdu (ž. Vrhnika) (viz. 1654).

1453 3/5: dokumentiran v Stični, kjer je skupaj s stiškim opatom Ulrikom vidimiral tri listine (BARAGA 1995, št. 76).

1454 18/8: posvetitev župnijske cerkve Matere Božje v Kranjski Gori (viz. 1655).

1454 11/11: posvetitev prezbiterija in oltarjev v cerkvi sv. Vida in sv. Martina v Spodnjih Dupljah (ž. Križe) (listina izgubljena; VRHOVNIK/KOBLAR 1885, 189–190).

1455 31/8: potrditve listin za cerkev sv. Jerneja v Seničnem (ž. Križe), in sicer podelitev odpustkov senjskega škofa Protive s.d., posvetitev cerkve in podelitev odpustkov kaprulanskega škofa fr. Andreja 1340 2/11 in posvetitev prezbiterija in oltarja s podelitvijo odpustkov 1455 9/8, izdano v Ljubljani (NŠAL).

1456 17/4: prvi podpisnik vidimusov privilegijev avstrijskih vojvod in kralja Friderika za velesovski samostan, izdano v Ljubljani (ARS).

Paulus Dussus (Paolo Dusso)

Po rodu Albanec (Pal Dushmani), škof v Drivastu (Drisht) v severni Albaniji (Drivastensis) (katoliška škofija, ustanovljena v 9. stoletju, podvržena nadškofiji v Baru, po okupaciji s strani Turkov 1470 in smrti zadnjega škofa 1489 opuščena), v papeški komori registriran 22. decembra 1445, umrl leta 1457,¹⁹³ generalni vikar oglejskega patriarha kardinala Ludovika Scarampa in pontificalibus. Kot izvoljeni škof (electus) izpričan v oglejski diecezi 24. avgusta 1446,¹⁹⁴ kot patriarhov pontifikalni vikar leta 1449.¹⁹⁵ 24. julija 1452 je iz papeške blagajne prejel vračilo stroškov za potovanje v nemške dežele, ki ga je bil opravil po papeževem naročilu.¹⁹⁶

¹⁹³ EUBEL II, 145. Pred tem je bil škof v Svaču, kjer mu je sledil Antonio da Fabriano.

¹⁹⁴ RG V, št. 06511.

¹⁹⁵ CAPPELLETTI VIII, 508.

¹⁹⁶ RG VI, št. 04708.

1450 6/9: posvetitev oltarja sv. Gotarda v cerkvi sv. Gotarda v Lužnicah (Bagni di Lusnizza) v Kanalski dolini (ž. Naborjet) in podelitev odpustkov; listina izdana 1450 8/9 v Tablji (Pontebba) (KLA Urkunden Malborghet).

Janez (Johannes Schallermann)

Po rodu iz Soesta na Vestfalskem, pred tem stolni prošt v Briksnu, škof v Krki na Koroškem (Gurk) (Gurcensis), imenovan s strani papeža Evgena IV. v Rimu 22. maja 1435, zatem potrjen na baselskem koncilu, jeseni 1453 zaradi starosti resigniral, umrl 5. avgusta 1465.¹⁹⁷ 6. novembra 1452 izpričan v Žičah. Da bi imel kakšno funkcijo v patriarhatu, ni znano in ni verjetno.

1452 6/11: vidimus listine krškega škofa Hartnida 9. junij 1243 za kartuzijane v Žičah, izdano v Žičah (StLA; MLINARIČ 1991, 201, regest).

Fortunatus de Pellicanis

Iz Macerate, škof v Sarsini v srednji Italiji (Sarsinatis; Sarxenatis), sufragan metropolije v Ravenni, v papeški komori zabeležen 5. julija 1451, umrl leta 1474,¹⁹⁸ sprva – kot naslednik Guarneria d'Artegna, ki se je funkciji odpovedal leta 1454 – generalni vikar patriarha Ludovika Scarampa v patriarhatu (in diocesi, provintia et toto patriarchatu Aquilegeni suffraganeus locumtenens et vicarius generalis),¹⁹⁹ zatem njegov generalni vikar in spiritualibus.²⁰⁰ Funkcijo naj bi po Paschiniju nastopil marca leta 1455,²⁰¹ kar je glede na naš dokument vsaj eno leto prepozno,²⁰² in naj bi bil takšen zadnjič izpričan 5. avgusta 1460.²⁰³

1454 20/7: podelitev odpustkov cerkvi sv. Marije v Velesovem, izdano *in situ* (ARS; J. Parapat, LMS 1872/73, 28–29, regest).

¹⁹⁷ EUBEL II, 162; OBERSTEINER 1969, 211–232.

¹⁹⁸ EUBEL II, 231.

¹⁹⁹ Gl. velesovsko listino 1454 20/7. V listini za Podkloster 1455 6/5: *In provincia et diocesi Aquilegeni vicarius et locumtenens generalis.*

²⁰⁰ RUBEIS 1740, 1056; prim. RG VIII, št. 01631 (1458 16/11).

²⁰¹ PASCHINI 1958, 15.

²⁰² Tudi CAPPELLETTI VIII, 508, ima ob Fortunatu letnico 1454.

²⁰³ VALE 1943, 43, vendar ga v tej funkciji zasledimo še 7. junija 1464, ko je sprejel odpoved Andreja Galla na župnijo v Beli Cerkvi zaradi inkorporacije župnije stškemu samostanu; RG VIII, št. 05292.

1455 6/5: podelitev odpustkov za samostansko cerkev sv. Jurija v Podkloštru (Arnoldstein), izdano *in situ* (KLA AUR).

1455 8/5: podelitev odpustkov za bratovščino sv. Mihaela v Naborjetu (*Personalstand* 1876, 181, regest).

1457 18/9: rekonciliacija cerkve Matere božje v Polhovem Gradcu in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (NŠAL).

1458 27/5: dokumentiran v Gornjem Gradu, kjer je na prošnjo jurkloštrskega priorja Otmarja vidimiral razne listine za kartuzijanski samostan v Jurkloštru (prepis v StLA; MLINARIČ 1991, 222, regest).

1458 27/8: posvetitev cerkve sv. Lenarta na Krtini s tremi oltarji (ž. Dob) (viz. 1668).

1459 22/5: posvetitev oltarja v cerkvi sv. Marjete v Sachsenburgu (EICHORN 1819, 285, regest; tudi HOHENAUER 1850, 346).

1459 1/7: posvetitev cerkve sv. Martina v Grgarju (MANZINI 1956, 155, regest).

Jakob (Kresnič, Hermanov sin) iz Kranja (de Krainburga)

Škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), naslednik škofa Martina, imenovan kmalu po njegovi smrti 8. julija 1456, v papeški komori zabeležen šele 4. februarja 1457.²⁰⁴ 1. decembra 1461 mu je na pičenski stolici sledil Konrad Arensteiner, a je umrl šele leta 1467, ko se je za njim izpraznil kostniški beneficij v Kranju.²⁰⁵ Generalni vikar oglejskega patriarha Ludovika Scarampa extra Patriam fori Julij in pontificalibus. Prvotno župnik v Stari Loki pri Škofji Loki in udeleženec baselskega koncila (1431–1449), na katerem je deloval kot notar,²⁰⁶ zatem tajnik cesarja Friderika III., po čigar volji je postal pičenski škof. Pač identičen z Jakobom Kresničem (Kressnitsch) iz Kranja, ki je kot publicus imperiali auctoritate notarius v Dunajskem Novem mestu overovil listino z dne 3.

²⁰⁴ EUBEL II, 215. D. Kos (Kos 2016, 28) ga je zmotno identificiral z Jakobom Rainerjem, župnikom v Kamniku.

²⁰⁵ ŽONTAR 1939, 61, po dopisu z dne 27. marca 1484 v AAU, Chiese a parte imperii, arcidiaconato della Carniola Superiore.

²⁰⁶ GRUDEN 1908, 20; GILOMEN 1998, 12. Med drugim se je podpisal pod listino, ki jo je koncil 8. oktobra 1435 izdal za kartuzijanski red (prepis nekdanj ÖNB, cod. 11993, zdaj AS 1079 II/69r, 205), in listino za vetrinjskega opata z dne 1. junija 1446 (J. Volčjak, *Arhivi* 2009, 102). Vmes je bil, in sicer 23. marca 1439, s patriarhom Ludovikom Teckom kot legatom baselskega koncila *a latere* za Nemčijo v Mainzu (listina Landeshauparchiv Koblenz, Trier, Benediktinerkloster St. Eucharis – St. Matthias; dosegljivo na internetni bazi *monasterium.net*).

decembra 1454 (*WStLA, Regesten Bürgerspital*),²⁰⁷ ne more pa biti identičen z Jakobom Kresničem, ljubljanskim meščanom, ustanoviteljem večne maše na oltarju Sv. Križa v cerkvi sv. Nikolaja leta 1440.²⁰⁸ Kot Martinov naslednik na pičenski stolici je izpodbijal oporoko, v kateri je pokojni svoje premoženje dodelil cerkvama sv. Petra in sv. Nikolaja v Ljubljani ter cistercijanom v Stični in kartuzijanom v Bistri, saj naj bi to izviralo iz pokojnikove osebne lastnine.²⁰⁹ Zadeva je prišla tudi pred rimsko kurijo, kjer se je reševala med letoma 1459 in 1464,²¹⁰ a odločitev ni znana.

1461 26/7: posvetitev cerkve cistercijanskega samostana v Kostanjevici, izdano *in situ* (prepis v ARS, AS 730, Graščina Dol, fasc. 179, 400–401; MLINARIČ 1987, 232s, regest).

Konrad Arensteiner

Škof v Pičnu (*Pičan*) v Istri (*Petinensis*), prošt v kapitlju sv. Andreja na reki Traisen passauske dieceze, kot pičenski škof registriran 2. decembra 1461, umrl pred 7. junijem 1465, ko je bil imenovan njegov naslednik Mihael Altkind;²¹¹ po izvolitvi v škofa je omenjeni kapitelj prejel v komendo. Po označbi v listini z dne 24. oktobra 1463 komisar konkordijskega škofa Antonia Feletta, generalnega vikarja patriarha Ludovika Scarampa, in svetovalec cesarja Friderika III. Glede na omenjeno označbo je določene naloge moral opravljati tudi v patriarhatu, vendar listin o tem ni znanih.

1463 24/10: posvetitev kapele sv. Katarine in sv. Lenarta pri gradu Dornbach v salzburški diecezi po nalogu nadškofa Burkharda in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (KLA, Fond Lodron).

Nikolaj

Nikolaj (*Cimelić*), po rodu iz Zadra, škof v Duvnu (*Hercegovina*) (*Dumpnensis*) od začetka leta 1460,²¹² zaradi turške okupacije Hercegovine prebegel, v letih 1463 in

²⁰⁷ Dokaz za to je dejstvo, da ga je cesar Friderik III. v pismu, naslovljenem papežu Nikolaju V. le dan prej (2. decembra 1454) v Dunajskem Novem mestu, označil kot svojega tajnika (*devotus noster dilectus Jacobus de Kramburga, Secretarius noster*) in ga v tem svojstvu poslal v Rim kot posrednika; CÄSAR 1777, 765–126. Njegov patronimik (*Jacobus Hermanni de Krainburga*) pa izdaja njegova overovitev listine, ki je bila izdana v Baslu 25. marca 1439 (SCHMIDT 1777, 239).

²⁰⁸ GZL III/54.

²⁰⁹ MLINARIČ 1995, 234; MLINARIČ 2001, 147.

²¹⁰ RG VIII, št. 05292. Še v zadnjih zapisih iz leta 1464 je Jakob označen kot pičenski škof brez dopnila, da je medtem umrl, medtem ko aktualni škof Arensteiner ni omenjen.

²¹¹ EUBEL II, 215.

²¹² GAMS 1873, 407; EUBEL II, 146.

1464 bival v Furlaniji kot pobiralec (kolektor) prispevkov za križarski pohod proti Turkom kardinala Bessariona, apostolskega legata a latere za križarske vojne v Benetkah.²¹³ Se je zamen potegoval za beneficij in zatem za položaj župnika v Guminu (Gemono), izpričan kot izstavitelj dveh indulgenčnih pisem z dne 20. decembra 1463 in iz leta 1464 (brez datuma).²¹⁴ Glede na naš dokument je opravljal tudi pontifikalne naloge za patriarha Ludovika Scarampa. Zadnji podatki o njem so iz septembra leta 1470, ko je bival v Zadru in bolan izstavil oporoko.²¹⁵

1464 9/6: posvetitev cerkve sv. Gregorja v Kodbilju z velikim in dvema stranskima oltarjema (ž. Komen) (nekdaj ŽA Štanjel; BUDINICH 1916, 57, op. 26).

Anton (Antonio Goppo)

Tržačan, škof v Trstu (Tergestinus), pred tem tam dekan, v papeški komori zaveden 3. marca 1451, umrl leta 1485; 9. junija 1486 ga je nasledil Ahac Sebriacher,²¹⁶ sufragan oglejske dieceze. Registrirani listini iz leta 1466 in 1467 sta edina dokaza o njegovi funkciji oglejskega sufragana na naših tleh, in to v času sedisvakance (in diocesi Aquilegiensi suffraganeus). O njegovem siceršnjem delovanju kot morebitnega oglejskega pontifikalnega ali spiritualnega vikarja ni nič znanega, vendar ga leta 1476 srečamo v Čedadu, ko mu je mesto – očitno kot patriarhovemu generalnemu vikarju – ponudilo rezidenco.²¹⁷

1466 1/1: posvetitev treh oltarjev v cerkvi sv. Mihaela na Erzelju (ž. Vipava) (ŽA Goče; VŽA).

1467 13/7: podelitev odpustkov po posvetitvi cerkve sv. Primoža in Felicijana, podružnice (župnijske cerkve?) Sv. Vida in Modesta mučencev na Pohorju (*in monte Pachaʿr*), in oltarja sv. Andreja,²¹⁸ izdano v (Slovenski) Bistrici (StPOB, Urkunden St. Paul).

²¹³ KOURNIAKOS 2009, 173, 177, 178. V listini 9. junij 1464 se je podpisal kot *sedes apostolice pro sanctissima Cruciata delegatus*.

²¹⁴ PASCHINI 1912.

²¹⁵ RUNJE 2005.

²¹⁶ EUBEL II, 247.

²¹⁷ NAZZI 2013, pogl. IV, 22.

²¹⁸ V izvirniku »ecclesia sanctorum Primi et Feliciani martirum filialis Sanci Viti in monte Pachaʿr«. Nedvomno gre za cerkev pri Sv. Primožu na Pohorju, nekdanjo vuzeško podružnico. Vendar je patronin župnijske cerkve v Vuzenici sv. Nikolaj in ne sv. Vid – napaka bi lahko nastala zaradi zamenjave z vuzeško podružnico sv. Vida pri Vuzenici (nad Sekoženom).

Mihael Altkind

Iz Passaua, škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Pettenensis), sicer pa prošt svetnega kapitlja v Dunajskem Novem mestu, imenovan 7. junija 1465 s strani papeža Pavla II. na prezentacijo cesarja Friderika III., umrl pred 21. februarjem 1478, ko je cesar Friderik prezentiral njegovega naslednika Paskazija iz Gračišča.²¹⁹ Večinoma je bival v Dunajskem Novem mestu. Ni znano, da bi imel kakšno funkcijo v patriarhatu, in glede na radij njegovega delovanja to tudi ni verjetno.

1469 14/8: podelitev odpustkov cerkvi sv. Petra, podružnici župnije Kotmara vas (Köttmannsdorf), izdano v Kotmari vasi (KLA AUR). Cerkev ne stoji več.²²⁰ V listini je zapisan le izdajatelj naslov pičenskega škofa. Cerkev in župnija ležita severno od Drave na območju salzburške nadškofije.

Andrej (Andreas Laurentii de Anagnia)

Škof v Ferentinu v Laciju (Ferentinensis; škofija neposredno podvržena Svetemu sedežu), v papeški komori registriran 28. septembra 1453, umrl leta 1498,²²¹ od 21. novembra 1468 generalni gubernator oglejskega patriarhata in kot tak zadnjič izpričan 23. junija 1471 (kot spodaj) (gl. tudi prilogo B).

1471 28/4: posvetitev župnijske cerkve sv. Egidija v Žabnicah (Saifnitz; Camporosso di Valcanale) s tremi oltarji in pokopališčem (VALE 1943, 13, op. 2, regest).

1471 23/6: posvetitev cerkve sv. Primoža in Felicijana v Kanalskem Lomu (ž. Kanal), izdano 20. julija v Vidmu (prepis v Liber memorabilium v ŽA Kanal ob Soči).

Tomaž (Thomas de Cassinis; Tommaso Cassini)

Benečan, naslovni škof v Kisamosu na Kreti (Chissamensis), v papeški komori registriran 4. junija 1473,²²² umrl leta 1495 in bil pokopan v servitski cerkvi sv. Marije v Benetkah.²²³ Njegov položaj v patriarhatu ni znan, a naj bi bil tu arhivsko izpričan vsaj leta 1478.²²⁴

²¹⁹ EUBEL II, 215; GERHARTL 1964.

²²⁰ *Erläuterungen* 2, 354.

²²¹ EUBEL II, 153.

²²² EUBEL II, 127.

²²³ CORNARO 1749, vol. II, 51; CICOĞNA 1824 njegovega nagrobnika ne navaja več. Njegov naslednik je v papeški komori registriran 27. januarja 1496 (EUBEL II, ib.).

²²⁴ CORNARO 1749, ib.

1480 7–8/7: posvetitev cerkve sv. Ane v Grahovem ob Bači (takrat ž. Nemški Rut, pozneje Podmelec) (AAU Acta 9, 187v, 216r).

Paskazij (Pascasius Joannis) iz Gračišča (Galignana)

Škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), za škofa predlagan s strani cesarja Friderika III. 21. februarja 1478, v papeški komori zaveden 15. aprila 1478, umrl pred 31. januarjem 1491, ko je izpričan njegov naslednik Jurij Manninger de Kirchberg,²²⁵ generalni vikar in pontificalibus et spiritualibus extra patriam forjulii ali in partibus Germanie²²⁶ oglejskega patriarha Marka Barba.

1480 31/5: posvetitev cerkve Sv. Trojice in treh oltarjev v Hrastovljah (škofija Koper) (M. Zadnikar, Hrastovlje, 1988, 57, omemba).

1481 12/11: rekonziliacija cerkve sv. Gregorja v Kobdilju (ž. Komen) (nekdanj ŽA Štanjel; BUDINICH 1916, 58, op. 27).

1481 13/11: posvetitev velikega oltarja sv. Vida in dveh stranskih v vikariatni cerkvi sv. Vida v Podnanosu (ž. Vipava) (ŽA Podnanos; VŽA).

1482 11/1: posvetitev (rekonziliacija) župnijske cerkve sv. Andreja in dveh oltarjev v Vratih (Thörl, Maglern), izdano na gradu Strassfried (pri Podkloštru) (KLA AUR).

1482 2/6: posvetitev velikega oltarja župnijske cerkve sv. Ruperta v Šentrupertu na Dolenjskem in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (BARAGA 1995, št. 119).

1482 ?/?: rekonziliacije cerkve v Šmarjah (ž. Vipava) (ŽA Šmarje; VŽA).

1484 1/9: omenjen kot patriarhov delegat za preverbo ustanove pokojnega Sigmunda Dobrniškega (Neuhaus) na Ptujski Gori, ki jo je realiziral njegov sin Volfgang (prepis KLA AUR).

1484: na kvatarno soboto v decembru tega leta bival v Kranju, kjer je v tamkajšnji župnijski cerkvi enemu kandidatu podelil tonzure in nižje redove (J. Parapat, LMS 1870, 103, regist).

1487 8/5: posvetitev župnijske cerkve sv. Petra v Selcih (Santonino, v času vizitacije Petra Carla; VALE 1943, 224: ut alter suffraganeus patriarchalis).

²²⁵ EUBEL II, 215.

²²⁶ V tej funkciji izpričan že 12. septembra in 8. novembra 1480; VALE 1943, 57. Cerkev v Hrastovljah je 31. maja 1480 pač posvetil po nalogu koprškega škofa.

1488 13/11: podelitev odpustkov za cerkev sv. Urha na Vranji Peči (ž. Kamnik), izdano *in situ*; cerkev je bila verjetno takrat tudi posvečena (NšAL).

Peter (Pietro Bocca)

Škof v kraju Bagnorea (danes Bagnoregio v Laciju) (Balneoregiensis; škofija neposredno podvržena Svetemu sedežu), v papeški komori zaveden 6. novembra 1475, umrl pred 8. majem 1488, ko se pojavi njegov naslednik,²²⁷ generalni vikar patriarha Marca Barba in gubernator v obdobju 1480–1484 (gl. tudi prilogo B).

1482 1/7 (pred): posvetitev nove cerkve sv. Andreja v Ročinju (ž. Kanal ob Soči) (AAU, Acta 10, 483v; VALE 1943, 69).

Janez (Joannes de Quemada)

Po rodu iz kraja Quemada v Španiji (provinca Burgos), frančiškan observant, naslovni škof v Demetriadi (Demetrias, Dimitri) v Tesaliji (Demetriadensis, Demetriensis), sufragan naslovnega nadškofa v Larisi, imenovan pod papežem Sikstom IV. 6. aprila 1478.²²⁸ Leta 1485 je izpričan v Žičah. Razlogi za to niso znani, tudi ni znano, da bi imel kakšno funkcijo v patriarhatu.

1485 31/10: podelitev odpustkov za kartuzijanski samostan v Žičah, pokopališko Marijino kapelo in cerkev Blažene device Marije v Špitaliču, izdano v Žičah (StLA; MLINARIČ 1991, 212–213, regist).

Peter (Pietro) Carlo

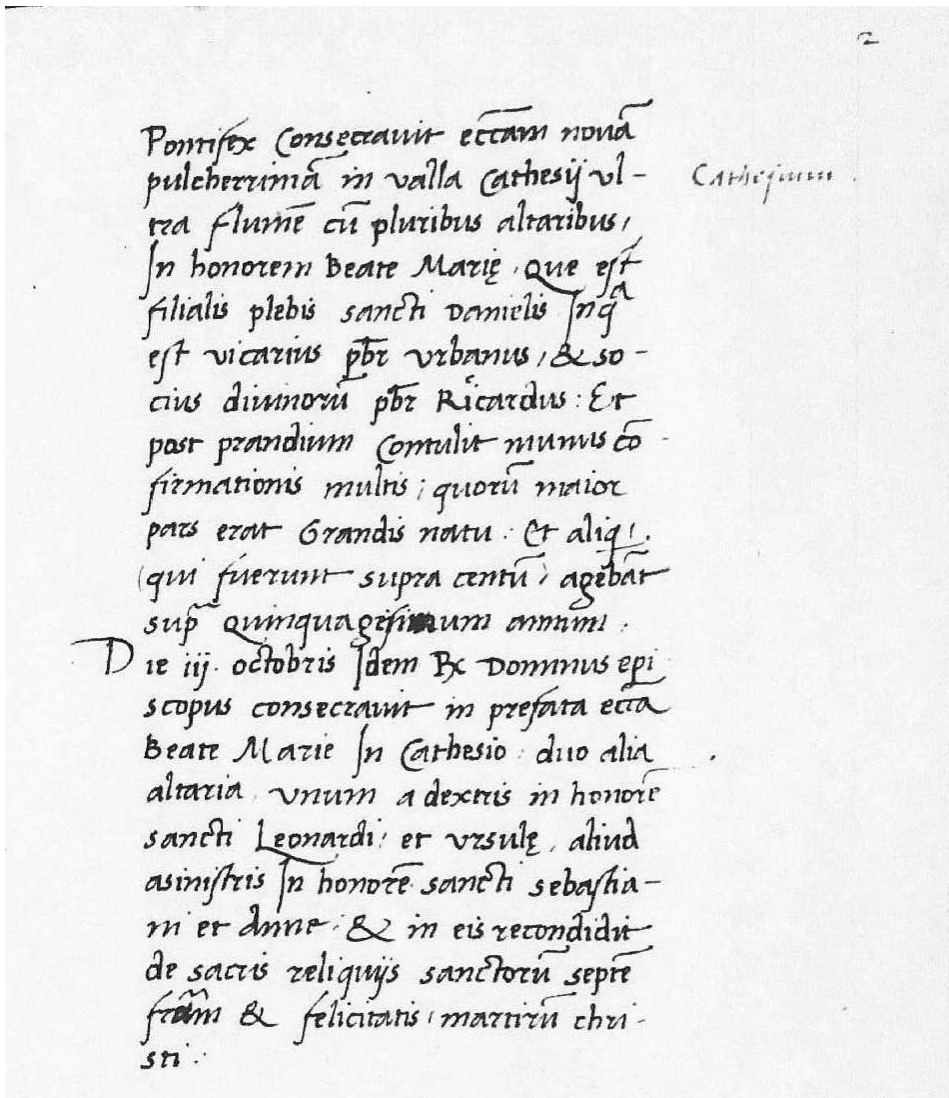
Benečan, škof škofije Caorle (Caprulensis, Caprulanus), podrejene gradeškemu (beneškemu) patriarhu, izvoljen 4. junija 1470, providiran 10. junija 1470, se stolici odpovedal (ali umrl) pred 9. majem leta 1513, ko je v papeški komori registriran njegov naslednik Daniel de Rubeis,²²⁹ sufragan in generalni vikar oglejskega patriarha. Prvo naročilo za vizitiranje in posvečevanje cerkva v oglejski diecezi mu je kot sufraganu izdal generalni vikar Buzio de Palmulis v imenu patriarha Barba 23. marca 1485.²³⁰ Na tej podlagi se je trikrat, v

²²⁷ EUBEL II, 101.

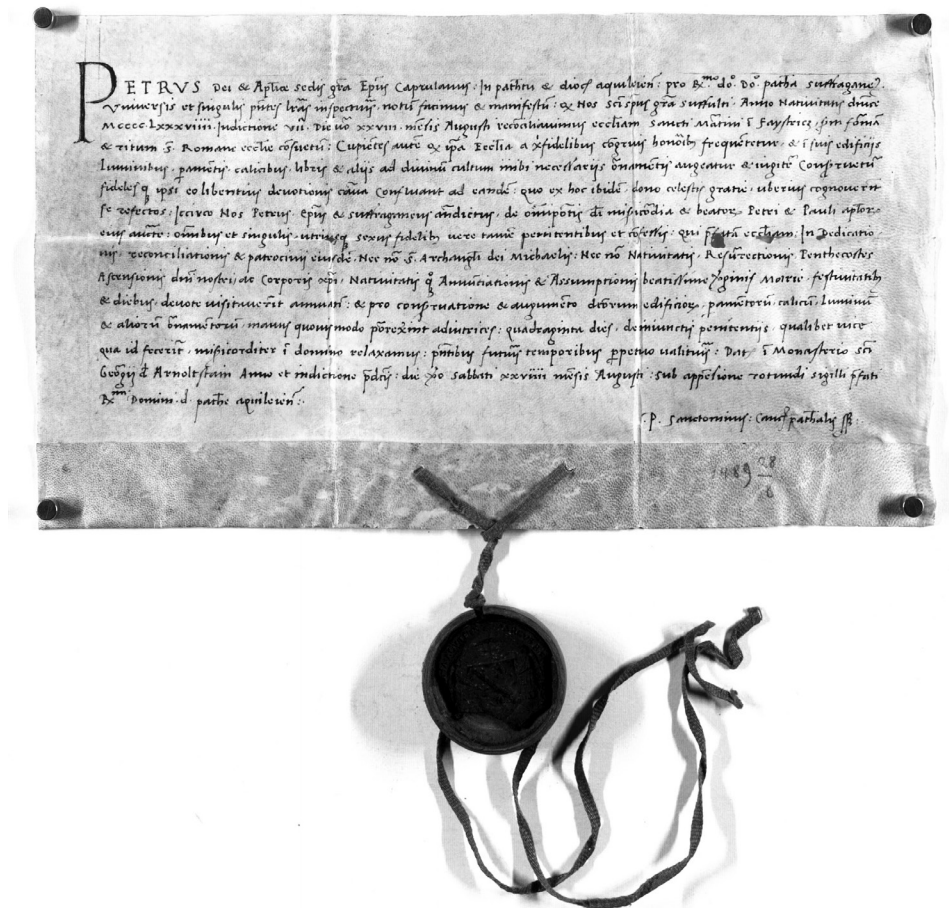
²²⁸ QUIEN 1740, T. III, 984; WADDING 1735, 215. V Eublu (EUBEL II, 143) se vrsta škofov v Demetriadi konča z Joannesom de Porriaco, registriranim 1. septembra 1447.

²²⁹ CAPPELLETTI IX, 500; EUBEL II, 117; EUBEL III, 151.

²³⁰ VALE 1943, 72. Santonino ga je na začetku svojega dnevnika označil kot *ad partes Germanie officium in Pontificalibus [...] profectus* (VALE 1943, 121).

15. Stran iz Santoninovega popotnega dnevnika (Cod. Vat. Lat. 3795), fol. 2r, z opisom postanka v kraju Kötschach v Zgornji Ziljski dolini 11. oktobra 1485 in posvetitve tamkajšnje Marijine cerkve.

16. Kaprulanski škof Peter Carlo podeli odpustke za župnijsko cerkev sv. Martina v Bistrici na Zilji (Feistritz a. d. Gail) ob priliki njene rekonsiliacije. Listina 1489 VIII 28 (KLA, Herrschaft Wasserleonburg). Avtograf Paola Santoninija.

letih 1485, 1486 in 1487, podal na Koroško, Kranjsko in Štajersko. Ta vizitacijska potovanja je v obliki popotnega dnevnika natančno opisal njegov tajnik Paolo Santonino (sl. 15).²³¹ Kot pričajo ohranjene listine, se je Carlo tu mudil tudi leta 1489, a le na Koroškem. Za pontifikalnega vikarja ga je oglejski kapitelj ponovno imenoval 21. februarja 1494, še v odsotnosti novo imenovanega patriarha Nicolòja Donata.²³² Tako je Carlo v svojstvu generalnega vikarja ultra montes konec aprila tega leta spet nastopil vizitacijsko potovanje, ki ga je vodilo na Gorenjsko in Štajersko in mu vzelo poldrugi mesec. Tudi potek tega potovanja se nam je ohranil, vendar le v skromnejšem zapisniku.²³³

1485 18/10: podelitev odpustkov za cerkev sv. Janeza v kraju Kornat v dolini reke Lesach (ž. St. Lorenzen im Lesachtal), izdano v St. Lorenznu (MDAS III, 1896, 261, regest; gl. tudi VALE 1943, 149s, kjer je cerkev sicer omenjena, podelitev odpustkov pa ne).²³⁴

1485 31/10: posvetitev prezbiterja in velikega oltarja v cerkvi sv. Egidija v kraju Dole (Dellach), podružnica župnije sv. Mihaela na Brdu (Egg) v Ziljski dolini, izdano na gradu Khünegg (prepis KLA AUR; gl. tudi VALE 1943, 165).

1486 27/8 (?): posvetitev cerkve sv. Brikcija v Volarjih (ž. Tolmin) (rokopisno gradivo pokojnega kobariškega dekana Franca Rupnika, zdaj ŽA Kobarid). V Santoninovem dnevniku ta posvetitev ni zabeležena in po njegovem itinerariju na ta dan ni možna, saj se je Carlo takrat (VI° Kalendas septembris) še mudil v Kredu in dan zatem v Kobaridu ter se popoldne ustavil v Tolminu.²³⁵ Posvetitev bi torej lahko bila 29. avgusta popoldne ali 30. avgusta dopoldne, preden je Carlo nadaljeval pot v Cerkno.

1486 17/9: posvetitev nove cerkve sv. Krištofa na Humu pri Rožeku (Rosegg; ž. Rožek) (listina v arhivu župnije Kirchbach; *Erläuterungen* 1, 150; gl. tudi VALE 1943, 209).

1489 27/8: posvetitev oltarja bl. Device Marije v cerkvi sv. Andreja v Vratih (Thörl; ž. Gorjane [Göriach]), izdano *in situ* (KLA AUR).

1489 28/8: posvetitev župnijske cerkve Matere božje s pokopališčem v Gorjanah (Göriach) (HOHENAUER 1850, 339, regest).

²³¹ Objava s komentarjem VALE 1943, 121ss; ponovna izdaja PASCOLO 2003; nemški prevod EGGER 1947, slovenski SIMONITI 1991; k samemu itinerariju mdr. HUNDSBICHLER 1976.

²³² RUBEIS 1740, 1062; VALE 1943, 93.

²³³ AAU, Liber visitationum 1488 (= Visite pastorali – Cronistoria, vol. 1°), 37 in dalje. Delna parafrazirana objava GRUDEN 1908, 144–146. Gl. tudi VALE 1943, 93–95.

²³⁴ Ker bi naštevaje vseh posvetitev, ki jih opisuje Santonino za leta 1485, 1486 in 1487, zavzelo preveč prostora, so tu navedene le tri listine in ena nadaljnja dokumentirana posvetitev.

²³⁵ VALE 1943, 176–177.

1489 28/8: podelitev odpustkov za cerkev sv. Martina v Bistrici na Zilji (Feistritz a. d. Gail) ob priliki njene rekondiliacije, izdano v Podkloštru (Arnoldstein) (KLA, Herrschaft Wasserleonburg); sl. 16.

1489 29/8: posvetitev oltarja v samostanski cerkvi sv. Jurija v Podkloštru (Arnoldstein), izdano *in situ* (prepis KLA AUR).

1489 31/8: posvetitev oltarja Marijine bratovščine v župnijski cerkvi sv. Lamberta v Podkloštru (Arnoldstein), izdano v Beljaku (KLA AUR).

1489 12/9: posvetitev cerkve sv. Jurija (v kraju St. Georgen) v ž. sv. Martina pri Beljaku (Villach, St. Martin) in podelitev odpustkov, izdano v Beljaku (prepis v KLA, C 2989; gl. *Erläuterungen* 1, 128; objava *Hormayr Archiv* 1827, 227).

Jakob Valaressus (Valaresso)

Škof v Kopru v Istri (Justinopolitanus), Benečan, v papeški komori zabeležen 30. avgusta 1482, umrl 9. marca 1503,²³⁶ generalni vikar patriarha Marka Barba in pontificalibus (1490),²³⁷ po njegovi smrti 2. marca 1491, v času z beneške strani nepriznanega patriarha Hermolaja Barbara, 19. junija tega leta s strani oglejskega kapitlja izvoljen za generalnega gubernatorja oglejskega patriarhata sede vacante²³⁸ in na tej funkciji ostal do oktobra 1493. Ohranil se je zapisnik njegove vizitacije Tolminske, Gorenjske in Koroške v dneh od 29. avgusta do 31. oktobra 1492, v katerem pa so zabeleženi le pravni in drugi sorodni akti, podatkov o posvečevanju pa ni.²³⁹

1489 ?/?: posvetitev cerkve sv. Petra v Šentpetru v Rožu (St. Peter) (ž. Šentjakob v Rožu/St. Jakob im Rosental) (SINGER 1935, 93, samo omemba brez navedbe dneva in meseca).

1490 14/5: izdano dovoljenje za zidavo cerkve Device Marije v Ziljici (Gailitz; ž. Podklošter), izdano v samostanu Rožac (KLA AUR).

1491 17/7: posvetitev cerkve sv. Mihaela in dveh oltarjev v Gorenjem Polju (ž. Kanal), izdano 19. julija v Vidmu (prepis v Liber memorabilium, ŽA Kanal ob Soči); sl. 17.

²³⁶ EUBEL II, 169.

²³⁷ VALE 1943, 82–83; gl. tudi listino 1490 14/5, izdano v Rožacu za Podklošter (KLA AUR).

²³⁸ VALE 1943, 83ss. Takšen (*de sede vacante in patriarchatu Aquil. gubernator*) izpričan v pismu 1491 19/9 (AAU, Chiese a parte imperii, Archidiaconato di Kamnik).

²³⁹ AAU, Liber visitationum 1488, 21r in dalje; delna parafrazirana objava GRUDEN 1908, 142–144.

17. Gorenje Polje pri Anhovem, cerkev sv. Mihaela, prezbitenij, napisni kamen. Napis govori o začetku gradnje prezbitenija leta 1484 v času kanalskega župnika Tomaža Marsola. Cerkev je posvetil šele 17. julija 1491 koprski škof Jakob Valaresso v funkciji generalnega gubernatorja patriarhata.

1492 29/8: začetek vizitacije cesarskega dela patriarhata v Kobaridu. Valaresso je označen kot *in patriarchatu aquileiensi sede vacante pro reverendo capitulo aquilegensi gubernator generalis* (Liber visitationum, 21r).

1492 s.d. (konec avgusta ali v začetku septembra): posvetitev cerkve sv. Ahaca na Nemškem Rovtu (ž. Srednja vas v Bohinju; ljubljanska škofija) po nalogu ljubljanskega prošta in generalnega vikarja Petra Knauerja (viz. 1654; 1668).

1492 5/9 in 6/9: postanek v Kranju, kjer je Valaresso reševal več zadev glede duhovnikov na Gorenjskem (Liber visitationum, 21r–23r).

1492 8/9: posvetitev cerkve sv. Jakoba v Kamniku (ž. Kamnik) (STELÈ 1926, 50). Ta in naslednji postanek v Liber visitationum nista zabeležena.

1492 9/9: podelitev odpustkov cerkvi sv. Radegunde (to je sv. Primoža) nad Kamnikom ter posvetitev cerkve in 4 oltarjev, izdano *in situ* (NŠAL).

1492 11/9: postanek v Tuhinju (pač v Šmartnem) (Liber visitationum, 24r–25r).

1492 13/9: spet v Kamniku (Liber visitationum, 25r).

1492 15/9: postanek v Mengšu (Liber visitationum, 25v–26r).

1492 6/10: postanek v Beljaku, kjer je Valaresso arhidiakonu Lenartu Seydlu poslal obvestilo o končani vizitaciji kranjskega (gorenjskega) arhidiakonata (Liber visitationum, 27r).

1492 10/10: posvetitev razsveščenega oltarja sv. Ruperta in sv. Venčeslava v cerkvi sv. Ruperta v kraju Mače (Matschach; ž. sv. Zena v Kapli [Kappel an der Drau], zdaj ž. Sveče/Suetschach), izdano *in situ* (KLA AUR; SINGER 1934, 106, ima datum 10. oktober 1498, kar je napaka; gl. tudi *Erläuterungen* 1, 154).

1492 ?/? : posvetitev cerkve sv. Janeza v Šentjanžu v Rožu (St. Johann, Gansdorf; ž. sv. Zena v Kapli [Kappel an der Drau]) (*Erläuterungen* 1, 157, omemba brez navedbe datuma in posvetiteljevega imena) (gl. tudi geslo Sebastijan Nascimbenus, 1498 29/3).

1492 18/10: posvetitev cerkve sv. Filipa in Jakoba v kraju Poljane (Pöllan) (ž. Bistrica ob Dravi [Feistritz an der Drau]) (*Erläuterungen* 1, 70, po listini v župnijskem arhivu, brez navedbe posvečevalčevega imena).

1492 22/10: postanek v Beljaku (Liber visitationum, 27r).

Peter Carlo (ponovno)

V vizitacijskem zapisniku²⁴⁰ je prvi zabeležen kraj Kranj dne 2. maja 1494, zadnji Škofja Loka 11. junija 1494. Tu so zapisani le pravni in drugi sorodni akti, posvetitve cerkva in oltarjev pa ne.

1494 2/5: podelitev beneficija v kapeli sv. Marije na loškem gradu in izdaja drugih listin v Kranju (Liber visitationum, 37v–39r).

1494 3/5: posvetitev cerkve sv. Dominika v Tenetišah (ž. Preddvor) z oltarjem sv. Dominika in sv. Lucije ter stranskih sv. Janeza Krstnika in sv. Nikolaja (viz. 1654, 1668). Ta postanek v Liber visitationum ni zabeležen.

1494 16/5: listine, izdane v cerkvi sv. Andreja na Brdu (ž. Šmartno pri Slovenj Gradcu) – po vsej verjetnosti je takrat tudi posvetil cerkev – in v samem Šmartnem (Liber visitationum, 39r).

1494 17/5: listina, izdana v Kotljah za Dobrolo vas (Liber visitationum; od tu dalje po objavi v GRUDEN 1908, ib.).²⁴¹

1494 18/5: listina, izdana v cerkvi sv. Janeza Krstnika in sv. Janeza in Pavla (Liber visitationum). Po vsej verjetnosti gre za Lovanke (Gablern) pri Dobrli vasi.

1494 20/5: listina, izdana v Vuzenici (Liber visitationum).

1494 27/5: listina izdana nekje v savinjskem arhidiakonatu (Liber visitationum).²⁴²

1494 2/6: postanek v Kamniku, kjer je Carlo urejal zadeve glede nun v Studenicah (Liber visitationum).

1494 3/6: v Velesovem izdano dovoljenje tamkajšnjim nunam, da večnega vikarja pri župnijski cerkvi sv. Marjete (na Trati) dajo v potrditev arhidiakonu Kranjske (Liber visitationum; J. Parapat, LMS 1873/73, 30).

1494 5/6 in 6/6: listine, izdane v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki (Liber visitationum).

²⁴⁰ AAU, Liber visitationum 1488; gl. tudi GRUDEN 1908, 144–146.

²⁴¹ O beneficiju Ladislava Pragerja, dednega maršala na Koroškem, ki naj bi šel v škodo korarjev v Dobrli vasi. GRUDEN 1908, 145, misli na neki beneficij v Kotljah, v resnici pa je šlo za cerkev sv. Jerneja na Reberci (Rechberg), prej v patronatu Dobrle vasi, ki jo je Prager pridobil z nakupom deželnoknežjega gradu na Reberci pred letom 1491 (*Erläuterungen* 1, 178–179).

²⁴² GRUDEN 1908, ib., misli na Konjice.

1494 7/6: posvetitev prezbiterja cerkve sv. Urha v Hotemažah (ž. Šenčur) in dveh oltarjev (sv. Sebastijana in sv. Roka ter sv. Marije Magdalene), izdano *in situ* (NšAL); tega dne je Carlo v Hotemažah izdal tudi listino za šenčurskega župnika in bil istega dne še v Kranju (Liber visitationum).

1494 10/6: rekonsiliacija župnijske cerkve Sv. Križa v Križah, izdano v Spodnjih Dupljah (NšAL), kjer je Carlo še posvetil cerkev sv. Vida in sv. Martina z oltarji (ž. Križe) (viz. 1654). Ta postanek v Liber visitationum ni zabeležen.

1494 11/6: postanek v Škofji Loki, kjer je Carlo izdal listino za župnika v Stari Loki (Liber visitationum).

(?) 1495 19/3: posvetitev cerkve sv. Mihaela nad Ljubinjem (ž. Tolmin) po nalogu patriarha Nikolaja Donata (vizitacijsko poročilo tolminskega arhidiakona Andreja Foramitija; GABERŠČEK 2005, 100–101).²⁴³

Jurij Maninger (de Kirchberg)

Ljubljčan,²⁴⁴ škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petenensis), naslednik Paskazija iz Gračiča, v papeški komori zabeležen 31. januarja 1491, umrl leta 1501.²⁴⁵ Od 1479 beneficijal v ljubljanskem mestnem špitalu. Opravljal je pontifikalne naloge po naročilu izvoljenega in potrjenega, a še ne posvečenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja.²⁴⁶ Da bi imel kakšno funkcijo v patriarhatu, ni znano.

1495 15/5: posvetitev cerkve sv. Jakoba v Strahomeru (ž. Ig) po nalogu izvoljenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (viz. 1668).

1496 19/5: podelitev odpustkov za cerkev sv. Nikolaja v Strahinju (ž. Naklo) po rekonsiliaciji cerkve 10. maja ter posvetitvi novih oltarjev sv. Nikolaja in sv. Lenarta

²⁴³ V poročilu naj bi bilo ime posvetitelja zapisano kot Peter »Tridanco«. Za škofa, ki bi mu bilo ime Peter, v tem obdobju ni škofije, ki bi prišla v poštev, tudi priimek Tridanco je povsem neznan. Lahko da gre za pomoto in v resnici za Petra Carla.

²⁴⁴ Iz v Ljubljani bivajoče veje spodnjebavarske družine viteškega stanu (ne švabske iz Memmingena) Mamminger (Mamminger), katere prvi znani predstavnik naj bi bil po Wißgrillu Janez (Hanns), Jurijev oče, njegov brat istega imena, poročen z Uršulo »im Hoff«, pa je bil mestni sodnik. Predikat *von Kirchberg* je družina prejela, ko je Andrej, Jurijev nečak, sin brata Lenarta, leta 1495 kupil gospostvo Kirchberg an der Pielach v Spodnji Avstriji; F. K. Wißgrill, v: *Adler* 2, 1872, 93, genealoška preglednica 96–97; gl. tudi Kos 1956/57, 23, in GZL VI/10 (1457 13/12).

²⁴⁵ EUBEL II, 215; EUBEL III, 272. Umrl pred 15. julijem 1501, ko je ljubljanski mestni svet na mesto špitalskega kaplana predlagal novega kandidata (listina v KAL, fasc. 2/1).

²⁴⁶ ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000, 262–263.

10. maja po nalogu izvoljenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja, kraj izdaje ni naveden (NšAL; VRHOVNIK/KOBLAR 1885, 186–187).

1496 10/5: posvetitev cerkve sv. Janeza Krstnika v Zbiljah (ž. Smlednik) po nalogu izvoljenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (viz. 1668).

Sebastijan Nascimbenus (Nascimbene, Nascimbeni, Nascimbeno)

Naslovni škof konovijski (Conoviensis, Cunaviensis) (katoliška škofija, ustanovljena v 9. stoletju v kraju Kunavia pri Elbasanu v Albaniji, podvržena nadškofiji v Draču, zaradi turške zasedbe propadla kmalu po letu 1469, ko je bil umeščen zadnji resnični škof), v papeški komori registriran 11. julija 1494, datum smrti ni znan,²⁴⁷ sufragan oglejskih patriarhov Nikolaja Donata in Domenica Grimanija. Za vikarja in spiritualibus postavljen za patriarha Nikolaja leta 1495 in v tej funkciji deloval do 28. novembra 1499, ko je bilo izdano zadevno obvestilo patriarha Domenica arhidiakonom Savnije, Kranjske, Slovenske Marke in Ribnice.²⁴⁸ V listinah z našega ozemlja je običajno označen kot in patriarchatu et diocesi aquilegensis suffraganeus et visitator generalis extra patriam forojulii. Dokumentirana sta naloga za vizitiranje oglejske dieceze (commissio visitationis; commissio visitandi), ki jo je izdala videmska kurija dne 7. junija 1497 in 6. julija 1498.²⁴⁹ V letih od 1498 do 1501 je (kot njegov sufragan) opravljal tudi pontifikalne naloge za izvoljenega in potrjenega, a še ne posvečenega ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja. Ohranil se je zapisnik vizitacije na Idrijskem in Gorenjskem v marcu leta 1498.²⁵⁰

1495 21/9: posvetitev cerkve sv. Matije v Drežniških Ravnah (ž. Tolmin) (AAU, Acta 18, 196v).

1496 10/2: posvetitev cerkve sv. Marije Magdalene v Otoščah (ž. Podnanos) (ŽA Podnanos).

1497 15/6: opravljena vizitacija župnijske cerkve sv. Hilarija in Tacijana v Gorici pod župnikom Andrejem Pošem (NotBlatt 1857, 115).

²⁴⁷ EUBEL II, 141; škofija zmotno identificirana kot škofija v Konavljju v Dalmaciji. Njegov naslednik je izpričan leta 1512 (EUBEL III, 175).

²⁴⁸ VALE 1943, 78–79, op. 4. Domenico ga je najbrž odstavil zaradi njegovega sodelovanja z ljubljanskim škofom Ravbarjem.

²⁴⁹ AAU, Acta 17, 272v (tu izrecno za *ultra montes*, kar pomeni zunaj Furlanije); AAU, Acta 20, 199r.

²⁵⁰ BCU, Ms. Joppi 611, Acta curiae Aquilejensis et Visitationes 1498–1503.

1497 25/6: podelitev odpustkov za kapelo sv. Jožefa pri kartuzijanskem samostanu v Bistri, izdano *in situ* (ARS; v mejah ljubljanske škofije, a brez omembe naloga ljubljanskega škofa!).²⁵¹

1497 28/7: posvetitev stranskega oltarja v cerkvi sv. Lenarta na Rodežu (ž. Svibno) po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (viz. 1668).

1497 31/7: posvetitev cerkve sv. Neže na Vodica pri Gabrovki (ž. Trebnje) (obnovljen napis v prezbiteriju cerkve).

1498 18/3: posvetitev pokopališča Marijine cerkve v Spodnji Idriji (BCU, Ms. 611, 1).

1498 19/3: rekonsiliacija cerkve sv. Marije Magdalene in glavnega oltarja na Gorah nad Idrijo (BCU, Ms. 611, ib.).

1498 22/3: izdano pismo za pobiranje miloščine (*litterae questuariae*) za oltar sv. Nikolaja, Martina in Ulrika v župnijski cerkvi sv. Kancijana v Kranju (BCU, Ms. 611, 2).

1498 22/3: isto za župnijsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Kovorju (BCU, Ms. 611, ib.; kraj zapisan kot *coargi*).

1498 23/3: izdano pismo za pobiranje miloščine (*fuerunt factae in forma litterae questus*) za neimenovan oltar v župnijski cerkvi v Kranju (BCU, Ms. 611, ib.).

1498 25/3: posvetitev oltarja v župnijski cerkvi sv. Mihaela na Dovjem (ljubljanska škofija) v čast sv. Sebastijana, Florijana in Roka ter rekonsiliacija cerkva in pokopališča (BCU, Ms. 611, 2).

1498 29/3: posvetitev cerkve sv. Janeza v Šentjanžu v Rožu (St. Johann, Gansdorf; ž. sv. Zena v Kapli [Kappel an der Drau]) (tako SINGER 1934, 142, ki kot posvetitelja navaja pomožnega škofa Grimanija, kar je seveda napaka).

1498 31/3: izdano pismo za pobiranje miloščine (*litterae quaestus*) za kapelo (cerkev) sv. Primoža in Felicijana nad Kamnikom (ž. Kamnik) (BCU, Ms. 611, 2; kraj izdaje ni naveden, se pa je to moralo glede na predhodni in naslednji podatek najbrž zgoditi že na oni strani Karavank).

²⁵¹ Ker je samostan ležal v mejah vrhniške župnije in ne cerkniške, ki mu je bila inkorporirana, je s tem sodil pod jurisdikcijo ljubljanskega škofa, česar pa, kar je razvidno tudi iz sporov za časa škofa Tomaža Hrena, videmska kurija ni priznavala. Gl tudi posvetitev 1499 20/6.

1498 28/4: posvetitev cerkve sv. Pavla in njenega pokopališča v kraju Dole (St. Paul im Gailtal; ž. Št. Jurij/St. Georgen im Gailtal; KLA AUR).

1498 3/6: posvetitev podkloštrskega opata Janeza, v Beljaku (KLA AUR).

1498 ?/? (?): posvetitev oltarja na evangelijski strani cerkve sv. Antona opata v Guštanj (Ravne na Koroškem; ž. Prevalje) (SKITEK 2019, 245–246). O posvetitvi priča leta 1963 najdeni posvetitveni pečat Sebastijana, konovijskega škofa. Glede na njegov dokumentirani itinerarij prideta najbolj v poštev pozna pomlad in poletje 1498, ko se je mudil na Koroškem, nazadnje v Beljaku, in zatem na Štajerskem.

1498 17/9: v Studenicah izdana listina za tamkajšnji samostan dominikank (PAM; izdajatelj zapisan kot kardinala in patriarha itd. *in spiritualibus locumtenens*).

1498 22/9: v Konjicah izdana potrditev listine patriarha Otobona za kartuzijo v Žižah z dne 26. januarja 1305 (StLA; MLINARIČ 1991, 214, regest).

1498 21/11: posvetitev velikega oltarja Matere božje in sv. Bernardina v (nekdanji) cerkvi frančiškanskega samostana v Ljubljani po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (ARS).

1499 19/5: posvetitev cerkve sv. Antona v Biljah (ž. Šempeter pri Gorici) (MANZINI 1956, 157, regest).

1499 29/5: listina za kranjskega župnika Matijo Operta, izdana v Kranju (MA Kranj; KOMATAR 1914, 16–17).

1499 31/5: posvetitev cerkve sv. Benedikta v Stranjah (ž. Kamnik), glavnega oltarja v čast sv. Benedikta in sv. Martina ter levega stranskega v čast sv. Mohorja in Fortunata in sv. Roka ter podelitev odpustkov, izdano *in situ* (ž. Kamnik) (NšAL).

1499 12/6: potrditev pravil bratovščine Sv. Rešnjega telesa v župnijski cerkvi v Kranju, izdano v Kamniku (NšAL).

1499 20/6: posvetitev oltarjev Sv. Rešnjega telesa in sv. Marjete v samostanski cerkvi v Bistri in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (ARS; samostan je ležal v mejah ljubljanske škofije!).

1499 22/6: rekonziliacija cerkve Matere božje na Šmarni gori (ž. Vodice) in dveh stranskih oltarjev po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja, izdano *in situ* (NšAL).

18. Podzid (V Zideh, Trojane), cerkev sv. Mohorja in Fortunata, poslikava prezbiterja. Cerkev je 6. avgusta 1499 posvetil oglejski vizitator, konovijski škof Sebastijan Nascimbeno. Ta podatek daje tudi časovni okvir nastanka poslikave, ki je delo Mojstra Leonarda, znanega mdr. s Krtine in iz cerkve sv. Andreja v Krašah pri Moravčah, kjer so freske datirane (1504–1505).

1499 18/7: podelitev odpustkov za obiskovalce kartuzijskega samostana v Pleterjah, izdano *in situ* (ARS).

1499 6/8: posvetitev cerkve sv. Mohorja in Fortunata v naselju V Zideh (Podzid pri Trojanah) (ž. Čemšenik) (STRAŽAR 1985, 333, regest); sl. 18.

1499 15/8: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi Device Marije v Polju pri Ljubljani in podelitev odpustkov (ž. Šentpeter pri Ljubljani) po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja, izdano v Ljubljani (ARS).

1499 18/8: posvetitev cerkve sv. Elizabete na Pristavi pri Polhovem Gradcu po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (ž. Polhov Gradec), izdano v Polhovem Gradcu (ŽA Polhov Gradec).

1499 20/8: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi sv. Lenarta v Črnem Vrhu (ž. Polhov Gradec) po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (viz. 1668).

1500 10/6: posvetitev cerkev sv. Vida in treh oltarjev v Šentvidu pri Zavodnju po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (ž. Šoštanj) (ARS).²⁵²

1501 4/6: blagoslovitev dveh oltarjev v Marijini cerkvi v Špitaliču kartuzije Žiče, izdano *in situ* (StLA; MLINARIČ 1991, 245, regest).

1501 28/6: v frančiškanskem samostanu v Ljubljani vidimirana listina papeža Aleksandra VI. z dne 1. marca 1501 (ARS).

Hieronymus de Franciscis (Girolamo de Franceschi)

Benečan, naslovni škof koronski (Coronensis) (nekdanja škofija v Grčiji, podvržena nadškofiji v Patrasu na Peloponezu, z latinskim obredom po beneški okupaciji Peleponeza leta 1204, obstajala do turškega zavzetja leta 1500), iz beneške rodbine, rojen v Kopru, iz reda servitov,²⁵³ registriran 18. februarja 1494, umrl 13. maja 1513 v Vidmu in bil pokopan 12. avgusta 1513 v cerkvi S. Maria dei Servi v Benetkah,²⁵⁴ suffragan patriarha Domenica Grimanija in generalni vizitator (suffraganus et visitator generalis; 1501 21/10: suffraganeus generalis et in montibus visitator) med letoma 1501 in 1507.

²⁵² V listini je zapisana le cerkev sv. Vida »in montibus«. Glede na to, da je cerkev pripadala ljubljanski škofiji, in na patrocinije stranskih oltarjev gre za cerkev v Šentvidu pri Zavodnju.

²⁵³ Pred imenovanjem za koronskega škofa je bil prior servitskega samostana v Benetkah.

²⁵⁴ EUBEL II, 138; EUBEL III, 179; CORNARO 1759, 163ss; PASCHINI, 1934; CICOGLA I, 35. Za datum smrti gl. CICOGLA II, 436.

1501 s.d. (pred 15. junijem): posvetitev cerkve sv. Volfanga v Goljevici (ž. Kanal) po nalogu rožaškega opata. Zato je oglejska kurija 15. junija 1501 opozorila opata, da je koronski škof posvetil cerkev po njegovem nalogu in ne po nalogu oglejskega patriarha, kot bi moral, torej kot »episcopus alienus«: pravico posvečevanja cerkva na ozemlju patriarhata ima le patriarh sam ali njegov sufragani v njegovem imenu (AAU, Acta 25, 50r–50v). V tem času Hieronim potemtakem še ni bil v patriarhovi službi.

1501 21/10: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi sv. Marjete v Radomljah (ž. Kamnik) (NšAL II/3).

1502 ali 1507: posvetitev cerkve sv. Jurija na Volči (ž. Poljane pri Škofji Loki) in treh oltarjev ter podelitev odpustkov (nedatirana listina v NšAL II/9).

1502 26/9: posvetitev stranskega oltarja sv. Florijana v cerkvi sv. Jerneja v Seničnem (ž. Križe) (viz. 1654; posvečevalec ni omenjen, a gre gotovo za Hieronima de Franciscis).

1502 28/9: listina za kranjskega župnika Matijo Operta, izdana v Kranju (MA Kranj; KOMATAR 1914, 18–19).

1502 3/10: posvetitev glavnega oltarja v cerkvi sv. Marjete v Jereki (ž. Srednja vas v Bohinju) (pač po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja) (viz. 1654).

1503 9/5: posvetitev cerkve sv. Kozme in Damijana v Podbrjah (ž. Podnanos) (ŽA Podnanos; VŽA).

1503 19/5: posvetitev cerkve Sv. Trojice in treh oltarjev v Hrovači (ž. Ribnica na Dol.) (ARS).

1504 s.d.: posvetitev cerkve sv. Jakoba v Ozeljanu (informacija ž. Šempas).

1505 28/4: posvetitev cerkve sv. Duha in treh oltarjev v Zavšeniku (ž. Vače) (ŽA Vače; NšAL II, št. 623).

1507 19/5: dovoljenje za prestavitev praznovanja posvetitve cerkve sv. Benedikta v Stranjah (ž. Kamnik), izdano v Ljubljani (NšAL II/14).

1507 19/6: posvetitev kapele sv. Mihaela in sv. Uršule na gradu Lož na Notranjskem in podelitev odpustkov, izdano *in situ* (VOAug).

1507 (11/8 ali kak dan prej ali pozneje): posvetitev cerkve sv. Lovrenca nad Bašljem (ž. Preddvor) (viz. 1654, 1668).

1507 11/8: posvetitev cerkve sv. Martina in velikega oltarja v Trsteniku (ž. Preddvor) (viz. 1654, 1668).

1507 26/8: posvetitev kora župnijske cerkve Device Marije in dveh oltarjev v Gorjanah v Ziljski dolini (Göriach), izdano *in situ* (KLA AUR).

Leonard Peuerl (Pewerl, Peurl)

Škof v Št. Andražu (St. Andrä) v Labotski dolini (1508–1536). 18. maja 1511 ga je oglejski patriarh, kardinal Domenico Grimani, v Ravenni imenoval za sufragana in mu poveril pontifikalne naloge na območju patriarhata zunaj Furlanije (extra Patriam specialitert deputatus).²⁵⁵ Njegova zadolžitev je trajala do 26. oktobra 1517, ko ga je Grimani razrešil te funkcije.²⁵⁶ V arhivu lavantinske škofije, ki ga je škof Martin Slomšek prenesel v Maribor, se je ohranil register njegovih posvečevanj;²⁵⁷ del iz jeseni leta 1511 je objavil Matej Slekovec,²⁵⁸ sicer pa je iz njega črpal podatke in jih dobesedno citiral že Ignac Orožen.²⁵⁹

1510 24/? (mesec manjka): posvetitev oltarja v kapeli na gradu Žovnek *cum consensu et beneplacito* oglejskega patriarha (VESELSKY 1997, 41).

1511 24/10: posvetitev župnijske cerkve sv. Marjete v Velesovem in tamkajšnjega glavnega oltarja (VESELSKY 1997, 46).

1511 25/10: posvetitev oltarja v cerkvi sv. Simona in Jude (na Spodnjem Brniku, ž. Cerklje) (ib., 46).

1511 26/10: posvetitev župnijske cerkve Matere božje in pet oltarjev v Cerkljah (ib., 46).

1511 28/10: posvetitev dveh oltarjev v cerkvi sv. Katarine na Rovih (ž. Kamnik) (ib., 47).

1511 s.d. (med 28/10 in 30/10): posvetitev oltarja sv. Štefana, Volbenka in Erazma v župnijski cerkvi sv. Mihaela v Mengšu (ib., 47).

1511 1/11: posvetitev nove kapele Sv. Trojice v Celju in dveh oltarjev ter enega portatila (ib., 47).

²⁵⁵ OŽINGER 1989, 46, št. 123; K. Amon, v HUTZ 1994, XV–XVI; o njegovem delovanju v oglejski službi gl. tudi PIAZZA 2013, 135ss.

²⁵⁶ PIAZZA 2013, 141.

²⁵⁷ Objava duhovniških ordinacij HUTZ 1994, posvečevanj VESELSKY 1997.

²⁵⁸ SLEKOVEC 1891.

²⁵⁹ Gl. posamezne zvezke njegove serije *Das Bisthum und die Diözese Lavant* (1875–1893), na ustreznih mestih.

1511 2/11: posvetitev kapele sv. Mihaela (kostnice) pri župnijski cerkvi sv. Leonarda v Novi Cerkvi (ib., 47).

1511 4/11: posvetitev samostanske cerkve v Studenicah in enega oltarja (ib., 47).

1511 5/11: posvetitev oltarja v cerkvi sv. Jakoba v Laporjah (ž. Poljčane) (ib., 47).

1511 6/11: posvetitev oltarja v cerkvi sv. Ane v Framu (ž. Slivnica) (ib., 48).

1511 8/11: posvetitev kapele Matere božje v gradu Betnava (ž. Hoče) (ib., 48).

1511 10/11: posvetitev oltarja v cerkvi Sv. Križa v Lovrencu na Pohorju (ž. Lovrenc na Pohorju) (ib., 48).²⁶⁰

1511 11/11: posvetitev dveh oltarjev v župnijski cerkvi sv. Nikolaja v Vuzenici (ib., 48).

1515 12/8: posvetitev treh oltarjev samostanske cerkve v Dobrli vasi (Eberndorf) (VESELSKY 1997, 63).

1515 13/8: posvetitev na novo spodnjega prostora pod emporo in oltarja v samostanski cerkvi v Dobrli vasi (Eberndorf) (ib., 63).

1515 14/8: posvetitev oltarja v župnijski cerkvi sv. Jakoba v Galiciji (Gallizien) (ib., 63).

1515 15/8: posvetitev oltarja v župnijski cerkvi sv. Mihaela v Železni Kapli (Eisenkappel) ter kapele sv. Ane z oltarjem na pokopališču (ib., 63).²⁶¹

1515 16/8: posvetitev zvona v zvoniku samostanske cerkve v Dobrli vasi (Eberndorf) (ib., 63).

1515 16/8: posvetitev župnijske cerkve sv. Helene v Žitari vasi (Sittersdorf) (SINGER 1938, 143; omemba, ni v protokolu).

1517 31/5: posvetitev oltarja v zakristiji cerkve v Dobrni (ž. Nova Cerkev) (VESELSKY 1997, 68).

1517 2/6: posvetitev na novo cerkve sv. Florijana pri Valdeku (ž. Šentvid nad Valdekom) (ib., 68).

²⁶⁰ V objavi (VESELSKY 1997, 48) zmotna identifikacija kraja z Lovrencem na Dravskem polju.

²⁶¹ Gl. tudi SINGER 1938, 223, kjer je s tem datumom navedena podelitev odpustkov za cerkev Device Marije v trnju (Maria Dorn) v Železni Kapli.

1517 4/6: posvetitev cerkve sv. Ulrika in treh oltarjev (v Podgorju) pri Slovenj Gradcu (ž. Stari trg pri Slovenj Gradcu) (ib., 68); v besedilu pravilno piše, da gre za oglejsko diecezo, saj je ta župnija pripadla ljubljanski škofiji šele leta 1533.

1517 5/6: rekonziliacija cerkve sv. Barbare v Gradišču (ž. Šmartno pri Slovenj Gradcu) skupaj s prezbiterijem in tremi oltarji (ib., 68).

1517 7/6: posvetitev cerkve sv. Jakoba (sv. Filipa in Jakoba v Golavabuki), podružnice Sv. Martina pri Slovenj Gradcu (ib., 68).

1517 8/6: rekonziliacija cerkve sv. Mohorja in Fortunata in treh oltarjev (v Podgori) pri Kotljah (ib., 68–69).

Lucas de Renaldis (Luca Rinaldi)

Iz družine z otoka Krka, a takrat bivajoče v Pordenonu, tržaški škof, imenovan s strani papeža Aleksandra VI. 17. novembra 1501, a se je položaju odpovedal že v začetku naslednjega leta, ko ga je (5. aprila 1502) nasledil Peter Bonomo.²⁶² Tajnik cesarja Maksimilijana I. in njegov svetovalec od leta 1497 dalje, protonotar apostolskega sedeža ter ugleden in uspešen diplomat.²⁶³ Med drugim je užival mesto prošta kolegiatnega kapitlja v Strassburgu pri Krki na Koroškem in proštije sv. Viktorja v Xantnu v kölnski diecezi. V oporoki, sestavljeni 12. marca 1513 v mestu Landau na Pfalškem, je mdr. obdaroval župnijsko cerkev v Vipavi, ki jo je bil nominalno vodil kot strassburški prošt, in ji poklonil oltarni nastavek (imago seu palla in dicta ecclesia).²⁶⁴ Pokopan naj bi bil pri avguštincih v Landauu, a je dovolil, da ga njegovi sorodniki prepeljejo na otok Krk, kar se je tudi zgodilo; njegov grob je pri frančiškanih v samem mestu. En sam znan dokument iz leta 1512 (gl. listino) ga kaže v funkciji vikarja patriarha Domenica Grimanija (Domini Dominici [...] sancte sedis Aquilegensis Patriarche vicarius). Tega, ali je šlo le za enkratno patriarhovo pooblastilo, da bi se olajšala izvedba cesarjeve volje spričo tega, da sta se oba takrat mudila daleč proč v Trierju, ali pa je patriarh Renaldisa resnično imenoval za vikarja na cesarski strani za določeno obdobje, ni mogoče ugotoviti. Glede na njegovo kariero pa ni verjeti, da bi to morebitno funkcijo opravljal na kraju samem.

1512 18/3: potrditev zamenjave cerkva na Koroškem s samostanom v Dobrli vasi (Eberndorf) na Koroškem v korist viteškega reda sv. Jurija, ki jo je izvedel cesar

²⁶² CALOGERÀ 1753, 24–27; EUBEL II, 247 in op. O tem, da bi bil posvečen in kdaj bi lahko bil, ni podatkov.

²⁶³ Posebej o tem POGANTSCH-BISSINGER 1976, sicer pa o njegovi diplomatski dejavnosti obstaja veliko literature.

²⁶⁴ Objava oporoke CALOGERÀ 1753, 120–137 (o vipavski cerkvi 123).

Maksimilijan I. dne 12. marca 1512, izdano v Trierju (StPOB, Urkunden Stift Ebern-dorf; SCHROLL 1870, št. 133; Maksimilijanova listina prav tam; SCHROLL 1870, št. 132).

Daniel de Rubeis (Rossi)

Z Burana pri Benetkah, škof v kraju Caorle (Caprulensis, Caprulanus), izvoljen 1513 (v papeški komori registriran 9. maja 1513) in odstopil v korist svojega nečaka Sebasijana Rossija leta 1538,²⁶⁵ sufragani oglejskih patriarhov Domenica, Marina in Marca Grimanija, generalni vizitator (suffraganeus generalis; suffraganus et visitator generalis). V Furlaniji rezidiriral od 19. maja 1513.²⁶⁶ Ohranil se je zapisnik njegovega potovanja leta 1523.²⁶⁷ Mandat patriarha Marina Grimanija za pontifikalna opravila v patriarhatu izdan 5. avgusta 1533.²⁶⁸

1517 14/5: podelitev odpustkov za župnijsko cerkev sv. Marije in sv. Janeza Krstnika v Kovorju, izdano *in situ*; cerkev je bila takrat verjetno tudi posvečena (ARS).²⁶⁹

1517 (pač 16/5 ali dan prej): posvetitev cerkev sv. Neže na Brezjah pri Tržiču (ž. Križe) (viz. 1668, brez navedbe dneva).

1517 16/5: posvetitev cerkve sv. Jurija v Bistrici pri Tržiču (ž. Križe), izdano *in situ* (viz. 1654; MHVK 1860, 76–77).

1517 17/5: posvetitev kapele Sv. Trojice v hiši Volbenka Schwarza na Placu v Škofji Loki (ARS).

1517 26/5: posvetitev cerkve sv. Urha v Leskovici (ž. Poljane pri Škofji Loki) (prepis listine v farni kroniki župnije Leskovica).

1517 8/6: posvetitev cerkve sv. Tomaža v Britofu pri Kranju (ž. Predvor) in treh oltarjev (viz. 1654, 1668).

1517 11/6: posvetitev župnijske cerkve sv. Petra v Naklem v imenu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja (listina izgubljena; VRHOVNIK/KOBLAR 1885, 47, 177–178).

²⁶⁵ EUBEL III, 151.

²⁶⁶ PIAZZA 2013, 141. 10. junija 1514 je v Čedadu kot oglejski sufragani podeljeval kleriške redove (J. Valentinelli, NotBlatt 1857, 423).

²⁶⁷ Objava CORGNALI 1936.

²⁶⁸ RUBEIS 1740, 1082.

²⁶⁹ Verjetno je to listina s tem datumom, ki jo navaja F. Pokorn, ZUZ 1930, 15, in naj bi govorila o posvetitvi neke župnijske cerkve sv. Marije.

19. Jeprca, cerkev sv. Nikolaja. V celoti novo poznogotsko cerkev s pravokotno ladjo in petosminsko sklenjenim prezbitერიem je 13. junija 1517 posvetil oglejski vizitator, kaprulan-ski škof Daniel de Rubeis.

1517 12/6: posvetitev cerkve sv. Dominika v Tenetišah (ž. Preddvor) in oltarja sv. Dominika in sv. Lucije (viz. 1654, 1668).

1517 13/6: posvetitev cerkve sv. Nikolaja in oltarja v Jeprci (ž. Sora), izdano v Kranju (NšAL II/48; KOBLAR 1884, 110–111, z letnico 1512, tako tudi viz. 1654). V listini je zapisano, da leži cerkev v župniji Sora, ki sodi pod ljubljansko škofijo, a kak nalog ljubljanskega škofa za posvetitev ni omenjen; sl. 19.²⁷⁰

1517 21/6: posvetitev cerkve z Device Marije z dvema oltarjema na Česnjicah (ž. Krašnja) (viz. 1668).

1517 24/6: posvetitev cerkve sv. Florijana v Gori pri Pečah, glavnega oltarja ter stranskih oltarjev Blažene Device Marije in Sv. Križa (ž. Vače), izdano *in situ* (ŽA Vače; F. Pokorn, *Carniola* 1912, 214, regist).

1517 25/6: posvetitev oltarja sv. Avgušтина v cerkvi sv. Marjete v Široki Seti (ž. Vače), izdano *in situ* (ŽA Vače).

1517 6/7: vnovična posvetitev cerkve Sv. Križa v Prebačevem (ž. Šenčur) in levega stranskega oltarja v čast Device Marije, izdano *in situ* (NšAL II/49).

1517 7/7: posvetitev stranskega oltarja v župnijski cerkvi sv. Martina v Dobu ter podelitev odpustkov, izdano *in situ* (NšAL II/50).

(1517) (verjetno malo pred 29/9): posvetitev cerkve sv. Helene v Podbeli (ž. Kobarič) (viz. 1751, brez navedbe datuma).

1517 ?/? (pač ok. 29/9): posvetitev cerkve sv. Marka v Poljubinju (ž. Tolmin) (Fasija župnije Tolmin; Biblioteca civica Gorizia, Archivio storico provinciale, Gorizia/ Gorica, Italija, po mikrofilmu v ARS, AS 1087; brez navedbe dneva).

1517 29/9: posvetitev cerkve sv. Mihaela nad Ljubinjem (ž. Tolmin) (vizitacijsko poročilo tolminskega arhidiakona Andreja Foramitija; GABERŠČEK 2005, 101).

1518 25/4: rekonciliacija cerkve sv. Marije Magdalene v Otoščah (ž. Podnanos) (ŽA Podnanos).

1518 4/5: posvetitev cerkve sv. Martina v Oseku (ž. Črniče) (ŽA Črniče).

²⁷⁰ Naknadno se je pokazalo, da je v listini škofijska pripadnost župnije ([...] Laibacensis [diocesis]) vpisana sekundarno na razuro. O sporih glede sorske župnije med Oglejem in Ljubljano gl. HÖFLER 2013, 250–251; 2016, 251–252.

1518 29/4: posvetitev cerkve sv. Martina v Kostanjevici na Krasu (ž. Štivan/S. Giovanni di Duino) in dveh oltarjev (nekdaj ŽA Temnica, po fotokopiji prav tam).

1518 21/10: posvetitev cerkve sv. Marije Magdalene v Zapotnici (Sapotnitza) (in montibus Plaiperg; ž. Kapla ob Dravi); listina izdana v cerkvi sv. Zena v Kapli (Kappel a. d. Drau) (KLA AUR).

1518 28/10: v Beli Peči (Baisenfelcz; že na območju ljubljanske škofije) izdana listina za župnika Andreja v Vratih (Thörl) (KLA AUR).

1518 12/11: posvetitev oltarja sv. Fabijana, Sebastijana, Roka in Lucije v cerkvi sv. Danijela v Štanjelu (nekdaj ŽA Štanjel; BUDINICH 1916, 54).

1519 16/5: posvetitev cerkve sv. Jurija na Volči (ž. Poljane pri Škofji Loki) in treh oltarjev (NŠAL II/63).

1519 9/6: rekonziliacija od nevernikov onečaščene cerkve Device Marije v samostanu dominikank v Studenicah ter podelitev odpustkov, izdano *in situ* (PAM).

1519 22/7: posvetitev oltarja sv. Janeza in Pavla v zakristiji župnijske cerkve Device Marije na Prevaljah (prepis; SKITEK 2019, 237).

1520 14/10: posvetitev župnijske cerkve sv. Ruperta v Šentrupertu na Dol. in šest oltarjev v njej ter še dva nova, izdano *in situ* (BARAGA 1995, št. 212).

1520 26/10: v Rajhenburgu (Brestanica) novomeškemu meščanu Jakobu Strausu izdano dovoljenje za ustanovitev beneficija v kolegiatni cerkvi sv. Nikolaja v Novem mestu (BARAGA 1995, št. 213).

1520 2/11 (?): posvetitev cerkve sv. Ane na Gozdu (ž. Kamnik) ter glavnega oltarja sv. Ane in sv. Janeza in Pavla mučencev ter stranskega sv. Andreja, Apolonije in Barbare (prepis v ŽA Gozd; STELÈ 1926, 148, brez posvetiteljevega imena).²⁷¹

1521 26/6: rekonziliacija cerkve sv. Pavla nad Vrtovinom (ž. Kamnje), izdano *in situ* (prepis ŽA Kamnje).

²⁷¹ Besedila žal ni bilo mogoče preveriti. Če je datum pravilen, de Rubeis skorajda ne pride v poštev, saj se je takrat mudil v štajerskem Posavju. Obstaja sicer verjetnost, da je cerkev posvetil Natalis de Turre, škof v Krku (gl. dalje), a ni dokumenta, ki bo govoril o tem, da je ta pontifikalne naloge opravljal tudi na območju patriarhata.

20. Spodnje Prapreče pri Lukovici, cerkev sv. Luke. Prostrano triladijsko cerkev je začel leta 1519 graditi Janez Heritsch, graščak z bližnjega Brda, ki se je s freskami in napisom ovekovečil na stenah prezbiterija. Cerkev je 20. septembra 1523 posvetil kaprulanski škof Daniel de Rubeis, a ta takrat še ni bila povsem končana, kot kaže letnica 1524 na oboku. Z letom 1524 je datirana tudi votivna podoba graditelja cerkve v ladji, kamnoseka Štefana. Na kaj se nanaša ponovna posvetitev cerkve po škofu de Rubeisu 11. junija 1535, ni mogoče ugotoviti.

1523 7/9: potrditev kaplana v kapeli sv. Nikolaja in Andreja na konjiškem gradu na prezentacijo nadvojvode Ferdinanda, izdano v Stični; posvetitev kapele in oltarja sv. Janeza Krstnika v cistercijskem samostanu Stična (CORGNALI 1936, 145–146).

1523 8/9: posvetitev oltarja sv. Kozme in Damijana v nekdanji cerkvi sv. Katarine v Stični (ib., 46).

1523 9/9: posvetitev oltarja sv. Barbare v cerkvi sv. Pavla v Šentpavlu (ž. Šentvid pri Stični) (ib., 146).

1523 10/9: posvetitev cerkve sv. Ane v Jablanici s tremi oltarji (ž. Šmartno pri Litiji) (NšAL II/77; ib., 146).

1523 11/9: posvetitev cerkve sv. Nikolaja (kot cerkve sv. Florijana) z oltarjem sv. Nikolaja v Litiji (ž. Šmartno pri Litiji) (ib., 146).

1523 12/9: posvetitev prezbiterija cerkve sv. Jurija v Izlakah z dvema oltarjema ter oltarja v kapeli gradu Gamberk (Gallenberg) (oboje ž. Čemšenik) (ib., 146).

1523 13/9: posvetitev župnijske cerkve sv. Petra v Zagorju ob Savi in pet oltarjev v njej ter posvetitev oltarja v kostnici sv. Mihaela pri župnijski cerkvi v Zagorju (ib., 146).

1523 14/9: posvetitev cerkve sv. Gregorja (kot Marijine) v Žvaruljah in enega oltarja ter posvetitev oltarja sv. Florijana v cerkvi sv. Jakoba v Borjeh pri Mlinšah (oboje ž. Vače) (ib., 146).

1523 16/9: blagoslovitev oltarja sv. Ane, sv. Roka in 14 pomočnikov v samostanski cerkvi Device Marije v Velesovem, izdano *in situ* (NšAL II/78; Parapat, LMS 1872/73, 30, regest; CORGNALI 1936, 147).

1523 17/9: posvetitev kapele (sv. Tomaža) in oltarja zunaj samostanske cerkve v Velesovem (ib., 147).

1523 20/9: posvetitev cerkve sv. Luke v Praprečah in treh oltarjev (ž. Dob) (viz. 1668); sl. 20.

Natalis de Turre (Natale della Torre)

Iz Vicenze, škof v Krku (otok Krk; Veglensis), sufragan nadškofije v Zadru, imenovan po volji Benečanov pod papežem Leonom X. 16. marca 1515, zaradi obtožb lokalne

duhovščine resigniral pred 9. oktobrom 1528.²⁷² V škofiji večinoma ni bival. Leta 1520 je posvečeval po nalogu ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja. Da bi imel kakšno funkcijo v patriarhatu, ni znano in ni verjetno.

1520 22/2: posvetitev cerkve sv. Andreja v Srednjih Gameljnah (ž. Šmartno pod Šmarno goro) s tremi oltarji in pokopališča (viz. 1668).

1520 27/2: posvetitev cerkve Sv. Duha na pokopališču pri cerkvi Device Marije v Polju pri Ljubljani (ž. Šentpeter pri Ljubljani) s tremi oltarji in posvetitev treh oltarjev v sami cerkvi Device Marije (NšAL II/67; F. Stelè, Carniola 1914, 40–41).

1520 16/9: posvetitev cerkve sv. Andreja v Zgornjem Kašlju (ž. Šentpeter pri Ljubljani) in pokopališča (viz. 1668).

Nikolaj Creutzer

Škof v Pičnu (Pićan) v Istri (Petinensis), registriran 30. januarja 1523, umrl 2. oktobra 1525.²⁷³ V kakšnem svojstvu je deloval na območju oglejskega patriarhata, ni dokumentirano. Ker je kostanjeviški samostan ležal v mejah župnije Šentjerneje na Dolenjskem, ki naj bi pripadla ljubljanski škofiji ob njeni ustanovitvi, naj bi s tem posegel v pravice ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja. Vendar je škofijska pripadnost te župnije bila še v 16. stoletju sporna.²⁷⁴ Če bi bil Nikolaj poslan v Kostanjevico po Ravbarjevem nalogu, bi to bilo po vsej verjetnosti v listini zapisano. Tako je verjetneje deloval v imenu oglejskega patriarha Marina Grimanija.

1525 25/6: blagoslovitev novega opata Lenarta Moshaimerja v cistercijanskem samostanu v Kostanjevici na Krki ter posvetitev *ecclesiam vel capitulum* sv. Martina in Ulrika, 4 kapele znotraj samostanskih zidov in novo postavljeni križni hodnik (WNOCist); v imenu katerega škofa je to storil, ni zapisano.²⁷⁵

Daniel de Rubeis (Rossi), drugič

Z mandatom patriarha Marina Grimanija za pontifikalna opravila v patriarhatu z dne 5. avgusta 1533 (gl. zgoraj).

²⁷² EUBEL III, 328. O njem G. Benzoni, DBI 37, 1989, 625–629.

²⁷³ EUBEL III, 272.

²⁷⁴ HÖFLER 2015, 224.

²⁷⁵ K vprašanju Moshaimerjeve umestitve gl. MLINARIČ 1987, 273, ki mu pa citirana listina ni bila znana in s tem tudi ne podatki o v tej listini izpričanih posvetitvah.

1535 8/6: posvetitev cerkve Sv. Duha in velikega oltarja v Češnjevku (ž. Cerklje), izdano *in situ* (nekdaj ŽA Cerklje; LAVRENČIČ 1890, 157–158).

1535 11/6: ponovna posvetitev cerkve sv. Luke v Praprečah (ž. Dob) (viz. 1668).

1535 8/7: posvetitev cerkve sv. Andreja z enim oltarjem v Pokorni vasi (ž. Pilštanj) (viz. 1651; OROŽEN 1877, 157); cerkev je ležala na območju ljubljanske škofije.

1535 14/7: posvetitev stranskega oltarja sv. Ane v cerkvi sv. Lovrenca nad Bašljem (ž. Preddvor) (viz. 1654, 1668).

1536 20/8: posvetitev romarske cerkve bl. Device Marije v kraju Luggau (ž. St. Daniel an der Gail) (HOHENAUER 1850, 337, regist).

Prilogi

A. Vrsta oglejskih patriarhov od 14. do zgodnjega 16. stoletja

Otobon (Ottonobonus de Razzi) (1302–1315), iz Piacenze. Imenovan pod Bonifacijem VIII. 29. aprila 1302, umrl 13. januarja 1315. Njegovega prvega naslednika Gilla da Vilalta, arhidiakona oglejskega (1315–1316), izvoljenega v oglejskem kapitlju, papež Bonifacij VIII. zaradi rojstva zunaj zakona (*defectu natalitiae*) ni želel potrditi, zato je nastopilo obdobje sedisvakance (L. Gianni, NL I, 732–736).

Gaston (Castonus, Cassone) della Torre (1317–1318), nečak patriarha Rajmunda della Torre (1273–1299). Providiran pod papežem Janezom XXII. v Avignonu 10. januarja 1317, kjer je tudi bival. Obvestilo o izvolitvi, naslovljeno na dekana in kanonike oglejskega kapitlja, Henrika Goriško-Tirolskega in komuno mesta Treviso, poslano iz Avignona 11. januarja 1317 (DF I/22). V Furlanijo ni prišel. Po 28. septembru 1317 (DF I/42) je prek Marseilla in Neaplja potoval v Italijo, 29. junija 1318 izpričan v Sieni (DF I/80), zatem v Firencah, kjer se je ob padcu s konja smrtno ponesrečil in bil tam pokopan 20. avgusta 1318 (DF I/84, 85, 86) (G. L. Fantoni, DBI 37, 1989, 521–526; L. Gianni, NL I, 839–841).

Pagan della Torre (1318/1319–1332), pred tem škof v Padovi, po smrti Gastona della Torre ga je papež Janez XXII. 4. septembra 1318 poslal v Furlanijo kot vikarja-administratorja patriarhata *in temporalibus* kot tudi *spiritualibus* (Jean XXII [1316–1334]. Lettres communes, 2, 1905, 249, št. 1805; prim. DF I/102, 104). Za patriarha izvoljen v oglejskem kapitlju jeseni 1318, potrjen 23. marca 1319, umrl v noči med 18. in 19. decembrom leta 1332 (PASCHINI II, 234; EUBEL I, 99, ima 19. december 1331) (Fl. De Vitt, DBI 37, 1989, 643–645; ista, NL I, 848–857).

Bertrand di San Genesio (Saint-Geniès) (1334–1350), pred tem profesor na univerzi v Toulousu in dekan stolnice v Angoulêmu v Franciji, kaplan rojaka papeža Janeza XXII. Imenovan 4. julija 1334, v Oglej dospel 28. oktobra tega leta, umorjen 6. junija 1350. Po smrti čaščen kot blažen in za takšnega proglašen s strani papeža Klemenca XIII. leta 1760 (A. Tilatti, NL I, 765–774; BRUNETTIN 2004).

Nikolaj Luksemburški (1350–1358), polbrat češkega kralja in cesarja Karla IV. Luksemburškega, pred tem škof v Naumburgu. Imenovan v Avignonu 22. oktobra 1350, umeščen 1. maja 1351 (PL 99, 658–659), umrl 29. julija 1358 (G. Schwedler, NL I, 573–575; A. Tilatti, DBI 78, 2013).

Ludovik della Torre (1359–1365), pred tem kanonik v Čedadu in Ogleju, nato škof v Trstu, patriarh od 10. maja 1359, umrl 30. julija 1365 (Fl. De Vitt, DBI 37, 1989, 589–591; ista, NL I, 842–848).

Markvard de Randeck (1365–1381), pred tem škof v Augsburgu. Izvoljen v oglejskem kapitolu 6. avgusta 1365, imenovan pod papežem Urbanom V. v Avignonu 23. avgusta 1365, v Furlanijo dospel 24. decembra 1365, umrl 3. januarja 1381 (G. Schwedler, NL I, 718–725; isti, DBI 70, 2008).

Filip d'Alençon (1381–1387), iz francoskega kraljevskega rodu Valois, kardinal v Rimu pod papežem Urbanom VI., ki ga je 11. februarja 1381 določil le za administratorja patriarhata. Se leta 1387 odpovedal funkciji in vrnil v Rim (D. Girgensohn, NL I, 97–106).

Janez Moravski (Giovanni, Jan Sobieslaw, di Moravia) (1387–1394), sin moravskega mejnega grofa Janeza Henrika Luksemburškega, pred tem postavljen za škofa v Olomoucu. Imenovan 22. novembra 1387, v Furlanijo dospel med 10. in 14. septembrom 1388 (MANZANO VI, 13, 14), umorjen 12. (ali 13.) oktobra 1394 (G. Schwedler, NL I, 512–517).

Antonio Caetani (1395–1402), Rimljan, imenovan 27. januarja 1395, investiran v Ogleju 19. aprila tega leta (RUBEIS 1740, 986–987; PASCHINI III, 88–89). 27. februarja 1402 ga je papež Bonifacij IX. zamenjal z Antoniom Panciero in ga imenoval za kardinala (PASCHINI III, 103) (PASCHINI 1931/33; D. Girgensohn, DBI 16, 1973, 115–119; isti, NL I, 182–189).

Antonio Panciera (Pancera; 1402–1408/1411), domačin iz Portogruara in od 1392 škof v Concordii, imenovan 27. februarja 1402, investiran 7. aprila tega leta (MANZANO VI, 160), odstavljen s strani papeža Gregorja XII. 13. junija 1408 v Lucci (MANZANO VI, 186; PASCHINI III, 128, z navedbo meseca julija namesto junija). Mesto Videm se z odstavitvijo ni strinjalo in je še po imenovanju novega patriarha Antonia da Ponte vztrajalo na Pancieri, za kar je dobilo podporo protipapeža papeža Aleksandra V., izvoljenega na koncilu v Pisi 15. junija 1409 (MANZANO VI, 195–198). Dokumenti kažejo, da je Panciera v resnici še ohranil oblast v delu Furlanije (D. Girgensohn, NL I, 628–641; isti, DBI 80, 2014).

Antonio da Ponte (1409–1411), Benečan, škof v Šibeniku in od 1402 v Concordii, za patriarha imenovan s strani papeža Gregorja XII. 11. marca 1409, 5. junija 1411 s strani papeža Janeza XXIII. umaknjen in povzdignjen v kardinala (PASCHINI III, 130–138).

Ludovik, vojvoda Teck (1412–1439), iz švabskega rodu vojvodov Teck. Kot patriarh dokumentiran 7. marca 1412 (?; ali 1413?; MANZANO VI, 232), kot naslednik Antonia Panciere izvoljen na seji oglejskega kapitlja 6. julija 1412 in 10. julija tega leta prevzel Furlanijo v svetno posest (RUBEIS 1740, 1037), potrjen šele s strani

novoizvoljenega papeža Martina V. na koncilu v Konstanci 18. februarja 1418 (EUBEL I, 99). 3. februarja 1420 je zaradi beneške zasedbe Furlanije zapustil deželo (MANZANO VI, 311) in se zatekel h grofu Hermanu II. Celjskemu. V naslednjih dveh desetletjih je med drugim opravljal državniške naloge za cesarja Sigismunda in se v Furlanijo ni vrnil. Umrli 19. avgusta 1439 na koncilu v Baslu (D. Girgensohn, NL I, 811–821).

Aleksander, vojvoda Mazovijski (1439–1444), protipatriarh, škof v Trentu, po smrti Ludovika Tecka postavljen za patriarha v decembru 1439 s strani na baselskem koncilu 5. novembra 1439 izvoljenega protipapeža Feliksa V., pri tem obdržal trentske škofije v komendi, 12. oktobra 1440 na koncilu povzdignjen v čast kardinala sv. Lovrenca *in Damaso*, umrl na Dunaju 2. junija 1444 in bil pokopan v tamkajšnji cerkvi sv. Štefana, ki ji je načeloval kot rektor (D. Caccamo, DBI 2, 1960, 230–231; Wos 1990).

Lovrenc Lichtenberški (1444–1446), protipatriarh, lavantinski škof, za patriarha postavljen s strani protipapeža Feliksa V. po smrti Aleksandra Mazovijskega 2. junija 1444 in pri tem obdržal lavantinsko škofijo kot administrator, umrl 8. novembra 1446 in pokopan v stolnici v Št. Andražu (prim. tudi TANGL 1841, 146–154).

Ludovik Scarampo (Scarampi-Mezzarota, izvirno Trevisan) (1439–1465), Benečan, kot patriarh potrjen s strani papeža Evgena IV. 18. decembra 1439, 1. julija 1440 povzdignjen v čast kardinala sv. Lovrenca *in Damaso*, umrl 19. marca 1465 (A. Manfredi, NL II, 2507–2515).

Marco Barbo (1471–1491), Benečan, nečak papeža Pavla II. (Pietra Barba), kardinal sv. Marka v Rimu in škof v Vicenzi, po Scarampovi smrti 1465 s papeževe strani imenovan za legata v patriarhatu, za patriarha imenovan 18. marca 1471,²⁷⁶ umrl 2. marca 1491. V Furlaniji se je mudil le dobra dva tedna v marcu in aprilu 1472, ko je kot papežev legat za vse nemške dežele iz Rima potoval na Dunaj (VALE 1943, 19–21), in je patriarhat užival kot komendo, duhovno oblast v Furlaniji pa so izvajali generalni vikarji-gubernatorji (G. Gualdo, DBI 6, 1964, 249–252; G. Gullino, NL II, 400–402).

Hermolaj (Ermolao) Barbaro (1491–1493), Benečan, za patriarha imenovan s strani papeža Inocenca VIII. 6. marca 1491, umrl 14. junija 1493. Znamenit

²⁷⁶ Glede leta njegovega imenovanja obstaja v literaturi nejasnost. Večina avtorjev ima letnico 1470, tako tudi EUBEL II, 92. Tisti, ki zagovarjajo letnico 1471, mdr. VALE 1943, 14, upoštevajo takratno štetje novega leta z začetkom 25. marca, se pravi, da je do tega dne še veljalo staro leto. Dokumenti, ki jih navaja Vale, nedvoumno govorijo za leto 1471.

humanist. Ker ga Benetke zaradi spornih potez v njegovi pretekli diplomatski karieri niso priznale in ga je tamkajšnji senat celo obtožil veleizdaje, ni mogel zasesti oglejske stolice in je ostal v Rimu (E. Bigi, DBI 6, 1964, 95–99; FIGLIUOLO 1999).

Nikolaj (Nicolò) Donato (Donà) (1493–1497), Benečan, za patriarha imenovan s strani papeža Aleksandra VI. 4. novembra 1493, umrl 3. septembra 1497. Za patriarha so ga imenovali že Benečani po smrti Marca Barba, a ga papež Inocenc VIII. ni želel potrditi in je za patriarha imenoval Barbara. Umeščen v oglejski baziliki 12. oktobra 1494 (RUBEIS 1740, 1061–1063; VALE 1943, 96). V maju leta 1495 je svoj sedež iz Vidma prenesel v Čedad, kjer je tudi umrl in bil pokopan v tamkajšnji kolegiatni cerkvi (G. Gullino, DBI 40, 1991).

Domenico Grimani (1497–1517), Benečan, za patriarha imenovan 13. septembra 1497, ko še ni imel duhovniške ordinacije, ki jo je prejel 21. marca 1498. V Furlaniji se je mudil le od septembra 1498 do marca 1499, ko jo je zapustil, se vanjo ni več vrnil. 19. januarja 1517 se je odpovedal stolici v korist svojega nečaka Marina Grimanija, škofa v Cenedi. Umrl s kardinalsko častjo 27. avgusta 1523 v Rimu (PASCHINI 1943; G. Bonzoni, L. Bortolotti, DBI 59, 2002, 599–605; G. Gullino, NL II, 1375–1378).

Marino Grimani (1517–1529), Benečan, patriarh z dnem 19. januarja 1517, se odpovedal stolici 18. aprila 1529 v korist svojega brata Marca, a je ostal neke vrste patriarh »v senci« in tudi sam izdajal odloke (G. Brunelli, DBI 59, 2002, 640–646; G. Gullino, NL II, 1380–1381).

Marco Grimani (1529–1533), Benečan, brat Marina Grimanija, patriarh po Marinovi odpovedi 18. aprila 1529, umeščen 30. oktobra 1529 (PL 99, 678). Pred imenovanjem za patriarha je imel za seboj civilno kariero, bil poročen in od decembra 1526 vdovec. Leta 1533 se je moral zaradi beneškega nasprotovanja svoji politiki, ki je stremela po večji samostojnosti Furlanije, odpovedati (G. Gullino, DBI 59, 2002, 633–639).

Marino Grimani (1535–1546), patriarh od leta 1517 do leta 1529, je oglejsko stolico ponovno sam prevzel 17. septembra 1535.

B. Generalni vikarji v oglejskem patriarhatu in gubernatorji od 14. do zgodnjega 16. stoletja, omenjeni v uvodni študiji

Andrej, škof kaprulanski (1303) (gl. Gradivo).

Albert. Župnik v Guminu (Gemona), nato opat benediktinskega samostana Summaga, kot generalni vikar patriarha Otobona izpričan 1305 26/8 (RUBEIS 1740, Appendix, 30). 1306 12/4 omenjen kot župnik v Guminu in generalni vikar patriarha Otobona (ZAHN 1877, 30, št. 17); zatem 1308 7/3, 1310 30/7 in 1311 17/10 (CARLI IV, 1790, 224); 1311 12/10: RUBEIS 1740, 830; z istim datumom OTOREPEC 1995, št. 282; 17/10 1311 (ZAMBALDI 1840, 97). 6. julija 1311 ga je patriarh Otobon, pred odhodom na koncil, ki ga je papež Klemen V. sklical v Vienni v Franciji, določil za generalnega vikarja patriarhata v času svoje odsotnosti (*I libri commemoriali della Repubblica di Venezia: Regesti*, 1, 1876, 111, št. 488).

Jakob (Jacobus de Ottonelli; Giacomo di Ottonello). Kanonik v Ogleju, konkordijski škof (1293–1317), kot vikar (verjetno *in pontificalibus*) patriarha Otobona izpričan 23. septembra 1307, ko je v Čedadu podeljeval kleriške redove (OTOREPEC 1995, št. 252) (L. Gianni, NL I, 370–372).

Fr. Enoch. Pičenski škof, generalni vikar oglejske cerkve v času sedisvakance 1315–1316 (gl. Gradivo).

Fr. Gwizzardus. Škof »comanatensis«, generalni vikar oglejske cerkve v času sedisvakance 1315–1316 (gl. Gradivo).

Raynaldus della Torre. Oglejski kanonik zakladnik, generalni vikar patriarha *in spiritualibus* Gastona della Torre, njegov brat, imenovan 22. marca 1317 (CAPODAGLI 1665, 434, pod imenom Lambardo ali Lambardino) (dok. 1317 8/4; DF I/28; 1317 10/9; DF I/38; itd.). Zatem poslan v papeško kurijo v Avignonu.

Fra Giovanni di Osenago. Opat samostana sv. Štefana v Carrari v padovanski diecezi, zatem opat v Rožacu, izvoljen 13. decembra 1319 (DF I/205), potrjen po patriarhu Paganu 22. decembra 1319 (DF I/207), generalni vikar škofa Pagana v Padovi, kot Paganov generalni vikar v času, ko je bil ta še administrator oglejske cerkve, izpričan 1319 9/1 (GIANNI 2001, št. 297), sicer pa kot patriarhov generalni vikar *in spiritualibus* dokumentiran od 1319 (13/9; DF I/177) dalje; zadnjič 1330 12/8 (NotBlatt 1858, 430–431). Umrl leta 1336.

Kancijan, škof novigrajski (gl. Gradivo).

Fr. Gilbert, naslovni škof tiberijski (gl. Gradivo).

Natalis de Bonafide, škof novigrajski (gl. Gradivo).

Fr. Andrej iz Orvieta, škof kaprulanski (gl. Gradivo).

Fr. Janez (Giovanni Morosini), škof kaprulanski (gl. Gradivo).

Protiva, škof senjski (gl. Gradivo).

Anton (Antonio Negri), škof tržaški (1349–1368), verjetno v marcu leta 1352 imenovan za vikarja *in spiritualibus* patriarha Nikolaja Luksemburškega (prim. CDI III/738, 740, tudi 749) (PASCHINI 1958, 11).

Bartolomej. Kaprulanski škof (1350–1365), generalni vikar *in pontificalibus* patriarha Nikolaja Luksemburškega (od novembra leta 1355) in Ludovika della Torre (PASCHINI 1958, 11, 12).

Fr. Frančišek, škof »lucucensis« (gl. Gradivo).

Fr. Avguštin iz Brna, avguštinec eremit, prior v samostanu tega reda v Brnu, imenovan za generalnega vikarja s strani patriarha Janeza Moravskega 7. marca 1389 in obenem postavljen za konkordijskega škofa (v papeški komori registriran 17. marca tega leta), umorjen 22. junija 1392 ob Tagliamentu pri Pušji vasi (Venzona) in pokopan v tamkajšnji cerkvi (KUNZELMANN 1972, 31; PASCHINI III, 75, 83, op. 41, in na drugih mestih; PASCHINI 1958, 13–14).

Andrea Monticoli (Monticolo), generalni vikar *in temporalibus*, imenovan s strani jeruzalemskega patriarha Fernanda 12. novembra 1386, patriarha Janeza Moravskega 5. oktobra 1388, patriarha Antonia Caetana 11. maja 1396 (CAPODAGLI 1665, 85, 86) in Antonia Panciere (V. Masutti, NL I, 563–567; L. Gianni, DBI 76, 2012).

Fr. Andrej, naslovni škof skopski (gl. Gradivo).

Lovrenc, pičenski škof (gl. Gradivo).

Henrik Wildensteinski, tržaški škof (gl. Gradivo).

Fr. Leonard iz Beljaka, naslovni škof tifliški (gl. Gradivo).

Fr. Bernard, škof v Nuscu (gl. Gradivo).

Fr. Gibertus (Gibertus, Gilberto Giorgi), Benečan, škof v Asolu pri Trevisu (Novae Civitatis; ne gre je zamenjati z Novigradom v Istri), dominikanec, providiran 4. marca 1388, umrl pred 8. oktobrom 1403, ko je providiran njegov naslednik EUBEL I, 191), generalni vikar patriarha Antonia Caetana *in pontificalibus*; gl. mdr. listini 1399 5/8, Udine (podelitev odpustkov za novi oltar Matere božje v župnijski cerkvi sv. Kancijana v Kranju; MA Kranj) in 1400 13/3 (RUBEIS 1740, 988). 16. marca 1392 je namesto Henrika Wildensteinskega podeljeval kleriške redove (kraj ni označen; OTOREPEC 1995, št. 1359; za posvečevalčevo ime gl. ZAHN 1870, 117).

Filippo Capellini (de Capellinis), iz Milana, dekan stolnega kapitlja v Concordii, generalni vikar *in spiritualibus* patriarha Antonia Panciere (PASCHINI 1958, 14). Prim. 1403 22/5 (MANZANO VI, 165); 1403 29/7 do 1404 15/10 (OTOREPEC 1995, št. 1435 do 1443), 1408 10/3, 1409 s.d. (MANZANO VI, 184, 203) po Paschiniju še 1411 27/4. (Umrl 1423, pokopan v nekdanji cerkvi sv. Andreja v Portogruaru; ZAMBALDI 1840, 255) (L. Gianni, NL I, 197–198).

Konrad Frein, škof otoka Man in Hebridov (gl. Gradivo).

Peter, kninski škof (gl. Gradivo).

Nikolaj, naslovni škof škofije Hippo (gl. Gradivo).

Eberhard, naslovni škof tifiški (gl. Gradivo).

Nikolaj (iz Portogruara, Panciera), dekan čedadskega kapitlja, vikar *in spiritualibus*, ter **fr. Janez**, škof »universalis ecclesie Dei«, vikar *in pontificalibus*, imenovana v času sedisvakance na seji oglejskega kapitlja 10. februarja 1412 (RUBEIS 1740, 1036–1037). Medtem ko dokumentov o delovanju slednjega ni, je Nikolaj kot spiritualni vikar izpričan še pod patriarhom Ludovikom Teckom; prim. 1417 7/12, transsumpt 1474 7/9 (Kostanjevica; UMEK 1974, 237).

Bartolomeo Caccia, piacentinski škof (gl. Gradivo).

Koloman de Manswerde, župnik v Kranju (gl. Gradivo).

Gregor iz Koroške, pičenski škof (gl. Gradivo).

Martin, pičenski škof (gl. Gradivo).

Janez, naslovni škof škofije Lydda (gl. Gradivo).

Guarnerius de Artenea (Guarnerio d'Artegna). Iz Portogruara, kanonik v Ogleju in zatem v Vidmu, župnik v S. Danielu, znamenit bibliofil. Generalni vikar *in spiritualibus* patriarha Scarampa, postavljen pod konec leta 1445, v tej funkciji izpričan mdr. 1448 20/5 (potrditev župnika v Šempetru pri Gorici na prezentacijo Henrika Goriškega; HHStAW AUR), se odpovedal 1454. (C. Scalon, NL II, 1388–1389.).

Paolo Dusso, škof v Drivastu (1445–1457), generalni vikar *in pontificalibus* patriarha Scarampa (gl. Gradivo).

Anton (Antonio da Fabriano). Iz Fabriana v srednji Italiji (Marke), minorit, škof v Svaču (Shas, Soazzo), propadlem kraju v tedanji Albaniji med Ulcinjem in Skadrom (Soacensis), podrejen nadškofu v Baru (škofija je v 15. stoletju sicer še obstajala, a je zaradi nenehnih spopadov med Turki in Benečani le životarila, škofje pa so v njej le redko zadrževali), naslednika Paola Dussa, v papeški komori registriran 21. julija 1446 (EUBEL II, 243). Kot generalni vikar Ludovika Scarampa izpričan 21. avgusta 1453, ko je v Čedadu podelil tonzuro (NotBlatt 1855, 169; ime škofije napačno zapisano kot Guacensis), sicer pa leta 1455 (CAPPELLETTI VIII, 508). 1465 premeščen v Caorle.

Fortunatus de Pellicanis, škof v Sarsini (1451–1471), namestnik patriarha Scarampa in njegov generalni vikar v letih 1455 do 1460 (gl. Gradivo).

Antonio Feletto, škof konkordijski (1455–1488), vikar in namestnik (*locumtenens*) v patriarhatu za patriarha Ludovika Scarampa po 5. avgustu 1460, ko je v tej funkciji nasledil škofa Fortunata de Pellicanisa, po patriarhovi smrti leta 1465 izvoljen za vikarja *sede vacante* in generalnega gubernatorja, kar je ostal do leta 1468 (VALE 1943, 3).

Jakob iz Kranja, pičenski škof (gl. Gradivo).

Nikolaj Cimelić, škof v Duvnu (gl. Gradivo).

Anton (Antonio) Goppo, tržaški škof (gl. Gradivo).

Andrej, škof ferentinski (1453–1498), 21. novembra 1468 s papeževe strani imenovan za generalnega gubernatorja patriarhata, kar je ostal do prihoda novega patriarha Marca Barba v Furlanijo leta 1472 (VALE 1943, 6) (gl. tudi Gradivo).

Angelo Fasolo, škof v Feltru (1464–1490), generalni vikar patriarha Marca Barba in gubernator (1472–1476) (VALE 1943, 47ss).

Buzio de Palmulis, župnik v kraju S. Daniele, generalni vikar patriarha Marca Barba in gubernator v obdobju 1476–1480 in 1485–1491 (VALE 1943, 45s, 55ss, 71ss).

Pietro Bocca, škof v kraju Bagnorea (danes Bagnoregio v Laciju) (1475–1488), generalni vikar patriarha Marca Barba in gubernator v obdobju 1480–1484 (VALE 1943, 60ss; PASCHINI 1958, 16) (gl. tudi Gradivo).

Paskazij iz Gračišča, pičenski škof (gl. Gradivo).

Jakob Valaresso, koprski škof (gl. Gradivo).

Peter (Pietro) Carlo, kaprulanski škof (gl. Gradivo).

Sebastijan Nascimbeno, naslovni škof konovijski (gl. Gradivo).

Franciscus Mazonus (Francesco Mazzone), kanonik v Ravenni, generalni vikar *in spiritualibus et temporalibus* patriarha Domenica Grimanija 1497–1504 (PASCHINI 1958, 18).

Hieronim de Franciscis, naslovni škof koronski (gl. Gradivo).

Leonard Peuerl, lavantinski škof (gl. Gradivo).

Bertrandus Rundulus (Bertrando Rondolo), kaprulanski kanonik, generalni vikar *in spiritualibus et temporalibus* patriarha Domenica Grimanija 1504–1505 in ponovno 1513–1514 (PASCHINI 1958, 18).

Marcus de Mapheis (Marco de Maffei), kanonik v Cenedi, generalni vikar *in spiritualibus et temporalibus* patriarha Domenica Grimanija 1505–1509 (PASCHINI 1958, 18).

Daniel de Rubeis, kaprulanski škof (gl. Gradivo).

Luca de Renaldis, tržaški škof (gl. Gradivo).

Joannes Angelus de Sancto Severino (Giovanni Angelo di San Severino), kanonik v Vicenzi in apostolski pronotar, generalni vikar oglejskih patriarhov Marina in Marca Grimanija 1517–1540 (PASCHINI 1958, 18); gl. mdr. listino 1518 28/6, v kateri potrjuje kaplana pri oltarju sv. Katarine v kranjski župnijski cerkvi (MA Kranj).

Viri in literatura

Okrajšave nahajališč virov

AAU

Archivio arcivescovile Udine/Videm (Italija).

AAU, Acta

Archivio arcivescovile Udine/Videm (Italija), Acta Curiae Patriarchalis.

ARS

Arhiv republike Slovenije, Ljubljana; če ni drugače navedeno, gre za zbirko listin AS 1063.

BHStAM

Bayerisches Hauptstaatsarchiv München (Nemčija).*

DOZA

Deutschordenszentralarchiv, Wien/Dunaj (Avstrija).*

HKAW

Hofkammerarchiv v Avstrijskem državnem arhivu (Österreichisches Staatsarchiv), Wien/Dunaj (Avstrija).

KAL

Kapiteljski arhiv v NšAL.

KLA

Kärntner Landesarchiv, Klagenfurt/Celovec (Avstrija).*

MA Kranj

Mestni arhiv Kranj; listine zdaj v Gorenjskem muzeju, Kranj.

NšAL

Nadškofijski arhiv, Ljubljana; navedbe brez posebne označbe se nanašajo na zbirko listin pod zadevnim datumom; z označbo II in številko so označene listine, ki so objavljene v regestu v: Marija Čipić Rehar, *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015*, Ljubljana 2016.

NšAL/ŠAL

Nadškofijski arhiv, Ljubljana, najstarejši fond škofijskega arhiva, imenovan po urejevalcu Jožefu Keku, zdaj z oznako ŠAL I; gl. Julijana Visočnik, *Škofijski arhiv Ljubljana*, Ljubljana 2012.

* Z zvezdico so označeni tisti arhivi, katerih listine so v posnetku in regestu dosegljive na internetni bazi MOM (<http://vdu.uni-koeln.de:8181/mom/fonds>).

ÖNB

Österreichische Nationalbibliothek, Wien/Dunaj (Avstrija).

PAM

Pokrajinski arhiv Maribor, Maribor.

StLA

Steiermärkisches Landesarchiv, Graz/Gradec (Avstrija).

StPOB

Arhiv benediktinskega samostana Št. Pavel (Sankt Paul im Lavanttal) (Avstrija).*

VOAug

Arhiv samostana avguštinskih korarjev Vorau (Avstrija).*

Viz. 1631

Vizitacijski protokol škofa Rajnalda Scarlicchija, 1631–1632; NŠAL/ŠAL, Viz., fasc. 1, št. 1; objava Ana Lavrič, *Ljubljanska škofija v vizitacijah Rinalda Scarlicchija 1631–1632* (Acta Ecclesiastica Sloveniae 12), Ljubljana 1990.

Viz. 1651

Vizitacijski zapisnik župnije Pilštanj; KAL, fasc. 23/4.

Viz. 1654

Vizitacijski zapisnik župnije Bohinj; KAL, fasc. 22/4a.

Vizitacijski zapisnik župnij Podbrezje in Križe; KAL, fasc. 21/13.

Vizitacijski zapisnik župnije Preddvor; KAL, fasc. 21/12.

Vizitacijski zapisnik župnije Sora; KAL, Fasc. 43/11.

Vizitacijski zapisnik župnije Vrhnika; KAL, fasc. 22/5.

Viz. 1655

Vizitacijski zapisnik župnije Jesenice s Koroško Belo; KAL, fasc. 22/6.

Vizitacijski zapisnik župnije Kranjska Gora; KAL, fasc. 23/11.

Viz. 1657

Vizitacijski zapisnik župnije Radovljica; KAL, fasc. 22/15.

Viz. 1668, 1669

Vizitacijski protokol podružničnih cerkva ljubljanske škofije škofa Jožefa Rabatte; NŠAL, Viz., fasc. 2, št. 4.

Viz. 1751

Vizitacijski protokol dela tolminskega arhidiakonata apostolskega vikarja Karla Mihaela Attemsa, škofa pergamonskega in decidiranega nadškofa goriškega; izvirnik v Nadškofijskem arhivu Gorizia/Gorica, Italija, Sign. 6(21); objava: Franc Kralj, Luigi Tavano, *Carlo M.*

d'Attems: Atti delle visite pastorali negli arcidiaconati di Gorizia, Tolmino e Duino dell'arcidiocesi di Gorizia = *Vizitacijski zapisniki goriškega, tolminskega in devinskega arhidiakonata goriške nadškofije* = *Die Berichte der Pastoralvisitationen in den Archidiakonaten Görz, Tolmin und Duino der Erzdiözese Görz: 1750-1759*, Gorizia 1994.

WNOCist

Arhiv cistercijanskega samostana Sv. Trojice v Dunajskem Novem mestu/Wiener Neustadt (Neukloster) (Avstrija).*

WStLA

Wiener Stadt- und Landesarchiv, Wien/Dunaj (Avstrija).*

ŽA

Župnijski arhiv (arhivi župnij Polhov Gradec, Stari trg pri Ložu in Vače so hranjeni v NšAL).

Okrajšave literature

AÖG

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen (pozneje *Archiv für österreichische Geschichte*), Wien.

AMBROŽIČ 2011

Matjaž Ambrožič, O cerkvenih pečatih z ozirom na relikvijska pečata v p. c. sv. Martina v Žirovnici, *Arhivi* 34 (2011), 2, str. 227–242.

BANSA 1968

Helmut Bansa, Heinrich von Wildenstein und seine Leichenpredigten auf Kaiser Karl IV., *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 24, 1968, str. 187–223.

BARAGA 1995

France Baraga, *Kapiteljski arhiv Novo mesto: Regesti listin in popis gradiva* (= *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 17), Ljubljana 1995.

BARBARIĆ 1993

Josip Barbarić, Kninski biskupi i njihova biskupija (ok. 1050–1490), *Kninski zbornik*, Zagreb 1993, str. 68–95.

BARBARIĆ 2001

Josip Barbarić, Kninski biskupi i njihova biskupija, *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, Šibenik 2001, str. 165–184.

BAUCH 2015

Martin Bauch, *Divina favente clemencia: Auserwählung, Frömmigkeit und Heilsvermittlung in der Herrschaftspraxis Kaiser Karls IV.* (= *Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J. F. Böhmer, Regesta Imperii* 36), Wien & Köln & Weimar 2015.

BENATI/SAMARITANI 1989

Amadeo Benati, Antonio Samaritani, *La Chiesa di Ferrara nella storia della città e del suo territorio: Secoli IV–XIV*, Ferrara 1989.

BERNHARD 2006

Günther Bernhard, *Documenta patriarchalia res gestas Slovenicas illustrantia. Listine oglejskih patriarhov za slovensko ozemlje in listine samostanov v Stični in Gornjem Gradu (1120–1251) / Patriarchenurkunden von Aquileia für Slowenien und die Urkunden der Klöster Sittich und Oberburg (1120–1251)*, Wien/Dunaj & Ljubljana 2006.

BIZJAK 2012

Matjaž Bizjak, Listina o izgradnji in posvetitvi lastniške cerkve v Lescah, *Historia Artis Magistra: Amicorum discipulorumque munuscula Johanni Höfler septuagenario dicata* (ur. Renata Novak Klemenčič, Samo Štefanac), Ljubljana 2012, str. 33–42.

BIZJAK/PREINFALK 2008, 2009

Matjaž Bizjak, Miha Preinfalk, *Turjaška knjiga listin, I: Listine zasebnih arhivov kranjske grofouske in knežje linije Turjaških (Auerspergov), I: 1218–1400*, Ljubljana 2008; *II: Dokumenti 15. stoletja*, Ljubljana 2009.

BLAZNIK 1973

Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973.

BOCZEK 1854

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkundensammlung zur Geschichte Mährens, Bd. 6 (ur. P. v. Chlumecky, J. Chitil), Brünn 1854.

BOSELLI 1804

Giovanni Vincenzo Boselli, *Delle storie piacentine libri VI*, T. II, Piacenza 1804.

BRUNETTIN 2004

Giordano Brunettin, *Bertrando di Saint-Geniès patriarca di Aquileia (1334–1350)*, Spoleto 2004.

BRUNETTIN 2006

Giordano Brunettin, *Archivio del capitolo di Udine (ACU): Regestazione e trascrizione delle pergamene del vol. III o D* (elektronski vir), Udine 2006.

BUDINICH 1916

Cornelio Budinich, Spitzbogige Bauwerke in Istrien und in den angrenzenden Gebieten, *Jahrbuch der K. K. Zentralkommission für Denkmalspflege* X (1916), Beiblatt, str. 6–67.

CDI I–V

Pietro Kandler, *Codice diplomatico istriano*, izhajalo kot priloga časopisa *L'Istria* v letih 1851–1852, druga, izpopolnjena izdaja v petih zvezkih Trieste 1862–1865, ponatis Trieste 1986; oštevilčenje po tej izdaji.

CÄSAR 1777

Aquilinus Julius Cäsar, *Annales Ducatus Styriae*, Tom. III, Viennae 1777.

CALOGERÀ 1753

Angelo Calogera, *Memorie intorno alla vita di M. Luca de Renaldis vescovo di Trieste*, Venezia 1753.

CAMPI 1662

Pietro Maria Campi, *Dell'istoria ecclesiastica di Piacenza*, P. III, Piacenza 1662.

CAPODAGLI 1665

Giovanni Giuseppe Capodagli, *Udine illustrata*, P. I, Udine 1665.

CAPPELLETTI VIII, IX

Giuseppe Cappelletti, *Le chiese d'Italia*, VIII: *Chiese degli Stati Austro-Italiani*, Venezia 1851;

IX: *Chiesa patriarcale metropolitana principale di Venezia e sue suffraganee*, Venezia 1855.

Carniola

Carniola: Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, Nova serija, Ljubljana.

CICOGLIA I, II

Emmanuele Antonio Cicogna, *Delle iscrizioni veneziane*, vol. 1, Venezia 1824; vol. II, Venezia 1827.

CUSIN 1977

Fabio Cusin, *Il confine orientale d'Italia nella politica Europea del XIV e XV secolo*, 2. izdaja, Trieste 1977.

CYPRIAN 1719

Ernst Salomon Cyprian, *Hilaria Evangelica*, Vol. 1, Gotha 1719.

CITERONI 1998

Raffaella Citeroni, *L'ordine dei Servi di Maria nel Veneto: tre insediamenti trecenteschi; Venezia (1316), Verona (1324), Treviso (1346)*, Venezia 1998.

CORGNALI 1936

C. B. Corgnali, Posvečevanje in potrditev kapel v Sloveniji l. 1523, *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo* XVII, 1936, str. 143–147.

CORNARO 1749

Flaminio Corner (Cornaro), *Ecclesiae Venetae antiquis monumentis nunc etiam primum editis illustratae ac in decades distributae*, 14 zvezkov, Venetiis 1749.

CORNARO 1758

Flaminio Corner (Cornaro), *Notizie storiche delle Chiese e Monasteri di Venezia e di Torcello*, Padova 1758.

CORNARO 1759

Flaminio Cornelio (Cornaro), *Catharus Dalmatiae Civitas ... accedit Episcoporum Methonensium et Coronensium series expurgata*, Patavii 1759.

CRUCIATTI 2012

Gabriela Cruciatti, *Archivio famiglia conti d'Attimis Maniago* (elektronski vir), s. l., 2012.

ČZN

Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor.

DBI

Dizionario Biografico degli Italiani, Roma 1960– (gesla brez paginacije citirana po spletni bazi www.treccani.it).

DEL BON 2012

Gulio Del Bon, *Paluzza e la sua chiesa*, Paluzza in Carnia 2012.

DUDIK 1886

Beda Dudik, *Mährens allgemeine Geschichte*, Bd. 11,1, Brünn 1886.

EGGER 1715

Felix Egger, *Idea ordinis Hierarchico-Benedictinis*, Lib. 1, Constantiae 1715.

EGGER 1947

Rudolf Egger, *Die Reisetagebücher des Paolo Santonino 1485–1487*, Klagenfurt 1947.

EICHHORN 1819

Ambros Eichhorn, *Beyträge zur älteren Geschichte und Topographie des Herzogthums Kärnten*, 2, Klagenfurt 1819.

Erläuterungen 1, 2

Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, II: Die Kirchen- und Graf-schaftskarte, 8: Kärnten, 1: Kärnten südlich der Drau (Walter Fresacher), Klagenfurt 2/1966; 2: *Ost- und Mittelkärnten nördlich der Drau* (Walter Fresacher, Gotbert Moro, Jakob Obersteiner, Richard Wanner †, Hermann Wiesner), Klagenfurt 1958.

EUBEL 1897

P. Conrad Eubel, Die während des 14. Jahrhunderts im Missionsgebiet der Dominikaner und Franziskaner errichteten Bistümer, *Festschrift zum elfhundertjährigen Jubiläum des deutschen Campo Santo in Rom* (ur. Stephan Ehse), Freiburg i. Br. 1897, str. 171–195.

EUBEL I–III

P. Conrad Eubel, *Hierarchia Catholica Medii Aevi* (druga izdaja), Vol. I, Regensburg 1913; Vol. II, Regensburg 1914; Vol. III, Regensburg 1923.

EVELT 1869

Julius Evelt, *Die Weihbischöfe von Paderborn*, Paderborn 1869.

FARLATI IV

Daniele Farlati, *Illyricum Sacrum*, T. 4, Venetiis 1769.

FIGLIUOLO 1999

Bruno Figliuolo, *Il diplomatico e il trattatista Ermolao Barbaro ambasciatore della Serenissima*, Napoli 1999.

FLIEDER 1968

Viktor Flieder, *Stephansdom und Wiener Bistumsgründung: Eine Diözesan- und rechtsgeschichtliche Untersuchung*, Wien 1968.

GZL III, IX, X

Božo Otorepec, *Gradivo za zgodovino Ljubljane v srednjem veku*, zv. III, Ljubljana 1958; zv. IX, Ljubljana 1964; zv. X, Ljubljana 1965.

GZS III–V

Franc Kos (in Milko Kos), *Gradivo za zgodovino Slovencev*, zv. III–V, Ljubljana 1911–1928.

GZS VI,¹

France Baraga, *Gradivo za slovensko zgodovino v srednjem veku: 6/1 (listine 1246–1255)* (na podlagi gradiva Boža Otorepca), Ljubljana 2002.

GABERŠČEK 2005

Silvester Gaberšček, *Župnija Marijinega vnebovzetja Tolmin*, Ljubljana 2005.

GAGLIARDI 1999

Roberto Gagliardi, *Paolo Santonino, Itinerario in Carinzia, Stiria e Carniola (1485–1487)*, Pisa & Roma 1999.

GAMS 1873

P. Pius Bonifacius Gams, *Series Episcoporum Ecclesiae Catholicae*, Ratisbonae 1873.

GEISS 1852

Ernest Geiß, *Urkunden zur Geschichte des Klosters Rott*, *Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte* 13 (1852), str. 175–224.

GERHARTL 1964

Gertrud Gerhartl, Michael Altkind Bischof von Petena. Subdelegatus Inquisitor in vitam et miracula S. Leopoldi Aust. March., *Jahrbuch des Stiftes Klosterneuburg* NF 4, 1964, str. 61–76.

GIANNI 2001

Luca Gianni, *Le note di Guglielmo da Cividale (1314–1323)*, Udine 2001.

GILOMEN 1998

Hans-Jörg Gilomen, *Die Rotamanualien des Basler Konzils: Verzeichnis der in den Handschriften der Basler Universitätsbibliothek behandelten Rechtsfälle*, Tübingen 1998.

GRUDEN 1908

Josip Gruden, *Cerkvene razmere med Slovenci v petnajstem stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije*, Ljubljana 1908.

HÄRTEL 1989

Reinhard Härtel, Itinerarien und Urkundenwesen am Beispiel der Patriarchen von Aquileia (12. und 13. Jahrhundert), *Römische historische Mitteilungen* 31, 1989, str. 93–121.

HÖFLER 2013, 2016

Janez Höfler, *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem: k razvoju cerkvene teritorialne organizacije slovenskih dežel v srednjem veku*, Ljubljana 2013 (druga izdaja kot elektronski vir Ljubljana 2016).

HÖFLER 2015

Janez Höfler, *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem: Kranjska* (elektronski vir), Ljubljana 2015.

HOHENAUER 1850

Franz Lorenz Hohenauer, *Kurze Kirchengeschichte von Kärnthen*, Klagenfurt 1850.

Hormayr Archiv

Joseph Fr. von Hormayr, *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst*, Wien 1823–1828.

HUNDSBICHLER 1976

Helmut Hundsichler, Realien zum Thema „Reisen“ in den Reisetagebüchern des Paolo Santonino (1485–1487), *Die Funktion der schriftlichen Quelle in der Sachkulturforschung* (= Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs. Bd. 1), Wien 1976, str. 55–143 in 250–258.

HUTZ 1994

Ferdinand Hutz, *Das Weiheregister des Lavanter Bischofs Leonhard Peurl 1509–1536* (= Quellen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, Bd. 10), Graz 1994.

IONA 2004

Maria Luisa Iona, *Urbaria sanctorum Martyrum de Tergeste (secc. XIV–XV). I territori del priorato*, Trieste 2004.

KERN 1938

Anton Kern, Der »Libellus de notitia orbis« Johannes' III. (de Galonifontibus?) O. P. Erzbischofs von Sulthanyeh, *Archivum Fratrum Praedicatorum* VIII (1938), str. 82–123.

KOBLAR 1884

Anton Koblar, *Zgodovina Sorske in Preške fare*, Ljubljana 1884.

KOMATAR 1913, 1914

Franc Komatar, Kranjski mestni arhiv, *Jahresbericht des k. k. Kaiser-Franz-Joseph-Gymnasiums in Krainburg für das Schuljahr 1912/1913*, Krainburg 1913, str. 3–24; *für das Schuljahr 1913/14*, Krainburg 1914, str. 3–32.

KOPP 1856

Joseph E. Kopp, *König Rudolf und seine Zeit*, Bd. 2/4, Lucern 1856.

KOS 1956/57

Milko Kos, O izvoru prebivalcev Ljubljane v srednjem veku, *Zgodovinski časopis* X–XI (1956–1957), str. 7–31.

KOS 2016

Dušan Kos, *Zgodovina morale 2: Ljubezenske strasti, prevare, nasilje in njihovo kaznovanje na Slovenskem med srednjim vekom in meščansko dobo*, Ljubljana 2016.

KOSI 2002

Miha Kosi, ... quae terram nostram et Regnum Hungarie dividit (Razvoj meje cesarstva na Dolenjskem v srednjem veku), *Zgodovinski časopis* LVI (2002), str. 43–93.

KOUDELKA 1957

Vladimir J. Koudelka, Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter, III: Bischöfe und Schriftsteller, *Archivum fratrum predicatorum* XXVII (1957), str. 39–119 (citirano po BAUCH 2015).

KOURNIAKOS 2009

Panagiotis Kourniakos, *Die Kreuzzuglegation Kardinal Bessarions in Venedig (1463–1464)* (inavguralna disertacija, Philosophische Fakultät der Universität Köln), Köln 2011 (URL: kups.ub.uni-koeln.de/5364/1/KOURNIAKOS_Diss_Kreuzzuglegation.pdf, sneto 6. 8. 2016).

KRASIĆ 1971

Stjepan Krasić, Hrvatska dominikanska kongregacija (1508–1587), *Bogoslovna smotra* 1971, str. 293–309.

KUNZELMANN 1972

Adalbero Kunzelmann OSA, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten, III. Teil: Die bayrische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972.

LMS

Letopis Matice Slovenske, Ljubljana.

LAVRENČIČ 1890

Ivan Lavrenčič, *Zgodovina cerkljanske fare*, Ljubljana 1890.

LEVEC 1903

Vladimir Levec, Iz furlanskih arhivov, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* XIII (1903), str. 1–39.

LIRUTI 1760, 1762

Gian Giuseppe Liruti, *Notizie delle vite ed opere scritte da letterati del Friuli*, vol. 1, Venezia 1760; vol. 2, Venezia 1762.

LIRUTI 1777

Gian Giuseppe Liruti, *Notizie delle cose del Friuli*, Tomo V, Udine 1777.

MC I

August von Jaksch, *Monumenta historica ducatus Carinthiae: Geschichtliche Denkmäler des Herzogthumes Kärnten*, Bd. I, Klagenfurt 1896.

MC VIII, IX

Hermann Wiessner, *Monumenta historica ducatus Carinthiae: Geschichtliche Denkmäler des Herzogtums Kärnten*, Bd. VIII, Klagenfurt 1963; Bd. IX, Klagenfurt 1968.

MDAS

Mittheilungen der dritten (Archiv-)Sektion der k. k. Cetralkommission ..., Wien & Leipzig.

MGH

Monumenta Germaniae Historica.

MHVK

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, Ljubljana.

MMVK

Mitteilungen des Musealvereines für Krain, Ljubljana.

MAINATI II

Giuseppe Mainati, *Croniche ossia memorie storiche sacro-profane di Trieste*, T. II, Venezia 1817.

MANZANO V, VI

Francesco di Manzano, *Annali del Friuli ossia Raccolta delle cose storiche appartenenti a questa regione*, vol. V, Udine 1865; vol. VI, Udine 1868.

MANZINI 1956

Guido Manzini, Documenti medioevali su Gorizia ed il Friuli trascritti in una miscellanea inedita di G. D. Della Bona, *Gorizia nel Medioevo*, 2° supplemento agli *Studi goriziani*, Gorizia 1956, str. 151–159.

MARIN 2010

Eugenio Marin, *Generaliter clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deserviunt. Chierici ordinati a Portogruaro alla fine del Trecento* (= Atti dell'Accademia "San Marco" di Pordenone 12), Pordenone 2010.

MEYER/CAUWENBERGH 1953

A. de Meyer, Ét. Van Cauwenbergh, *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique*, t. XII, Paris 1953.

MIKLAVČIČ 1966

Maks Miklavčič, Premik kranjske meje ob spodnji Krki v 12. stoletju, *Hauptmannov zbornik. SAZU Razprave V 1. razreda*, Ljubljana 1966, str. 131–142.

MLINARIČ 1982

Jože Mlinarič, *Kartuzija Pleterje 1403–1595*, Ljubljana 1982.

MLINARIČ 1987

Jože Mlinarič, *Kostanjeviška opatija 1234–1786*, Kostanjevica na Krki 1987.

MLINARIČ 1991

Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiže in Jurkloster: Žička kartuzija ok. 1160–1782, Jurklostrska kartuzija ok. 1170–1595*, Maribor 1991.

MLINARIČ 1995

Jože Mlinarič, *Stiška opatija: 1136–1784*, Novo mesto 1995.

MLINARIČ 2001

Jože Mlinarič, *Kartuzija Bistra*, Ljubljana 2001.

MUCHAR 1867

Albert v. Muchar, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*, 8, Graz 1867.

MUTTONI 1980

Luigi Muttoni, Lo scomunicato Gilberto vescovo di Tiberiade a Verona, *Archivio Veneto* 111 (1980), str. 146–149.

NL I, II

Nuovo Liruti: dizionario biografico dei Friulani: 1 (= I) *Il medioevo* (ur. Cesare Scalon), 2 kontinuirano paginirana zvezka, Udine 2006; 2 (= II) *L'eta veneziana* (ur. Cesare Scalon, Claudio Griggio, Ugo Rozzo), 3 kontinuirano paginirani zvezki, Udine 2009.

NAZZI 2013

Faustino Nazzi, *Cividale nel Quattrocento: Storia religiosa e civile*, elektronski vir (2013); sneto 3. 7. 2015.

NotBlatt

Notizenblatt, priloga k AÖG, Wien.

OBERSTEINER 1969

Jakob Obersteiner, *Die Bischöfe von Gurk 1072–1822* (= Aus Forschung und Kunst, 5), Klagenfurt 1969.

ORLANDI 1778

Cesare Orlandi, *Delle città d'Italia e sue isole adiacenti*, vol. 5, Perugia 1778.

OROŽEN 1887

Ignac Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant, VI: Das Dekanat Drachenburg*, Marburg 1887.

OTOREPEC 1995

Božo Otoresec, *Gradivo za slovensko zgodovino v arhivih in bibliotekah Vidma (Udine) 1270–1405* (= SAZU, Viri za zgodovino Slovencev, 14), Ljubljana 1995.

OŽINGER 1989

Anton Ožinger, *Listine lavantinske škofije v Pokrajinskem arhivu Maribor* (= Viri 4), Maribor 1989.

PL 99

Jacques Paul Migne, *Patrologiae cursus completus: Series Latina*, Vol. 99, Paris 1864.

PASCHINI II, III

Pio Paschini, *Storia del Friuli*, vol. II, Udine 1935; vol. III, Udine 1936.

PASCHINI 1912

Pio Paschini, Due polizze d'indulgenza del 1463-1464 rilasciate nel territorio del Friuli-Istria, *Memorie storiche forogiuliesi* VIII (1912), str. 304–305.

PASCHINI 1919, 1920

Pio Paschini, Bertoldo di Merania patriarca d'Aquileia, *Memorie storiche forogiuliesi* XV (1919), str. 1–53, in XVI (1920), str. 1–94.

PASCHINI 1931/33

Pio Paschini, Il Patriarca Antonio Caetani (1395–1402), *Memorie storiche forogiuliesi* XXVII–XXIX (1931–1933), str. 73–205.

PASCHINI 1934

Pio Paschini, Fra' Girolamo de Franceschi servita e vescovo di Corone, *Studi storici sull'Ordine dei servi di Maria* II, 1934, str. 3–13.

PASCHINI 1943

Pio Paschini, *Domenico Grimani, cardinale di S. Marco (1523)*, Roma 1943.

PASCHINI 1958

Pio Paschini, *I vicari generali nella diocesi di Aquileia e poi di Udine*, Udine 1958.

PASCOLO 2003

Enzo Pascolo, *Itinerario di Paolo Santonino in Carinzia, Carniola e Stiria negli anni 1485–1487*, Pasian di Prato 2003.

Personalstand 1876

Geistlicher Personalstand der Diözese Gurk im Jahre 1876, Klagenfurt 1876.

PESKAR/SAGADIN/ŠEBALJ 2017

Robert Peskar, Milan Sagadin, Andrej Šebalj, *Župnijska cerkev v Kranju: njeno obličje in pomen*, Ljubljana 2017.

PIAZZA 2010

Katja Piazza, Udine, Archivio patriarcale: la diocesi di Aquileia »a parte Imperii«. Note sugli arcidiaconi tra la seconda metà del XV e il XVII secolo, *Nulla historia sine fontibus: Festschrift für Reinhard Härtel zum 65. Geburtstag*, Graz 2010, str. 362–375.

PIAZZA 2013

Katja Piazza, Cenni sull'amministrazione della diocesi di Aquileia a parte Imperii durante la guerra della Lega di Cambrai (1508-1516), *Oltre i confini. Scritti in onore di don Luigi Tavano per i suoi 90 anni*, Gorizia 2014, str. 133-142.

POGANTSCH-BISSINGER 1976

Hanna Pogantsch-Bissinger, *Lucas de Renaldis im Dienste Kaiser Maximilians I. in den Jahren 1497–1509*, inavg. disertacija, tipkopi, Graz 1976.

PONZETTI 1797

Hyazintus Ponzetti, *Elenchus chronicus vicariorum Urbis in spiritualibus Maxx. Pontificum Romm.*, Romae 1797.

QUIEN 1740

Michel le Quien, *Oriens Christianus in Quatuor Patriarchatus degestis*, trije zvezki, Paris 1740.

RG V, VI, VIII

Repertorium Germanicum: Verzeichnis der in den Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien; posamezni zvezki: *Eugen IV. 1431–1447* (Christoph Schöner), Tübingen 2004; *VI: Nikolaus V. 1447–1455, Textband* (Josef Friedrich Abert (†), Walter Deeters), Tübingen 1985; *VIII: Pius II. 1458–1464* (Dieter Brosius, Ulrich Scheschkewitz), dva zvezka, Tübingen 1993; izvedba online <http://194.242.233.132/denqRG/index.htm>.

RACINE 2009

Pierre Racine, *Storia della Diocesi di Piacenza. Il medioevo: Dalla Riforma gregoriana alla Riforma protestante*, Brescia 2009.

ROSSI 2003

Mariacarla Rossi, *Governare una chiesa: Vescovi e clero a Verona nella prima metà del Trecento*, Verona 2003.

RUBEIS 1740

Bernardo Maria de Rubeis, *Monumenta Ecclesiae Aquilejensis*, Argentinae 1740.

RUNJE 2005

Petar Runje, Nikola Cimelić-Zadranin: Duvanjski biskup i bosanski vikar?, *Bosna Franciscana* 22 (2005), str. 151–160.

SALLABERGER 1992

Johann Sallaberger, Johann von Stauplitz, Abt von St. Peter (1522–1524), und die Salzburger Mendikanten-Termineien, *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 103 (1992), str. 87–189.

SALLABERGER 2004

Johann Sallaberger, Die Präsenz der Bettelorden mittels Mendikanten-Termineien im mittelalterlichen Salzburg, *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde* 114 (2004), str. 45–98.

SCHMIDT 1777

Antonius Schmidt, *Thesaurus Juris Ecclesiastici Potissimum Germanici*, Tom. VI, Heidelbergae, Bambergae et Wirceburgi 1777.

SCHROLL 1870

Beda Schroll, *Urkunden-Regesten des Augustiner-Chorherren-Stiftes Eberndorf im Jaunthale*, Klagenfurt 1870.

SCUSSA 1863

Vincenzo Scussa, *Storia cronografica di Trieste dalla sua origine sino all'anno 1695*, Trieste 1863.

SIMONITI 1991

Primož Simoniti, *Paolo Santonino: Popotni dnevniki (1485–1487)*, Celovec & Dunaj & Ljubljana 1991.

SINGER 1934, 1935, 1938

Stephan Singer, *Kultur- und Kirchengeschichte des unteren Rosentales*, Kappel 1934; *Kultur- und Kirchengeschichte des oberen Rosentales*, Kappel 1935; *Kultur- und Kirchengeschichte des Jauntales: Dekanat Eberndorf*, Kappel 1938.

SINNACHER 1823

Franz Anton Sinnacher, *Beyträge zur Geschichte der bischöflichen Kirche Säben und Brixen in Tyrol*, 3. Bd., Brixen 1823.

SKITEK 2019

Vinko Skitek, *Guštanj in Kotlje skozi srednji in novi vek*, Ravne na Koroškem 2019.

SLEKOVEC 1891

Matej Slekovec, Doneski k zgodovini cerkva na Slovenskem, *Zgodovinski zbornik: priloga »Laibacher Dioecesanblätter«*, IV, 1891, str. 229–234.

STELÈ 1926

France Stelè, *Politični okraj Kamnik: Topografski opis*, Ljubljana 1926.

STRAŽAR 1985

Stane Stražar, *Črni graben: od Prevoj do Trojan*, Lukovica 1985.

ŠILC 2006

Jurij Šilc, Nadškof iz Perzije podeli v Celju odpustek šmarnogorskim božjepotnikom: Listina nadškofa Janeza iz Sultanije, spisana v Celju leta 1411, *Zgodovina za vse* XIII, 2006/2, str. 5–16.

TANGL 1841

Karlmann Tangl, *Reihe der Bischöfe von Lavant*, Klagenfurt 1841.

TAVANO 2011

Luigi Tavano, Cantianus de Goricia, episcopus Emoniensis (1313–1331), *Arhivi* 34, 2011, št. 2, str. 243–249.

TORELLI 1678

Luigi Torelli, *Secoli Agostiniani o vero Historia generale del Sagro ordine Eremitano*, V, Bologna 1678.

UGHELI II, V, VII, X

Ferdinando Ugheli, *Italia Sacra*, T. II, Romae 1647; T. V, Romae 1653; T. VII, Romae 1659; T. X (*Appendix*; N. Coleti), Venetiis 1722.

UMEK 1974

Ema Umek, *Samostani Kostanjevica, Pleterje in Stična* (= Publikacije Arhiva Slovenije: Inventarji, Samostanski arhivi 1), Ljubljana 1974.

VŽA

Vodnik po župnijskih arhivih na območju SR Slovenije (ur. Eva Umek, Janez Kos), 2 zvezka, Ljubljana 1975.

VALE 1943

Giuseppe Vale, *Itinerario di Paolo Santonino in Carintia, Stiria e Carniola negli anni 1485–1487 (Codice Vaticano 3795)*, Città di Vaticano 1943.

VESELSKY 1997

Oskar Veselsky, *Die Konsekrationsberichte aus den Ordinations- und Konsekrationsprotokollen der Bischöfe von Lavant im 16. Jahrhundert* (= Quellen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, Bd. 11), Graz 1997.

VOLLMER 1937

Bernhard Vollmer, *Urkundenbuch der Stadt und des Stiftes Bielefeld*, Bielefeld & Leipzig 1937.

VRHOVNIK/KOBLAR 1885

Ivan Vrhovnik, Anton Koblar, *Zgodovina nakelske, dupljanske in goriske fare*, Ljubljana 1885.

WADDING 1735

Lucas Wadding, *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco Institutorum*, T. XIV, Romae 1735.

WOS 1990

Jan W. Wos, *Alessandro di Masovia vescovo di Trento (1423–1444): un profilo introduttivo*, Trento 1990.

ZUZ

Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana.

ZADNIKAR 1977

Marijan Zadnikar, *Stična in zgodnja arhitektura cistercijanov*, Ljubljana 1977.

ZAHN 1870

Joseph Zahn, Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig, *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichts-Quellen* VII (1870), str. 56–140.

ZAHN 1877

Joseph Zahn, *Austro-Friulana: Sammlung der Actenstücke zur Geschichte des Conflictes des Herzog Rudolfs IV. von Österreich mit dem Patriarchate von Aquileia 1358–1365* (= *Fontes Rerum Austriacarum* II Bd. 40), Wien 1877.

ZANUTTO 1912

Luigi Zanutto, *Fra Bernardo vescovo nusciano*, Udine 1912.

ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000

Lilijana Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila* (= *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 22), Ljubljana 2000.

ŽONTAR 1939

Josip Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, Kranj 1939.

ŽUGAJ 1986

Marijan Žugaj, Hrvatska biskupija od 1352. do 1578. godine, *Croatia christiana periodica* 10, 17, 1986, str. 92–112, in 10, 18, 1986, str. 1–26.

I vicari generali di Aquileia e altri rappresentanti dei Patriarchi in Slovenia nel tardo medioevo (1300-1535)

Riassunto

Il presente lavoro ricostruisce, sulla base di documenti ed informazioni secondarie, l'attività dei vicari generali e degli altri rappresentanti dei Patriarchi di Aquileia nel tardo Medio Evo in Slovenia, includendo però anche la Carinzia nei confini del Patriarcato, parte del territorio che si trovava fuori Friuli (*a parte imperii*). Questi erano vescovi suffraganei di Aquileia, nonché vescovi titolari, e sono ampiamente noti in letteratura. La loro attività in Slovenia è però finora rimasta trascurata a causa della mancanza di conoscenza dei materiali d'archivio. L'intervento è formato da uno studio introduttivo e da una parte principale (*Gradivo*) organizzata in ordine cronologico con brevi biografie di tali persone, nonché registi dei documenti che comprovano la loro presenza nella zona geografica qui trattata. In gran parte si tratta di consacrazioni delle chiese e degli altari. Per un migliore orientamento cronologico, i due supplementi presentano cronologicamente le serie dei patriarchi e dei loro vicari. Le informazioni dai documenti e dalle fonti secondarie completano la nostra conoscenza dei singoli vescovi suffraganei e degli altri al servizio dei Patriarchi, sia di quelli già noti sia di quelli non ancora registrati, come per esempio Andrea, un vescovo finora sconosciuto di Caorle (1303), ed alcuni vescovi titolari, come Andrea di Skopje in Macedonia (1386), Giorgio di Lješ (Alessio) in Albania (1400) e Nicola di Ippona in Africa del Nord (1411). I nuovi dati, tuttavia, completano le biografie di Protiva, vescovo di Segna, Bartolomeo Caccia di Piacenza e Cristoforo Berti di Foligno, e riportano anche piccoli dettagli interessanti, come la presenza di Jean de Gaillefontaine, famoso Arcivescovo di Soltania, nel 1411 a Celje. Il presente studio rivela l'integrazione dei paesi sloveni negli avvenimenti storici del più ampio territorio e rappresenta un contributo interregionale alla storia culturale del Patriarcato di Aquileia nel tardo Medioevo.

Generalvikare und andere Bevollmächtigte des Patriarchen von Aquileia in Slowenien im späten Mittelalter (1300–1535)

Zusammenfassung

Die vorliegende Abhandlung bringt auf der Basis von Urkunden und Sekundärquellen eine Rekonstruktion der Tätigkeit von Generalvikaren und anderen Bevollmächtigten des Patriarchen von Aquileia im spätmittelalterlichen Slowenien, zu dem auch Kärnten in den Grenzen des Patriarchats, als Teil des außerhalb Friauls liegenden Territoriums (*a parte imperii*), herangezogen wird. Diese kamen aus der Reihe der Aquileiaer Suffragane wie auch Titularbischofe, die in der Fachliteratur zwar weitgehend bekannt sind, deren Tätigkeit in Slowenien aber infolge der mangelnden Kenntnisse der diesbezüglichen Archivalien bisher unbekannt geblieben ist. Die Abhandlung besteht aus einer einführenden Studie und einem chronologisch konzipierten Hauptteil (Gradivo) mit kurzen Biographien von betreffenden Personen samt Regesten der Urkunden, die ihre Anwesenheit im behandelten geographischen Raum belegen; hauptsächlich handelt es sich um Kirchen- und Altarweihen. Als Beilage hinzugefügt sind eine Patriarchenreihe und eine Reihe ihrer Generalvikare im zeitlichen Ablauf, die zur besseren chronologischen Orientierung verhelfen. Die Angaben aus den Urkunden und sekundären Einträgen ergänzen unsere Kenntnisse über die einzelnen Aquileiaer Suffragane und andere Bischöfe im Dienste des Patriarchen, einige werden hier aber auch erst als solche registriert, wie z. B. Andreas, ein bisher unbekannter Bischof von Caorle (1303), und die Titularbischofe Andreas von Skopje in Mazedonien (1386), Georg von Lješ (Alessio) in Albanien (1400) und Nikolaus von Hyppo im Nordafrika (1411). Die neu gewonnenen Daten ergänzen hingegen u. a. die Biographien des Protiva, Bischof von Senj, Bartolomeo Caccia von Piacenza und Cristoforo Berti von Foligno, darüber hinaus zeigen sie auch kleine interessante Einzelheiten auf, wie den Aufenthalt des Jean de Gaillefontaine, berühmten Erzbischofs von Soltanien, 1411 in Celje. Die Abhandlung legt die Einbindung slowenischer Länder in dieser Sache in ein breiteres geschichtliches Geschehen dar und stellt einen überregionalen Beitrag zur Kulturgeschichte des Patriarchats von Aquileia im späten Mittelalter dar.

Kazalo osebnih in krajevnih imen

- Absalon, koprski škof 13
 Abtei (Abbazeia) 43
 Albeck
 – Ditrih, krški škof 12
 – Popon, pičenski škof 12
 Alben, Janez, zagrebški škof 60
 Albert II., vojvoda 10, 47
 Albert, župnik v Guminu (Gemona, It.)
 17, 103
 Albert, passauski škof 41
 Aleksander V., protipapež 100
 Aleksander VI., papež 85, 89, 102
 Aleksander, vojvoda Mazovijski,
 protipatriarh 22, 61, 62, 101
 Altkind, Michael, pičenski škof 68, 70
 Andrej de Monte maiori, župnik v
 Šmartnem pri Slovenj Gradcu 27
 Andrej, ferentinski škof 24, 70, 106
 Andrej, kaprulanski škof 18, 29, 103
 Andrej iz Orvieto, kaprulanski škof 38,
 65, 104
 Andrej, skopski škof 20, 45, 46, 47,
 104
 Andrej, župnik v Vratih (Thörl/
 Maglern, Kor.) 93
 Angelo, tržaški škof 45
 Antonio da Fabriano 23, 65, 106
 Arensteiner, Konrad, pičenski škof 67,
 68
 Avguštin iz Brna, konkordijski škof 20,
 104
 Avignon 16, 18, 19, 32, 36, 38–40,
 41, 43, 45, 52, 99, 100, 103
 Baglioni, Angelo 52
 Bagnoregio 15, 24, 72, 107
 Bar 65, 106
 Barbaro, Hermolaj, patriarh 24, 76,
 89, 101, 102
 Barbo
 – Lodovico 22, 60
 – Marco, patriarh 23, 24, 28, 71,
 72, 76, 101, 102, 106, 107
 Barletta 32
 Bartolomej, kaprulanski škof 19, 41,
 42, 104
 Basel 16, 22, 28, 61, 63, 66–68, 68,
 101
 Bašelj nad Preddvorom 86, 97
 Beatrika Goriško-Tirolska 34
 Bela Cerkev 29, 66
 Beljak (Villach, Kor.) 10, 11, 16, 20,
 25, 26, 34, 36, 43, 45, 47, 50, 58,
 76, 78, 79, 83, 104
 Belluno 19, 32, 39
 Benedikt XIII., protipapež 16
 Benetke 11, 21, 26, 32, 38, 52, 55,
 69, 70, 85, 90, 101
 Bernard Spanheimski, vojvoda 12
 Bernard, škof v kraju Nusco 20, 50,
 51, 104
 Berti, Krištof (Cristoforo), škof v
 Folignu 59
 Bertold Andeški, patriarh 9, 10, 12, 13
 Bertold, freisinški škof 14
 Bertrami, Odorisio, pičenski škof 13
 Bertrand, patriarh 10, 11, 14, 19, 34,
 36–40, 99
 Betnava 88
 Bielefeld 32
 Bilje 83
 Bistra 18, 21, 22, 31, 53, 59, 61, 65,
 68, 82, 83
 Bistrica ob Dravi (Feistritz a. d. Drau,
 Kor.) 78
 Bistrica pri Tržiču 90
 Bistrica na Zilji (Feistritz a. d. Gail,
 Kor.) 34, 36, 38, 40, 62, 63, 74, 76
 Bitnje v Bohinju 9, 12

- Bocca, Pietro, škof v Bagnoregiu 15,
24, 72, 107
Bologna 22, 59, 123
Bonifacij VIII., papež 18, 99
Bonifacij IX., papež 16, 50, 52, 55,
100
Bonomo, Peter, tržaški škof 89
Borje pri Mlinšah 95
Bovec 25, 26
Brdo pri Slovenj Gradcu 79
Brezje pri Trziču 90
Brežice 28
Briksen 16, 19, 20, 43, 45, 66
Britof pri Kranju 90
Burano 90
Burkhard, salzburški nadškof 68
Buzio de Palmulis, generalni vikar 24,
25, 72, 107
Caccia, Bartolomej, škof v Piacenzi 16,
21, 56, 105
Caetani (Caetano), Antonio, patriarh
20, 43, 50–52, 98, 102, 105
Cambrai 26
Caorle 14, 18, 19, 25, 27, 29, 38, 41,
42, 65, 72, 90, 91, 94, 103, 104,
107
Capellini, Filippo 20, 105
Carlo (Carli), Peter, kaprulanski škof 17,
24–26, 71, 72, 74, 75, 79, 80, 107
Cassini, Tomaž, škof v Kisamosu 70
Celje 11, 14, 20, 21, 25, 51, 52, 55,
62, 87
Ceneda 28, 102 107
Cerklje 87, 96
Cerknica 82
Cerkno 25, 75
Chiavenna 32
Cimelić, Nikolaj, škof v Duvnu 68,
106
Como 16, 32
Concordia 10, 13, 18, 20, 24, 68, 98,
103–106
Corsini Boscari – gl. Berti
Cossa, Baldasarre – gl. Janez XXIII.,
protipapež
Creutzer, Nikolaj, pičenski škof 28, 96
Čakovec 21
Čatež ob Savi 15
Čedad (Civiale, It.) 11, 13, 18, 25,
29, 34, 36, 45, 47, 69, 90, 99, 102,
103, 105, 106
Čemšenik 28, 83, 95
Češnjek 96
Češnjice 92
Črešnje (Kerschdorf, Kor.) 39
Češnjek 97
Črni Vrh 85
Črniče 92
Črnomelj 9
da Ponte, Antonio, patriarh 21, 55,
100
d'Alençon, Filip, patriarh 11, 19, 20,
43–45, 100
d'Artegna, Guarnerio 66, 106
de Atzenbruck, Ortolf, nadškof v
Apamei 19, 41
de Bonafide, Natalis, novigrajski škof
19, 36, 37, 103
de Capellinis – gl. Capellini
de Franciscis, Hieronim, koronski škof
26, 85, 86, 107
de Magnania, Giovanni, škof v Orvietu
41
de Manswerde, Koloman 22, 29, 57,
105
de Montelongo, Gregor, patriarh 10
de Ottonelli, Jakob, konkordijski škof
18, 103
de Quemada, Janez, škof v Demetriadi
72
de Pellicanis, Fortunatus, škof v Sarsini
23, 66, 106

- de Razzi, Otobon, patriarh 14, 17, 18, 31, 34, 83, 97, 103
- de Renaldis, Luca 89, 107, 113, 121
- de Rubeis, Daniel, kaprulanski škof 17, 22, 27–29, 45, 50, 66, 72, 75, 90–94, 96, 100, 102, 103, 105, 107
- degli Angelieri, Bernardo 52
- della Torre
- Gaston, patriarh 18, 31, 99, 103
 - Ludovik, patriarh 10, 11, 19, 41, 42, 99, 104
 - Natalis, škof v Krku 93, 95
 - Pagan, patriarh 16, 18, 31, 32, 34, 36, 99, 103
 - Raynaldus (Rainaldo) 18, 31, 103
 - Tiberij 29, 104
- Ditrik, škof v Saloni 19, 41
- Dob 67, 92, 95, 96
- Dobrla vas (Ebernforf, Kor.) 27, 47–49, 79, 88, 89
- Dobrna 88
- Dole (Dellach, Kor.) 75
- Dole (St. Paul im Gailtal, Kor.) 83
- Donato, Nikolaj, patriarh 24, 26, 75, 80, 81, 102
- Dornbach 68
- Dovje 82
- Drežniške Ravne 81
- Dunaj 11, 47, 59, 62, 67, 101
- Dunajsko Novo mesto 68, 70
- Dusso, Paolo 23, 65, 106
- Duvno 68, 106
- Eberhard, škof 13
- Eberhard, tifliški škof 22, 50, 56, 105
- Elizabeta Ogrska, kraljica 11
- Enoch, pičenski škof 18, 29–31, 103
- Erzelj 69
- Evgen IV., papež 22, 59–61, 66, 100
- Fabri, Valentin 25
- Fasolo, Angelo 24, 106
- Feistritz – gl. Bistrica
- Felletto, Antonio, konkordijski škof 23, 24, 68, 106
- Feliks V., protipapež 22, 60, 100
- Feltre 19, 24, 32, 39, 106
- Ferentino 10, 70
- Fernand (Ferdinand), jeruzalemski patriarh 20, 43, 45, 46, 103
- Ferrara 16, 19, 36, 59
- Filip Spanheimski, patriarh 10, 12
- Filip Švabski, nemški kralj 9, 80
- Firence 16, 97
- Foligno 59, 60
- Foramiti, Andrej, tolminski arhidiakon 80, 92
- Fortunatus de Pellicanis, škof v Sarsini 23, 66, 106
- Fram 88
- Franc I., francoski kralj 26
- Frančišek, škof »lucucensis« 16, 20, 43, 44, 105
- Frein, Konrad, škof otoka Man in Hebridov 20, 52, 105
- Friderik, briksenški škof 43
- Friderik I. Celjski 14
- Friderik III. Ortenburški 11, 15, 21,
- Friderik III., nadvojvoda, kralj in cesar 23, 26, 60–62, 65, 67, 68, 70, 71
- Friderik, pičenski škof 13, 43
- Gabrovka 82
- Galicija (Gallizien, Kor.) 88
- Gall, Andrej 66
- Gamberk 95
- Gerard, novigrajski škof 13
- Gerold, novigrajski škof 18, 29, 34
- Giacomo da Cararra 36
- Gibert, škof v Asolu 20, 105
- Gilbert, opat v Možnici (Možac, Moggio, It.) 19
- Gilbert, škof v Tiberiadi 16, 19, 36, 104
- Gilon di Vilalta 18

- Giovanni Angelo di San Severino 27, 107
 Giovanni (Janez) di Osenago 18, 31, 32, 103
 Goče 62, 69
 Goljevica 86
 Goppo, Antonio, tržaški škof 23, 69, 104
 Gore nad Idrijo 82
 Gore pri Pečah 92
 Gorenje Polje 60, 76, 77
 Gorica (Gorizia, It.) 18, 28, 34, 36, 81
 Gorjane (Göriach, Kor.) 32, 75, 87
 Gornji Grad 10, 20, 50, 62, 67
 Gostče 36, 37
 Gotebold, pičenski škof 9, 11, 12
 Gotfrid, patriarh 9, 10
 Gotfrid, passauski škof 19, 41
 Gotteszell 39
 Gozd 65, 93
 Gradišče pri Slovenj Gradcu 89
 Gregor IX., papež 15
 Gregor XII., papež 16, 56, 100
 Gregor (Šenk z Ostrovice), salzburški nadškof 20, 50
 Gregor iz Koroške, pičenski škof 22, 58–61, 105
 Gregor, škof v Feltru in Bellunu 32
 Grgar 67
 Grimani
 – Domenico, patriarh 17, 23, 26, 27, 81, 85, 87, 89, 90, 102
 – Marco, patriarh 90, 102, 107
 – Marino, patriarh 27, 28, 90, 96, 102, 107
 Gumin (Gemona, It.) 17, 34, 69, 103
 Guštanj 83
 Gwizardus, škof »comanatensis« 15, 18, 31, 103
 Hartnid, krški škof 66
 Henrik IV., angleški kralj 65
 Henrik III. Helfenberški, krški škof 14
 Henrik Wildensteinski, tržaški škof 11, 20, 47, 48, 49, 104, 105
 Henrik Goriško-Tirolski 34, 99
 Henrik Goriški 106
 Heritsch, Janez 94
 Herman I. Celjski 11,
 Herman II. Celjski 15, 21, 54, 101
 Herman, freisinški škof 15
 Hoče 25, 52, 88
 Horjul 47
 Hotemaže 80
 Hrastovlje 24, 71
 Hren, Tomaž, ljubljanski škof 82
 Hrovača 86
 Hum pri Rožeku (Rosegg, Kor.) 75
 Innichen 29, 45
 Inocenc IV., papež 10
 Inocenc VII., papež 16, 52
 Inocenc VIII., papež 24, 101, 102
 Iška 40
 Izlake 95
 Jablanica 95
 Jakob iz Kranja, pičenski škof 23, 67, 68, 106
 Janez – gl. Morosini, Giovanni
 Janez – gl. Giovanni di Osenago
 Janez Henrik Luksemburški 100
 Janez Moravski, patriarh 11, 14, 19–21, 45, 47, 48, 50, 100, 104
 Janez XXII., papež 50, 55, 99
 Janez XXIII., protipapež 16, 50, 56, 100
 Janez, škof v Lyddi 22, 60, 105
 Janez, nadškof v Soltaniji 21, 55
 Janez, škof v Urbinu (?) 19, 40
 Javor 18, 29
 Jeprca 90, 92
 Jereka 86
 Julij II., papež 26
 Jurij, škof v Lješu 20, 52

- Jurklošter 67
 Kamnik 9, 23–25, 62, 67, 72, 78, 79, 82, 83, 86, 87, 93
 Kamnje 93
 Kanal 60, 76, 85
 Kanalski Lom 24, 70
 Kancijan iz Gorice, škof v Novigradu 18, 34–36, 103
 Kapla ob Dravi (Kappel a. d. Drau, Kor.) 47, 78, 82, 93
 Karel IV. Luksemburški, cesar 19, 39, 47, 99
 Karel V., cesar 26
 Karel VI., francoski kralj 55
 Klatovy 39
 Klemen V., papež 103
 Klemen VI., papež 43
 Klemen VII., protipapež 16
 Klemen XIII., papež 99
 Knauer, Peter, ljubljanski prošt 78
 Knin 14, 53
 Kobarid 25, 75, 78, 92
 Kobdilj 69, 71
 Kočevje 20, 52
 Koloman – gl. de Manswerde
 Kompolje pri Krašnji 25
 Konavle 81
 Konjice (Slovenske Konjice) 25, 56, 61, 62, 79, 83, 95
 Konrad II., krški škof 14
 Konstanca 16, 21, 31, 32, 59, 101
 Koper 13, 14, 71, 76, 85
 Koreno nad Horjulom 47
 Kornat (Kor.) 75
 Koroška Bela 19, 41, 61
 Kostanjevica na Krasu 93
 Kostanjevica na Krki 28, 47, 57, 68, 96, 105
 Kotlje 79, 89
 Kotmara vas (Köttmannsdorf, Kor.) 70
 Kovor 82, 90
 Kranj 20, 22, 23, 25, 27, 29, 40, 57, 61, 67, 71, 78–80, 82, 83, 86, 90, 105–107
 Kranjska Gora 65
 Krašnja 25, 92
 Kred 25, 75
 Kresnič, Jakob – gl. Jakob iz Kranja
 Križe 38–40, 61, 65, 80, 86, 90
 Krka na Koroškem (Gurk, Kor.) 14, 57, 66, 89
 Krtina 67, 84
 Landau 89
 Laporje 62, 88,
 Leonard iz Beljaka, tifliški škof 16, 20, 50, 56, 104
 Leonard, goriški grof 26
 Lesce 13
 Leskovača 90
 Lesno Brdo 53, 56
 Lienz 25
 Litija 93
 Ljubelj 25
 Ljubinja 80, 92
 Ljubljana 10, 11, 19, 22, 27, 29, 31, 34, 35, 39–42, 57, 59, 61, 62, 65, 68, 80, 83, 85, 86, 95
 Lovanke (Gablern, Kor.) 79
 Lovrenc Lichtenberški, protipatriarh 22, 23, 60, 61, 101
 Lovrenc nad Bašljem 86, 97
 Lovrenc na Pohorju 88
 Lovrenc, pičenski škof 20, 45, 104
 Lož na Notranjskem 86
 Ludovik XII., francoski kralj 26
 Luggau (Kor.) 97
 Lužnice (Bagni di Lusnizza, It.) 23, 66
 Macerata 22, 60, 66
 Mače (Matschach, Kor.) 11, 47, 78
 Maffei, Marco de 27, 107
 Maksimilijan I., cesar 26, 27, 89
 Manninger (Maninger, Mamminger)

- Andrej 80
- Janez (Hans) 80
- Jurij, pičenski škof 26, 71, 80
- Lenart 80
- Marija Terezija 28
- Markvard de Randeck, patriarh 11, 19, 39, 100
- Marseille 99
- Martin V., papež 21, 56, 59, 101
- Martin, pičenski škof 22, 23, 40, 59, 60–64, 67, 68, 105
- Matej, briksenski škof 19
- Mauten 25
- Mazzone, Francesco 107
- Mekinje 52, 61
- Mengeš 78, 87
- Miklavčič, Maks 12
- Mirna peč 59, 62
- Mlinar, Janez 21
- Monticoli, Andrea 45, 104
- Morosini, Giovanni, novigrajski škof 19, 38, 104
- Moshaimer, Lenart, kostanjeviški opat 96
- Možnica (Možac, Moggio, It.) 19
- Naborjet (Malborghetto, It.) 45, 46, 57, 66, 67
- Naklo 39, 40, 62, 80, 90
- Nantwin 13
- Nascimbeno (Nascimbeni), Sebastijan, škof konovijski 17, 26, 78, 81, 83, 84, 107
- Neapelj 32, 99
- Negri, Antonio, tržaški škof 19, 104
- Nikolaj Luksemburški, patriarh 10, 15, 19, 38–40, 99, 104
- Nikolaj V., papež 22, 23, 61, 68
- Nikolaj, škof v škofiji Hyppo 21, 55, 105
- Nikolaj, škof v »Limici« 41, 42
- Nova Cerkev 27, 88
- Novigrad 13, 14, 18, 19, 29 34–38, 50, 103–105
- Novo mesto 59, 62, 67, 68, 70, 93
- Noyon 26, 27
- Oglej 15, 16, 34, 39, 47, 99, 100, 103, 106
- Olomouc 18, 100
- Operta, Matija, kranjski župnik 27, 83, 86
- Orvieto 38, 41, 104
- Osek 92
- Oselica 25
- Otobon, patriarh – gl. de Razzi
- Oton, pičenski škof 13
- Oton, vojvoda 10
- Otošče 81, 92
- Ozeljan 86
- Paderborn 16, 20, 50, 56
- Padova 11, 18, 22, 32, 43, 52, 59, 60, 99, 103
- Paluzza 39
- Pancieria
 - Antonio, patriarh 16 20, 21, 52–55, 100, 104, 105
 - Nikolaj 21, 105
- Pariz 55
- Paruta – gl. Tommasini Paruta
- Paskazij iz Gračišča, pičenski škof 24–26, 70, 71, 80, 107
- Pavel II., papež 23, 53, 70, 101
- Pavel, freisinški škof 19, 41
- Pavel, kninski škof 16, 53
- Peregrin I., patriarh 9, 10, 12
- Peter, kninski škof 16, 21, 53, 54, 105
- Peter, nazareški nadškof 18, 31–33,
- Peuerl, Leonard, lavantinski škof 17, 26, 27, 87, 107
- Piacenza 16, 21, 32, 56, 99
- Piccolomini, Enej Silvijo – gl. Pij II., papež

- Pičen (Pićan, Hr.) 13, 14, 22, 29, 31, 45, 47, 59–61, 67, 68, 70, 71, 80, 96
- Pij II., papež 23
- Pileus (Pietro Pileo da Prata), škof, nadškof, kardinal 43
- Pilstanj 96
- Pisa 16, 56, 100
- Pleterje 15, 53, 54, 59, 62, 85
- Pliberk (Bleiburg, Kor.) 18, 33, 34
- Plöcken 25
- Podbela 92
- Podbočje 12
- Podbrje 86
- Podgorje 89
- Podklošter (Arnoldstein, Kor.) 18, 30, 31, 32, 34, 36, 38, 66, 67, 71, 76, 83
- Podnanos 71, 81, 86, 92
- Podzid pri Trojanah 83, 85
- Pokorna vas 97
- Polhov Gradec 34, 35, 47, 67, 85
- Poljane (Pöllan, Kor.) 78
- Poljane pri Škofji Loki 57, 86, 90, 93
- Polje pri Ljubljani 85, 96
- Popon (Poppo), pičenski škof 12
- Poš, Andrej, župnik v Gorici 81
- Prapotno (Prepotto, It.) 60
- Prapreče 28, 95, 97
- Prebačevo 92
- Preddvor 56, 65, 79, 86, 90, 96
- Prevalje 28, 83, 93
- Protiva, senjski škof 19, 38, 39, 65, 104
- Ptujska Gora 25, 54, 71
- Pušja vas (Venzona, It.) 104
- Rabenger, patriarh 9
- Radomlje 86
- Radovljica 10, 59, 61, 110
- Rainer, Jakob, kamniški župnik 23, 67
- Rajhenburg 28, 93
- Ravbar, Krištof, ljubljanski škof 26, 80–83, 85, 86, 90, 95, 96
- Ravenna 43, 66, 87, 107
- Ravne na Koroškem 83
- Recanati 60
- Reberca (Rechberg, Kor.) 79
- Rečica ob Savinji 10, 12
- Rein 21, 55
- Reinhardsbrunn 32
- Ribnica na Dolenjskem 86
- Rim 16, 19, 21, 26, 29, 34, 39, 41, 43, 49, 50, 52, 53, 56, 66, 68, 100–102
- Rinaldi, Luca, tržaški škof – gl. de Renaldis
- Ročinj 24, 72
- Rott am Inn 41
- Rodež 82
- Rondolo, Bertrando 27, 107
- Rott am Inn 41, 115
- Rožac (Rosazzo, It.) 18, 59, 60, 76, 103
- Rudolf IV., vojvoda 11
- Rupnik, Franc 75
- Sachsenburg 67
- Salzburg 16, 20, 25, 34, 50, 68, 70
- San Daniele 24, 25, 96, 106, 107
- Santonino (Santonini), Paolo 17, 24, 25, 71–75
- Scarampo (Trevisan), Ludovik, patriarh 12, 22–24, 60, 61, 65–69, 101, 106
- Schallermann, Janez, škof v Krki na Koroškem 66
- Schwarz, Volbenk 90
- Selca 24, 25, 71
- Selo nad Žirovnico 58, 59
- Senično 38, 40, 65, 86
- Senj 14, 19, 38–40, 65, 104
- Sevnica 28
- Siberg, Johann de, skopski škof 45

- Sigismund Luksemburški, kralj in cesar 15, 21, 101
 Sigismund Dobrniški 71
 Slivnica pri Mariboru 62
 Slomšek, Martin, lavantinski škof 87
 Slovenj Gradec 9, 27, 79, 88, 89
 Slovenska Bistrica 57, 69
 Smlednik 81
 Soest 66
 Sofija Višnjegorska 9
 Sora 36, 90, 92
 Spiška Nova Vas 21
 Spodnja Idrija 82
 Spodnje Duplje 65, 80
 Spodnji Brnik 87
 Srednja vas v Bohinju 78, 86
 Srednje Gameljne 96
 St. Lorenzen 75
 Stara Loka 80
 Stari trg pri Ložu 22, 60
 Stehanja vas 62, 64
 Sterleker, Mihael, župnik v Šmarju pri Ljubljani 27
 Stična 10, 12, 28, 47, 65, 68, 95
 Strahinj 62, 80
 Strahomer 80
 Stranje 83, 86
 Strassburg pri Krki na Kor. 57, 89
 Strassfried 71
 Studenice 28, 79, 83, 88, 93
 Summaga (It.) 18, 101
 Sv. Primož nad Kamnikom 82
 Svibno 82
 Šempas 86
 Šempeter pri Gorici 83, 106
 Šenčur 80, 92
 Šentjanž v Rožu (St. Johann-Gansdorf, Kor.) 78, 82
 Št. Jakob v Rožu (St. Jakob im Rosental, Kor.) 76
 Šentrupert na Dolenjskem 10, 71, 93
 Šentpeter pri Ljubljani 29, 85, 95
 Šentpavel 95
 Št. Peter v Rožu (St. Peter im Rosental, Kor.) 76
 Šentvid nad Valdekom 88
 Šentvid pri Stični 62, 93
 Šentvid pri Zavodnju 85
 Šentvid nad Ljubljano 57
 Široka Set 92
 Škofja Loka 14, 25, 57, 67, 79, 80, 86, 90, 93
 Šmarje pri Ljubljani (Šmarje-Sap) 27
 Šmarje pri Vipavi 59, 71
 Šmarjeta na Dolenjskem 29
 Šmarna gora 21, 55, 83, 95
 Šmartno pri Slovenj Gradcu 27
 Šmartno v Tuhinju 78
 Šmohor (Hermagor, Kor.) 25
 Špeter (S. Pietro al Natisone, It.) 25
 Špitalič pri Žičah 72, 85
 Št. Andraž (St. Andrä. Kor.) 87, 101
 Št. Vid na Glini (St. Veit a.d. Glan, Kor.) 10
 Štanjel 27, 69, 71, 93
 Tablja (Pontebba, It.) 66
 Teck, Ludovik, patriarh 11, 12, 15, 21, 22, 56–59, 61, 62, 67, 100, 101, 105
 Temnica 92
 Tenetiše 79, 92
 Timur Lenk, tatarski kan 21, 55
 Tolmin 9, 25–27, 75, 76, 80, 81, 92
 Tommasini Paruta, Tommaso, škof v Macerati in Loretu 22, 60
 Trbiž (Tarvisio, It.) 25
 Trebnje 82
 Trevisan – gl. Scarampo
 Treviso 10, 20, 43, 97, 105
 Tri fare pri Metliki 20
 Trier 67, 89
 Trojane 25, 84

- Trpin, Filip 17
 Trst (Trieste, It.) 10, 13, 14, 16, 47, 69, 99
 Trstenik 65, 87
 Tržič 25
 Tržič (Monfalcone, It.) 31
 Ulrik I., patriarh 13
 Ulrik II., patriarh 10, 12, 13
 Ulrik, krški škof 14
 Ulrik, stiški opat 65
 Urban V., papež 100
 Urban VI., papež 16, 20, 43, 45, 53, 100
 V Zideh – gl. Podzid pri Trojanah
 Vače 28, 92, 95
 Valaresso, Jakob, koprski škof 17, 24, 26, 76–78, 107
 Valdek 88
 Velesovo 20, 25, 52, 57, 66, 79, 87, 95
 Velike Malence 12
 Velikovec (Völkermarkt, Kor.) 33, 34
 Venčeslav Luksemburški, kralj 11, 78
 Verd pri Vrhniki 65
 Verona 16, 19, 36
 Vicenza 95, 101, 107
 Videm (Udine, It.) 11, 20, 28, 36, 41, 45, 70, 76, 81, 82, 85, 100, 102, 106
 Videm ob Savi 28
 Vipava 47, 59, 62, 69, 71, 89
 Visconti, Giovanni Maria 56
 Visconti, Filippo Maria 56
 Vitanje 25
 Volarje 25, 75
 Volča 86, 93,
 Wolfgang Dobrniški 71
 Vranja Peč 72
 Vrata (Thörtl-Maglern, Kor.) 75, 93
 Vrtovin 93
 Vuzenica 27, 49, 69, 79, 88
 Wrocław 15
 Xanten 89
 Zadar 68, 69, 95
 Zagorje ob Savi 28, 95
 Zapotnica (Sapotnitza, Kor.) 93
 Zavšenik 86
 Zbilje 81
 Zgornji Kašelj 96
 Ziljica (Gailitz, Kor.) 74
 Žabnice (Camporosso in Valcanale, It.) 24, 70
 Železna Kapla (Eisenkappel, Kor.) 43, 88, 86
 Žiče 10, 56, 62, 66, 72, 83, 85
 Žiganja vas 39
 Žirovnica 9, 11, 12, 58
 Žitara vas (Sittersdorf, Kor.) 88
 Žovnek 26, 87
 Žvarulje 95

Kazalo naslovnih škofij *in partibus infidelium* in okupiranih škofij

- Apamea, nadškofija (Sirija) 41
Choma (Licija) 31
Comanatensis (Cumanatensis) (Galileja) 31, 103
Demetriada (Tesalija) 72
Drač, nadškofija (Severna Albanija) 52, 81
Drivast (Severna Albanija) 65, 106
Hippo (Hyppo) (Severna Afrika) 21, 55, 105
Jeruzalem, patriarhat (Palestina) 20, 45, 46, 60, 104
Kisamos (Kreta) 70
Koroneja (Boecija) 26, 85, 86, 107
Kunavija (Severna Albanija) 26, 81, 83, 84, 107
Larisa, nadškofija (Tesalija) 72
Limica (?) 41, 42
Lydda (Palestina) 22, 60, 105
Lješ (Alessio) (Severna Albanija) 20, 52
Lucucensis (Lacucensis) (nekje ob Črnem morju) 16, 43, 104
Nachčevan (Armenija) 55
Nazaret, nadškofija (Galileja) 18, 31–33, 36
Materga (Matrek) (Skitija) 43
Mira (Myra), nadškofija (Licija) 31
Patras, nadškofija (Ahaja, Peloponez) 85
Salona (metropolija Atene) 41
Skopje (Makedonija) 20, 45–47, 104
Soltanija, nadškofija (nekdanj Armenija) 21, 50, 55
Tiberiada (Galileja) 16, 19, 36
Tiflis (Tbilisi) (Georgija; Gruzija) 16, 20, 22, 50, 56 104, 105